

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Historická topografie radničního bloku v Hradci Králové do roku 1918

Diplomová práce

Autor: Bc. Petr Bártík
Studijní program: N7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – modul Moderní systémy v archivnictví
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Hradec Králové, 2019

Zadání diplomové práce

Autor:	Petr Bártík
Studium:	F17NP0036
Studijní program:	N7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví
Název diplomové práce:	Historická topografie radničního bloku v Hradci Králové do roku 1918
Název diplomové práce AJ:	The Historical Topography of Town Hall block in Hradec Králové until the year 1918

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je vytvořit ucelenou vývojovou posloupnost majitelů nemovitostí, které se nalézají v prostoru tzv. radničního bloku v historickém centru Hradce Králové, a to do roku 1918. Při práci bude hlavní těžiště poznání vycházet z dochovaných městských knih, především z knih trhových (Liber Emptionum), zaznamenávajících prodeje a koupě nemovitostí. V práci bude nejprve nastíněn dějinný vývoj lokality v nejbližším okolí, zahrnující i současné poznatky archeologické, následovat bude hlavní část práce, tedy vývoj majitelů domů jednotlivých nemovitostí. Součástí práce bude také vytvoření databáze majitelů nemovitostí, která bude sloužit ke zpřístupnění výsledků veřejnosti. V práci budou využity metody analýzy, syntézy, komparace a metoda sondy.

Prameny: SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond AM Hradec Králové, Knihy svatebních smluv, inv. č. 330-332, kn. 41-43. SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond AM Hradec Králové, Trhové knihy, inv. č. 333-369, kn. 44-80. SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond AM Hradec Králové, Knihy závětí, inv. č. 418-424, kn. 129-135. SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond Okresní soud HK, Pozemková kniha 1851-1877, inv. č. 1, kn. 1. SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond Vincenc Paulus, Historie jednotlivých domů čp. 101-199, inv. č. 139, kart. 6. SOA Zámorsk, SOkA Hradec Králové, fond Vincenc Paulus, Seznamy majitelů domů, inv. č. 140, kart. 6. Literatura: Karl Joseph Biener von BIENENBERG, Geschichte der Stadt Königgrätz, Praha 1780. Karl Joseph Biener von BIENENBERG, Geschichte der Stadt Königgrätz, Praha 1790. Iva ČADKOVÁ - Magda ZAHRADNÍKOVÁ, Berní rula. Svazek 14, Kraj Hradecký IV, Praha 2011. Jan ČAREK, Z dějin staroměstských domů, Clam-Gallasovský palác a jeho předchůdci, Klementinum a předchůdci, za křižovnickým klášterem, U Kočků a sousedé. Pražský sborník historický XI, 1978, s. 5-67. Ludvík DOMEČKA, Stará radnice v Hradci Králové, Hradec Králové 1937. Zdeněk DOUBEK, Starý Hradec Králové dům od domu, Hradec Králové 2009. Ivana EBELOVÁ (ed.), Hradec Králové, Hradec Králové 2017. Jaroslav KUBÁK, Topografie města Českých Budějovic 1540-1800, České Budějovice 1973. Lenka MATUŠÍKOVÁ - Zlataše KUKÁNOVÁ - Magda ZAHRADNÍKOVÁ, Soupis poddaných podle víry z roku 1651., Hradecko Bydžovsko, Praha 2000. Jaromír MIKULKA, Dějiny Hradce Králové do roku 1850, Hradec Králové 1994-1997. Jiří PAVLÍK, Status animarum: důležitý archivní pramen k vývoji obyvatelstva pevnostního Hradce Králové v první polovině 19. století, Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, Sv. 8, 2011, s. 65-174. Miroslav RICHTER, Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města, Praha 1995. Jeroným Jan Nepomuk SOLAŘ, Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství královéhradeckého, Praha 1870. Václav Vladivoj Tomek, Místopisné paměti města Hradec Králové, Praha 1885. Jana VOJTÍŠKOVÁ - Vít Šebesta, (Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620, Ústí nad Orlicí 2013.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Pavlík, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 16.8.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval především doc. PhDr. Janě Vojtíškové Ph.D. za ochotu, věnovaný čas, vstřícnost a trpělivost při zpracování této diplomové práce. Rád bych poděkoval také Mgr. Radku Bláhovi a Ing. Jiřímu Slavíkovi za poskytnutí důležitých a cenných informací. V neposlední řadě poděkování patří také paní Jarmile Sibalové za poskytnuté materiály a obrazové reprodukce.

Anotace

BÁRTÍK, Petr. Historická topografie radničního bloku v Hradci Králové do roku 1918, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, 134 s. Diplomová práce.

Cílem diplomové práce je vytvoření posloupnosti majitelů nemovitostí v lokalitě radničního bloku v historickém centru Hradce Králové do roku 1918 v kontextu dějin města a jiných faktorů, které měly na lokalitu při jejím formování přímý vliv. Hlavní těžiště poznání vychází z dochovaných městských knih, především z knih trhových, které zaznamenávají prodej a koupi nemovitostí. V práci je nejprve nastíněn dějinný vývoj města a lokality v nejbližším okolí radničního bloku, následuje stručný popis hradeckých měšťanských domů a měšťanů, kteří tyto domy obývali. Hlavní část práce se zaměřuje na domy v radničním bloku a jejich majitele. Výsledek výzkumu je také prezentován formou webové stránky pro veřejnost. V práci jsou využity metody analýzy, syntézy, komparace a metoda sondy.

Klíčová slova: Hradec Králové, radniční blok, historická topografie, městské knihy

Annotation

BÁRTÍK, Petr. The Historical Topography of Town Hall block in Hradec Králové until the year 1918, Hradec Králové: Faculty of Art, University of Hradec Králové, 2019, 134 pp. Diploma thesis.

The aim of this diploma thesis is to create a sequence of property owners in the town hall block localities in the historical center of Hradec Králové up until 1918 in the context of the town's history and other factors that had a direct impact on the site's formation. The main focus of knowledge is based on preserved municipal registries, mainly from land registries that record the sale and purchase of real estate. The thesis firstly outlines the historical development of the town and locality in the vicinity of the town hall block, followed by a brief description of Hradec Králové burgher houses and townsmen who inhabited these houses. The main part of the thesis focuses on houses in the town hall block and their owners. The research result is also presented as a public website. The methods of analysis, synthesis, comparison and probe method are used in the thesis.

Key words: Hradec Králové, town hall block, historical topography, municipal registries

Obsah

Seznam použitých zkratk	10
Úvod	11
1. Městská historická topografie	14
1.1 Obor historické topografie.....	14
1.2 Přehled bádání historické topografie	15
2. Historická topografie pro Hradec Králové	19
2.1 Topografické studie pro Hradec Králové	19
2.2 Pramenná základna	22
2.2.1 Knihy městského soudnictví nesporného	22
2.2.2 Soupisy a konskripce obyvatel	26
2.2.3 Ostatní prameny.....	27
2.3 Metodika práce	29
3. Vývoj města a oblasti radničního bloku do roku 1918	32
4. Hradecké měšťanské domy a jejich obyvatelé	44
4.1 Měšťanské domy a jejich příslušenství	44
4.2 Hradečtí měšťané.....	51
5. Měšťanské domy v radničním bloku do roku 1918	58
5.1 Čp. 164 (staré 95, 96)	59
5.2 Čp. 165 (staré 97)	67
5.3 Čp. 166 (staré 98)	75
5.4 Čp. 169	83
5.4.1 Čp. 169 (staré 92)	84
5.4.2 Čp. 170 (staré 93)	90
5.4.3 Čp. 171 (staré 94)	95
Závěr	101

Seznam použitých pramenů a literatury.....	104
Seznam tabulek a obrázků	114
Seznam příloh	115
Jmenný rejstřík	116
Obrazové přílohy	123

Seznam použitých zkratek

AMHK	Archiv města Hradec Králové
BS HK	Berní správa Hradec Králové
čp.	číslo popisné
DÚ HK	Děkanský úřad Hradec Králové
fasc. č.	fascikl číslo
fol.	folio
kart. č.	karton číslo
kn. č.	kniha číslo
KÚ HK	Katastrální úřad Hradec Králové
OF VP	osobní fond Vincenc Paulus
OS HK	Okresní soud Hradec Králové
OÚ HK	Okresní úřad Hradec Králové
r	recto
SHP	stavebně-historický průzkum
SOkA	Státní okresní archiv
SOA	Státní oblastní archiv
Sv.	svatý
v	verso

Úvod

Město Hradec Králové se vždy řadilo k předním městům Českého království i pozdější republiky. S první písemnou zmínkou z roku 1225 můžeme Hradec přiřčenit k nejstarším městům na našem území.¹ Postavení královského města v dalších stoletích nabývalo na významu. Od počátku 14. století se zařadilo spolu s dalšími východočeskými městy mezi věnná města českých královen.² Na počátku 14. století a na jeho konci dokonce Hradec posloužil po dobu několika let jako residenční sídlo českých královen, konkrétně pro královnu Elišku Rejčku, vdovu po Václavu II., o pár desítek let později pro Alžbětu Pomořanskou, vdovu po římském císaři a českém králi Karlu IV.³ Husitské války učinily z Hradce jedno z center husitského kališnického hnutí. Město bylo natolik významné, že ve zdejším chrámu sv. Ducha byl podle dobových dokladů na krátkou dobu pohřben slavný vojevůdce Jan Žižka z Trocnova, který zde mnohokrát pobýval.⁴ Právě díky svému mimořádnému postavení se Hradec po husitské revoluci stal městem ryze českým a vesměs nekatolickým.⁵ Renesanční Hradec v raném novověku se pak spolu s Prahou řadil k centrům českého státu, a to nejen svojí lidnatostí, ale také počtem renesančních památek. Stejně tak byl centrem správy a hospodářství pro celou širokou oblast.⁶ Až úpadek za třicetileté války vedl k poklesu významu, ze kterého se již město nedokázalo vzpamatovat. Vše vyvrcholilo v druhé polovině 18. století, kdy byl Hradec přebudován na barokní pevnost, se kterou zanikla nejen mnohá hradecká předměstí, ale celkový středověký a raně novověký ráz města.⁷ Teprve druhá polovina 19. století, a především začátek 20. století přivedly město k opětovnému růstu s dokonalým urbanistickým řešením, díky kterému si město vysloužilo, a jistě právem, označení „Salon republiky“.⁸

Zájem o hradecké dějiny se v posledním půlstoletí značně zvýšil. Svědčí o tom

¹ Radek BLÁHA – Věra NĚMEČKOVÁ, *Město v letech 1225–1420*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 47.

² *Tamtéž*, s. 58.

³ Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, Hradec Králové 1996, s. 26. Srov. *tamtéž*, s. 37.

⁴ Věra NĚMEČKOVÁ, *Hradec v době husitské a jagellonské*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 114.

⁵ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 111–112.

⁶ Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, Hradec Králové 1997, s. 217–218.

⁷ Jiří SLAVÍK, *Královéhradecká pevnost*, Hradec Králové 2015, s. 17–20.

⁸ Roman HORKÝ – Petr GRULICH – Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, *Meziválečný salon republiky*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 457.

řada monografií, článků a prací mapujících dějiny města, jejich obyvatele a významné památky.⁹ Jedním z témat, kterému však nebyla věnována přílišná pozornost, je historická topografie měšťanských domů v Hradci Králové.¹⁰

Cílem diplomové práce je vytvoření historické topografie domů v radničním bloku v Hradci Králové do roku 1918. Prostorově bychom tento blok měli vymezit z jižní strany ulicí Franušovou, z východní strany Velkým náměstím, ze severní strany prostorem v křížení ulic V Kopečku a Rokitanského, ze západní strany pak Rokitanského ulicí. V dnešní době je součástí bloku stará radnice, kaple sv. Klimenta s přiléhající Bílou věží a čtyři obytné domy.

Svým umístěním plnila lokalita v blízkém okolí radnice důležitou úlohu po celou historii Hradce Králové. Domy stály na západní straně Velkého náměstí, zvaného dříve Velký rynek.¹¹ Vzhledem ke svému umístění v srdci města v okolí radnice se dá předpokládat, že majitelé těchto domů bezpochyby patřili k měšťské elitě.¹² Zároveň je třeba zmínit, že celý prostor procházel velkými změnami, nejen v počtu domů, které se postupně spojovaly a přestavovaly, ale také v jejich umístění. Z vyobrazení, plánů a dochovaných pramenů máme doloženo, že domy radničního bloku se nacházely v bezprostřední blízkosti severní strany katedrály Sv. Ducha, tedy v místech bývalého hřbitova, stejně tak víme, že podél radnice z jižní strany vedla malá ulička, která je dnes již zastavěna.¹³ V zadní části staré radnice pak stával do konce 18. století obecní pivovar.¹⁴ Také nesčetné živelné katastrofy, především požáry, opakovaně měnily podobu radničního bloku. Významnou roli samozřejmě plnili i hradečtí měšťané, kteří byli majiteli domů a nemalou měrou se podíleli na chodu města, ať už jako radní,

⁹ Václav Vladivor TOMEK, *Místopis města Hradec Králové*, Praha 1885; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/1*, Hradec Králové 1996; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/2*, Hradec Králové 1997; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/1*, Hradec Králové 1994; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/2*, Hradec Králové 1995.

¹⁰ Viz. Podkapitola Topografické bádání pro Hradec Králové

¹¹ Termín *Velký rynek* se v městských knihách hojně vyskytuje až v průběhu 17. století. V 16. století se objevuje označení *Rynek*. Pro pozdější *Malý rynek* se v této době užívalo výrazu *Koňský trh*, proto nebylo potřebné rozlišovat *Malý* a *Velký rynek*. Viz například Státní oblastní Archiv Zámorsk, Státní okresní archiv Hradec Králové (dále jen SOKA HK), fond Archiv města Hradec Králové (dále jen AMHK), *Trhová kniha bílá 1575–1707*, inv. č. 335, kn. č. 46, fol. D7r, G12r.

¹² Srov. František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009, s. 159.

¹³ Se zmínkami o uličce vedle radnice se hojně setkáváme v trhových smlouvách domů v radničním bloku. Srov. Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké měšťské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové 2013, s. 115.

¹⁴ Srov. Jana VOJTÍŠKOVÁ – Petr POLEHLA, *Město v době předbělohorské*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 176.

konšelé nebo jako kupci a obchodníci, případně řemeslníci.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se věnuje problematice historické topografie, především pak městské historické topografii. Bude uvedena definice městské historické topografie a dosavadní práce a bádání v oboru. Druhá kapitola popisuje vývoj hradeckých topografických výzkumů, shrnuje zásadní díla i zlomkovité zmínky v literatuře, dále se věnuje pramenům pro historickou topografii, které je možné v prostoru Hradce Králové využít. Třetí kapitola se věnuje dějinnému vývoji Hradce Králové, především se zaměřením na radniční blok a jeho bezprostřední okolí. Snaží se postřehnout změny v zástavbě, přestavby domů, stejně jako živelné katastrofy, které prostor formovaly. Čtvrtá kapitola stručně zaznamenává vývoj měšťanských domů v Hradci Králové, jejich funkci a stavební vývoj, stejně jako hradecké měšťany, kteří tyto domy obývali. Pátá kapitola, která tvoří jádro práce, se věnuje konkrétním domům v radničním bloku, představuje jejich majitele, stejně jako převody nemovitostí v rámci prodejí a koupí nebo dědických postoupení majetku.

1. Městská historická topografie

1.1 Obor historické topografie

Historická topografie je věda, která sleduje určitý historicko-místopisný a zeměpisný aspekt určité lokality nebo území, a to v jeho historickém vývoji, především s přihlédnutím k lidským sídlům.¹⁵ Historickou topografií dnes řadíme k jednomu z oborů historie, ačkoliv se prozatím nejedná o samostatnou pomocnou vědu historickou.¹⁶ Můžeme ji nejlépe přiblížit k historické geografii, neboť obě vědy jsou si příbuzné a sledují především vztah člověka a lidské společnosti ke svému bezprostřednímu okolí. Historická topografie se prolíná s celou řadou dalších vědních disciplín, především s archeologií, dějinami architektury a urbanistiky, historickou demografií, genealogií, toponomastikou, ale také s hospodářskými a sociálními dějinami. V současnosti je pomoc historické topografie vyžadována ve větší míře také v oblasti památkové péče.¹⁷

Specifickou součástí historické topografie je městská historická topografie, která se zajímá především o vývoj a vztah lidské společnosti ke svému prostředí ve městě, a to v celém svém rozsahu, nebo v jeho jednotlivých lokalitách. Samotné odborné pojetí městské historické topografie nebylo po velmi dlouhou dobu vůbec vytvořeno, pozornost byla věnována obecné historické topografii, kde se jednotlivými metodickými a metodologickými otázkami zabýval Zbyněk Sviták. Stejný autor ve spolupráci s Alešem Vyskočilem však v nově vydaném díle věnuje pozornost topografii městského prostředí, postupně tak vývoj městského topografického bádání začíná nabývat na významnosti.¹⁸ Samotný vztah k historické topografii se postupně vyvíjí a v současné době nabývá jiných rozměrů, než tomu bylo u prvních prací na toto téma. Staří badatelé a autoři historické topografie kladli důraz především na dějiny jednotlivých domů, přičemž výstupem je pouze chronologická posloupnost majitelů a jednotlivých transakcí. Vyjmenování majitelů je jistě velmi přínosné, na druhé straně absence dalších závěrů

¹⁵ Zbyněk SVITÁK, *Úvod do historické topografie*, Brno 2014, s. 5.

¹⁶ Vladimír Jakub MRVÍK, *Dějiny černokosteleckých domů: historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011, s. 8.

¹⁷ Z. SVITÁK, *Úvod do historické topografie*, s. 5–6.

¹⁸ Aleš VYSKOČIL – Zbyněk SVITÁK, *Křenová, příběh brněnské ulice*, Brno 2019.

z výzkumu samotnou prací degraduje na pouhý chronologický výčet jmen.¹⁹ Nicméně přínos studia umožňuje mnohem hlubší pohled do lidské společnosti ve městech.²⁰ S pomocí městské historické topografie je možné odkrývat nejen umístění a expanzi jednotlivých měšťanů nebo rodin ve městě, ale také jejich majetkovou strukturu, která se odvíjí od cen nemovitostí nebo výčtu pozůstalostí jednotlivých měšťanů. Městská historická topografie, pokud je řádně zpracována, umožňuje částečné pochopení „organismu“ města, případně porovnávání s dalšími okolnostmi a principy, což otevírá možnosti pro další historické bádání.

Městská historická topografie je úzce vázána na ucelenou a jednotnou pramennou základnu, o kterou se opírá a bez které je v podstatě nemožné historickou topografii vytvářet. V případě velké torzovitosti a mezer jsou totiž výsledky značně degradovány a celkový přínos celé práce je tak výrazně snížen. Teprve jednotnost pramenů v určitém období pomáhá charakterizovat nejen stav jednotlivých budov, ale také celých částí města a začlenit takové výsledky do širších rozměrů. Prameny písemné, které tvoří základ práce, by se měly taktéž opírat o prameny kartografické a obrazové, v neposlední řadě i o prameny archeologické. Metoda práce tedy spočívá v pečlivé kombinaci všech dostupných pramenů, které se mohou vzájemně doplňovat.

1.2 Přehled bádání historické topografie

Ještě předtím, než přikročíme k místopisným studiím pro Hradec Králové, uveďme stav pro celou oblast českých zemí. Městská historická topografie, zaměřená pouze na dějiny domů a jejich majitelů v jednotlivých městech, se ve vědeckých disciplínách objevila ve druhé polovině 19. století. V této době se objevil zájem historiků o zachycení stavu měst v jednotlivých etapách jejich vývoje, o který do té doby nebyl ve vědeckých kruzích prvořadý zájem. Historické topografie domů se vytvářely v rámci městských knih, kdy písaři vypisovali předchozí transakce k domům, které jim ulehčovaly práci. Až později v průběhu 18. století si badatelé začali uvědomovat význam, jaký by městská historická topografie mohla přinést, a to nejen ve vztahu k historické demografii, ale také například k otázkám hospodářské politiky měšťanů. Historická topografie totiž může sloužit jako východisko pro další výzkumy,

¹⁹ Např. Jaroslav KUBÁK, *Topografie města Českých Budějovic 1540–1800*, České Budějovice 1873.

²⁰ V. J. MRVÍK, *Dějiny černokosteleckých domů*, s. 9.

analýzy a syntézy pro různé vědní obory.²¹

Jedním z prvních historických topografů byl hradecký rodák a historik **Václav Vladivoj Tomek**. Ten v místopisném díle *Základy starého místopisu Pražského*,²² věnovanému staré Praze do začátku husitské války, poprvé určil směr v bádání na téma městské topografie a vytvořil vzor pro další generace historiků. Vytvoření historické topografie velkého města, jakým Praha bezesporu bývala a stále je, si vyžádala důkladnou práci. Jak autor sám uvádí v úvodu knihy, práce to pro něho byla velmi nesnadná a zabrala mu několik let bádání, což je společný znak všech místopisných prací. Výsledkem je několikasvazkové dílo, které zachycuje domy s uvedením lokality (ulice, náměstí aj.), nového čísla popisného a starého čísla popisného. Dále jsou uvedeny chronologicky za sebou roky příslušné zmínky o majitelích domů se zdroji, odkud autor čerpal při sestavování posloupnosti majitelů. Autor postupoval metodou, kdy si určil nárožní domy a poté sestavoval jednotlivé domy mezi nimi. Na Tomkovo dílo, s použitím stejných metod a zápisu, navázal **Josef Teige**, který ve svém stejnojmenném díle o třech rozsáhlých svazcích vytvořil pokračování místopisu Starého Města pražského do roku 1620.²³ Obě díla se vyznačují velkým rozsahem a přesnou prací, popisující dějiny domů dodnes stojících i dávno zaniklých.

V dalších letech na Tomka a Teigeho navázala řada autorů, kteří vytvořili buď samostatné topografické monografie, nebo články v odborných periodikách. Je ovšem nutné říci, že kvalita těchto historických topografií značně kolísá. Některé dokonce postrádají poznámkový aparát, což znemožňuje kontrolu údajů a značně snižuje využitelnost v praxi. Jiní autoři poznámkový aparát uvádějí, na druhé straně však jejich monografie obsahují pouze výčet majitelů a kontraktů bez dalšího zhodnocení.²⁴ Na obranu autorů je však třeba podotknout, že jejich práce jsou z hlediska své časové náročnosti na vypracování důležitým pramenem poznání, ať již byly zpracovány správně nebo s dílčími nedostatky. Co se týká metod zpracování, většina z těchto prací

²¹ V. J. MRVÍK, *Dějiny černokosteleckých domů*, s. 8–9.

²² Václav Vladivoj TOMEK, *Základy starého místopisu pražského*, Praha 1865.

²³ Josef TEIGE, *Základy starého místopisu pražského I–III*, Praha 1910–1915.

²⁴ Srov. Jaroslav MENCL, *Historická topografie města Jičína I–II, Jičín 1940–1949*; Jiří ČAREK, *Z dějin staroměstských domů*, in: *Pražský sborník historický*, sv. 11, Praha 1978, s. 5–67; Jaroslav KUBAK, *Topografie města Českých Budějovic 1540–1800*, České Budějovice 1873; František HYKSA, *Historická topografie města Vysokého Mýta*, Čechy 1994; Kateřina SAMOJSKÁ, *Model poznání městského domu na základě archivních pramenů – archivní rešerše k dějinám souboru objektů na Novém Městě pražském*, disertační práce na Ústavu památkové péče FA ČVUT, Praha 2011.

využívá stejných postupů a metod, vycházejících ještě z prací V.V. Tomka, pouze s dílčími úpravami na konkrétní prostředí a místní dostupné prameny.

Rozsáhlou práci s názvem *Historická topografie města Kostelce nad Černými lesy* vytvořil **Vladimír Jakub Mrvík**²⁵. Autor zde shrnul dosavadní metodiky práce, zhodnotil dostupná díla historické topografie a vytvořil vzorovou práci na příkladu města Kostelce nad Černými lesy. V. J. Mrvík se především snaží zachytit možné metody práce historické topografie v městském prostředí, práci důkladně propojuje s dějinami města a jeho místními lokalitami, sleduje socioekonomické otázky, problematiku cechů nebo demografické ukazatele. Práce může být jistě hodnocena jako metodické východisko při vytváření městského historického místopisu.

Posledním dílem, které zřejmě zatím nejlépe objasnilo problematiku městské historické topografie, je kniha od **Aleše Vyskočila** a **Zbyňka Svitáka** se jménem *Křenová, příběh brněnské ulice*.²⁶ Kniha přináší příběh významné brněnské ulice, která se začala formovat v době přechodu v industriální společnost, a jejíž obyvatelé i přítomné podniky se přímo na industrializaci Brna podíleli. Autor zde propojuje aspekty geografické a demografické, snaží se o propojení prostředí ulice do celkového vývoje města, přičemž neopomíná využívat pramenů obrazových, kartografických a také topografických.²⁷

Historická topografie však není součástí pouze historických prací a není pouze v užším zájmu historiků. Městská historická topografie jde ruku v ruce s dalšími vědními obory, z nichž má nejbliže k dějinám architektury a k památkové péči. Dějiny zástavby jsou úzce vázány na historický vývoj domů a jsou samozřejmě svázány s jejich majiteli, kteří podobu domů utvářeli. Tato kooperace vědních oborů je patrná ve velmi důležitých pracích památkových ústavů, ve stavebně-historických průzkumech (dále jen SHP). V metodice pro SHP se nachází kapitola o historicko-archivním průzkumu, která má u objektu zaznamenat nejen historické souvislosti spojené s bezprostředním okolím, ale také historii samotného domu, tedy majitelů, a zároveň musí být uvedeny všechny prameny a literatura.²⁸ Pokud jsou tedy SHP vyhotoveny řádně s označením použitých

²⁵ Vladimír Jakub MRVÍK, *Dějiny černokosteleckých domů: historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011.

²⁶ A. VYSKOČIL – Z. SVITÁK, *Křenová, příběh brněnské ulice*, Brno 2019.

²⁷ *Tamtéž*, s. 155.

²⁸ Jan BERÁNEK – Petr MACEK (ed.), *Metodika stavebněhistorického průzkumu*, Praha 2015, s. 13–14.

pramenů, můžeme mít velmi užitečný zdroj informací. Nejsou to ovšem pouze SHP, které mohou pomoci při vytváření dějin objektů, ale také další práce z oblasti ochrany památkové péče. V mnoha případech v celém prostoru České republiky však SHP nebyly vytvořeny s pečlivostí, především v dobách bez potřebných metodik, a mohou proto obsahovat řadu nedostatků. Teprve vytvořením metodiky pro SHP došlo ke sjednocení pravidel a ke vzniku mnoha kvalitních a použitelných prací.

2. Historická topografie pro Hradec Králové

2.1 Topografické studie pro Hradec Králové

Topografické práce pro Hradec Králové po dlouhou dobu vůbec neexistovaly. Zmínky o domech a jejich majitelích, případně o dějinných událostech, vážících se k měšťanským domům, máme v prvních historických dílech o Hradci Králové z rukou **Karla Josepha Bienera von Bienenberga**²⁹ a **Františka de Paula Švendy**.³⁰ Poznámky k obyvatelům Hradce Králové a jejich domům poskytuje **Václav Vladivoj Tomek** v díle *Místopisné paměti města Hradce Králové*³¹ či **Jiří Vladimír Tolman** v knize *Hrst vzpomínek na starý Hradec Králové*.³² Tomek vychází především z díla Švendova, Tolman se naopak v mnoha případech neobracel k pramenům a informace uváděl pouze na základě vlastních vzpomínek nebo z druhé ruky od pamětníků, přičemž docházelo k řadě zkreslení a nepřesností. Na druhé straně je jeho dílo jistě nedocenitelné díky odkazům na rodinné poměry ve městě a celkově na dějiny města na přelomu 19. a 20. století.

Mezi prvními, byť jen částečně, se pokusil místopis domů na starém městě komplexněji zpracovat **Vincenc Paulus**.³³ V jeho pozůstalosti nalézáme soupis domů s krátkým shrnutím jejich majitelů.³⁴ K záznamům je třeba přistupovat kriticky, protože v seznamu nejsou uvedeni všichni majitelé. Zároveň uvedené letopočty nekorrespondují s dobou vlastnictví, ale pouze se zmínkami o majitelích v jiných zdrojích a pramenech.

²⁹ Karl Joseph BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II.*, Prag 1790. Čerpáno z českého překladu, použitého v rámci diplomové práce Ladislava Hosáka. Srov. Ladislav HOSÁK, *Dějiny Hradce Králové: digitalizace a přepis díla Karla Josepha Bienera pomocí OCR softwaru PDF X-Change Viewer*, diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2015.

³⁰ František de Paula ŠVENDA, *První zlatý a stříbrný obraz města Hradce Králové*, Hradec Králové 1799; František de Paula ŠVENDA, *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl I–V, Hradec Králové 1802–1804; František de Paula ŠVENDA, *Třetí měděný obraz historie Království českého a paměti města Hradce nad Labem*, Rozdíl I–IV, Hradec Králové 1807–1812; František de Paula ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl I–IV, Hradec Králové 1813–1817.

³¹ Václav Vladivoj TOMEK, *Místopis města Hradce Králové*, Praha 1885.

³² Jiří Vladimír TOLMAN, *Hrst vzpomínek na starý Hradec Králové*, Hradec Králové 1928.

³³ Vincenc Paulus (1840–1914), pedagog, historik, na počátku 20. století kronikář města Hradec Králové. (Pavel KOBETIČ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002, s. 161.)

³⁴ SOKA HK, osobní fond Vincenc Paulus (dále jen OF VP), *Historie jednotlivých domů – čp. 101–199*, inv. č. 139, kart. č. 6; SOKA HK, OF VP, *Seznamy majitelů domů – neúplné*, inv. č. 140, kart. č. 6.

Prvním vydaným dílem, věnovaným historické topografii jednotlivých domů na starém městě, je až kniha *Starý Hradec Králové dům od domu* z pera hradeckého badatele **Zdeňka Doubka**.³⁵ Kniha je svým popisem jediná svého druhu pro Hradec Králové. Autor zde shrnul události i osoby vážící se k domům, a to nejen od jiných starších autorů, ale také z archivních pramenů. Sám vynakládal velkou aktivitu, když většinu domů osobně navštívil a zdokumentoval. Ačkoliv kniha poskytuje velmi cenný náhled do komplexní historie starého města a obsahuje v sobě informace předchozích autorů obohacené o údaje z archivních pramenů, nalézáme zde řadu nedostatků. Hlavním nedostatkem je především již několikrát zmíněná absence poznámkového aparátu, která ztěžuje kontrolu uvedených údajů. Dále jsou někde nepřesné údaje o číslování domů, které se v historii Hradce Králové měnilo. Výsledkem je, že v některých případech se zjištěné údaje váží k úplně jinému domu, než autor uvádí. Zároveň pro většinu domů končí výčet majitelů ve spodní hranici rokem 1790, kdy se autor zřejmě opíral o existující seznam majitelů domů právě z roku 1790. Kniha tedy znamená výrazný posun v historickém bádání měšťanských domů, nicméně pro potřeby historické vědy a pro účely památkové péče je třeba přikročit k dalšímu a hlubšímu zkoumání archivních pramenů.

Velké úsilí o zpracování údajů na základě archivních pramenů vynakládá především Národní památkový ústav a úřady památkové péče, které postupně vytváří SHP pro domy v historickém centru města. V současné době je však SHP zpracován pouze pro několik domů, například pro domy v místech dnešní Šatlavy nebo pro domy na místě Galerie moderního umění. Ostatní domy mají svůj popis pouze v dílech výše zmíněných, v některých případech v nově vytvořených pracích pro dějiny Hradce Králové. Dílčí studie do hradecké topografie, byť jen okrajově, vytváří studenti z řad bakalářských a diplomových prací.³⁶

Pokud zhodnotíme současnou situaci hradecké historické topografie, zjistíme, že je z velké řady neucelená a značně torzovitá. Především dosud chybí komplexní využití městských knih pro historickou topografii, které obsahují neocenitelné záznamy

³⁵ Zdeněk DOUBEK, *Starý Hradec Králové dům od domu*, Hradec Králové 2009.

³⁶ Srov. Kateřina KEJVALOVÁ, *Vývoj cen nemovitostí v Hradci Králové ve světle Trhové knihy žluté v letech 1588–1602*, diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2017; Veronika VALIGURSKÁ, *Královéhradecké masné krámy v letech 1560–1620*, bakalářská práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2016.

k majitelům domů a které nebyly dosud plně zhodnoceny.

Z literatury, která se dále věnuje objektům v radničním bloku a jeho blízkému okolí, můžeme jmenovat pro začátek především tu, která se váže k archeologii. Jedním z prvních autorů těchto prací byl **Ludvík Domečka**. Domečka vytvořil řadu drobných monografií a článků, věnujících se historii a archeologii města, částečně vázanou i na oblast radničního bloku.³⁷ Byl přítomen u většiny archeologických nálezů a jako pracovník muzea informoval o nálezech také veřejnost. Právě zde můžeme spatřit první střípky v pokusech o hlubší proniknutí do historie Hradce Králové, neboť archeologie přináší nejvíce poznatků tam, kde písemné prameny mlčí nebo nejsou dochované. Další zdařilou archeologickou prací je kniha z rukou **Miroslava Richtera** a **Víta Vokolka** s názvem *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*.³⁸ Byla sepsána na základě řady archeologických sond z druhé poloviny 20. století. Především v posledních letech vychází velká řada odborných archeologických článků k Hradci Králové, a to z pera **Radka Bláhy**.³⁹ Vedle archeologů vznikají práce také z prostředí památkové péče, především od autora **Jiřího Slavíka**.⁴⁰

Střípky k hradeckému místopisu nalézáme i v nejnovějších historických pracích, v popředí stále zůstává kniha *Dějiny Hradce Králové*⁴¹ od **Jaromíra Mikulky**. Práce autora je pro Hradec Králové obohacující právě díky využití pramenů z mimohradecké provenience. V knize nacházíme řadu zmínek o radnici a jejím nejbližším okolí. Mezi

³⁷ Srov. Ludvík DOMEČKA, *Stará radnice v Hradci Králové*, Hradec Králové 1937; Ludvík DOMEČKA, *Alois Kemlink, císařský purkmistr královéhradecký*, Hradec Králové 1936[?].

³⁸ Miroslav RICHTER – Vít VOKOLEK, *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*, Hradec Králové 1995.

³⁹ Srov. Radek BLÁHA, *Putování po hradeckých kostelech a kláštorech*, Hradec Králové 2011; Radek BLÁHA, *Stavební činnost 18. až 20. století v Hradci Králové a její vliv na poznání vývoje města a jeho území*, in: Královéhradecko. Sborník pro poučenou veřejnost, 2, 2005, s. 11–31; Radek BLÁHA – Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Počátky zděné měšťanské architektury v Hradci Králové a v Chrudimi*, in: Forum urbes medii aevi III, 2006, s. 178–188; Radek BLÁHA – Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Proměna uliční sítě a parcelace v Hradci Králové a v Chrudimi*, in: Forum urbes medii aevi IV, 2007, s. 82–93.

⁴⁰ Jiří SLAVÍK, *Královéhradecká pevnost*, Hradec Králové 2015; Jiří SLAVÍK, *Kropáčka a Kozinka: k zásobování Hradce Králové vodou ve středověku a raném novověku*, in: Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, 2, 2005, s. 75–88; Jiří SLAVÍK, *Středověká Slezská brána v Hradci Králové*, in: Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, 1, 2004, s. 263–270; Jiří SLAVÍK, *Pražská brána v Hradci Králové*, in: Zpravodaj Muzea východních Čech, 24, 1998, s. 184–191.

⁴¹ Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/1*, Hradec Králové 1996; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/2*, Hradec Králové 1997; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/1*, Hradec Králové 1994; Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/2*, Hradec Králové 1995.

dílčí monografie, které se věnují objektům v okolí, patří knihy *Bílá věž*⁴² nebo *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*.⁴³ Důležitá je také kniha *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620* od **Jany Vojtíškové** a **Víta Šebesty**,⁴⁴ která obsahuje velký výčet pramenů vzniklých z městské kanceláře, ale také popis radnice ve středověku a v době předbělohorské. V nejnovější době je pro dějiny Hradce Králové a pro objekty v okolí Hradce Králové důležitá kniha *Hradec Králové*⁴⁵ od kolektivu autorů z roku 2017.

2.2 Pramenná základna

Při vytváření historické topografie hrají důležitou roli archivní prameny. Jak již bylo řečeno v mnoha jiných studiích a pracích, Hradec Králové je o soupis svých pramenů značně ochuzen, neboť jejich velká část byla ve druhé polovině 19. století zničena.⁴⁶ Řada informací je pro nás nenávratně ztracena a objevujeme ji pouze torzovitě v dílech Karla Josepha Bienera z Bienenberga a částečně u Františka de Paula Švendy, kteří měli k pramenům, i když ne ke všem, přístup před jejich zničením. Tento fakt značně komplikuje možnost využívání pramenů pro vytváření dějin města. Jsme často odkázáni na studium pramenů z okolních lokalit, z korespondence, ze soudů a dalších druhotných pramenů.

2.2.1 Knihy městského soudnictví nesporného

Zásadní prameny pro městskou topografii do roku 1850 se naštěstí zachovaly do dnešních dní. Jde především o řadu městských knih, spadajících do kategorie knih městského soudnictví nesporného. Zásadní jsou *trhové knihy (Liber emptio)*, které zaznamenávají prodej a koupi domů a pozemků ve městě a v předměstích. Zachovalo se 38 trhových knih, a to od roku 1532 do roku 1850, ačkoliv se nejedná o celkový počet a řada knih byla v historii zničena nebo ztracena. Rok 1850 přitom není zvolen náhodně. Se změnami ve státní správě rakouské monarchie došlo v roce 1850 k přenesení agendy pozemkových knih a jim příbuzných knih na nově vzniklý okresní soud.⁴⁷ Z tohoto

⁴² Zdeněk DOUBEK – Andrea PAVLÍKOVÁ – Jiří NĚMEČEK, *Bílá věž*, Hradec Králové 2007.

⁴³ Jiří NĚMEČEK, *Kaple sv. Klimenta v Hradci Králové*, Hradec Králové 2017.

⁴⁴ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, Hradec Králové 2013.

⁴⁵ Kol. autorů, *Hradec Králové*, Praha 2017.

⁴⁶ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 13.

⁴⁷ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jiří DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu*

období se zachovala jedna původně trhová kniha, která byla následně převedena a spravována okresním soudem jako pozemková kniha, a to od roku 1850 do roku 1873.⁴⁸

Trhové knihy do začátku 18. století jsou již velmi podrobně rozebrány v knize o městských kancelářích v době předbělohorské a v nové diplomové práci o hradecké městské kanceláři do roku 1700.⁴⁹ Jedná se o tyto trhové knihy: *Trhová kniha černá 1532–1606*,⁵⁰ *Trhová kniha bílá 1575–1707*,⁵¹ *Trhová kniha žlutá 1588–1696*,⁵² *Trhová kniha zelená 1604–1679 (1680–1687, 1689, 1690, 1706, 1801)*,⁵³ *Trhová kniha bílá 1617–1716*,⁵⁴ *Trhová kniha zelená 1675–1706*,⁵⁵ *Trhová kniha bílá 1679–1724*⁵⁶ a *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*.⁵⁷ Pozdější trhové knihy zatím nebyly podrobeny podrobnějšímu diplomatickému zkoumání. Jedná se o trhové knihy z 18. století a z první poloviny 19. století: *Trhová kniha 1714–1734*,⁵⁸ *Trhová kniha 1728–1738*,⁵⁹

po současnost, Praha 2011, s. 320.

⁴⁸ SOKA HK, fond Okresní soud Hradec Králové (dále OS HK), *Pozemková kniha (původně Liber emptio-num XXXI)*, inv. č. 1, kn. 1.

⁴⁹ Srov. J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 218–233; Vít ŠEBESTA, *Královéhradecká městská kancelář v době třicetileté války*, diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2016; Martin VAŠATA, *Královéhradecká městská kancelář v letech 1648–1700*, diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2018.

⁵⁰ SOKA HK, fond Archiv města Hradec Králové (dále jen AMHK), *Trhová kniha 1532–1583 (Liber emptio-num)*, inv. č. 333, kn. č. 44 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha černá 1532–1606* (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 222–223)).

⁵¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1575–1667 (Liber emptio-num albus I.)*, inv. č. 335, kn. č. 46 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha bílá 1575–1707* (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 226–227)).

⁵² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1588–1602 (Liber emptio-num luteus)*, inv. č. 334, kn. č. 45 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha žlutá 1588–1696* (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 228–230)).

⁵³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1604–1690 (Liber emptio-num viridis II.)*, inv. č. 336, kn. č. 47 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha zelená 1604–1679 (1680–1687, 1689, 1690, 1706, 1801)* (M. VAŠATA, *Královéhradecká městská kancelář v letech 1648–1700*, s. 89–91)).

⁵⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1617–1682 (Liber emptio-num albus III.)*, inv. č. 337, kn. č. 48 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha bílá 1617–1716* (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 233–234)).

⁵⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1675–1705 (Liber emptio-num viridis III.)*, inv. č. 338, kn. č. 49 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha zelená 1675–1706* (M. VAŠATA, *Královéhradecká městská kancelář v letech 1648–1700*, s. 92–94)).

⁵⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1679–1698 (Liber emptio-num albus IV.)*, inv. č. 339, kn. č. 50 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha bílá 1679–1724* (M. VAŠATA, *Královéhradecká městská kancelář v letech 1648–1700*, s. 94–96)).

⁵⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1694–1734 (Liber emptio-num albus V.)*, inv. č. 340, kn. č. 51 (kniha je na základě diplomatického rozboru citována jako *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)* (M. VAŠATA, *Královéhradecká městská kancelář v letech 1648–1700*, s. 96–98)).

⁵⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734 (Liber emptio-num viridis IV.)*, inv. č. 341, kn. č. 52.

⁵⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738 (Liber emptio-num)*, inv. č. 342, kn. č. 53.

*Trhová kniha 1743–1750,*⁶⁰ *Trhová kniha 1750–1757,*⁶¹ *Trhová kniha 1757–1761,*⁶² *Trhová kniha 1760–1770,*⁶³ *Trhová kniha 1770–1777,*⁶⁴ *Trhová kniha 1776–1798,*⁶⁵ *Trhová kniha 1783–1817,*⁶⁶ *Trhová kniha 1787–1794,*⁶⁷ *Trhová kniha 1794–1801,*⁶⁸ *Trhová kniha 1801–1803,*⁶⁹ *Trhová kniha 1803–1806,*⁷⁰ *Trhová kniha 1806–1809,*⁷¹ *Trhová kniha 1808–1836,*⁷² *Trhová kniha 1809–1813,*⁷³ *Trhová kniha 1813–1817,*⁷⁴ *Trhová kniha 1817–1820,*⁷⁵ *Trhová kniha 1820–1824,*⁷⁶ *Trhová kniha 1824–1828,*⁷⁷ *Trhová kniha 1828–1833,*⁷⁸ *Trhová kniha 1833–1837,*⁷⁹ *Trhová kniha 1837–1841,*⁸⁰ *Trhová kniha 1841–1844,*⁸¹ *Trhová kniha 1844–1846,*⁸² *Trhová kniha 1846–1847,*⁸³ *Trhová kniha 1847–1849,*⁸⁴ *Trhová kniha 1849–1875*⁸⁵ a *Trhová kniha 1846–1876.*⁸⁶

Jak již bylo řečeno výše, trhové knihy nepokrývají celé období a obsahují značné mezery, především trhové knihy do první poloviny 18. století. Pro tato mezerovitá období se musíme spoléhat na jiné prameny, ovšem ne vždy se podaří majitele a jejich transakce dohledat. Mimo trhové knihy máme dochovanou velkou část městských knih, které jsou nezbytné k vyhledávání dalších informací k měšťanům a které také pomáhají zacelovat mezery vzniklé torzovitostí trhových knih. Pro dědické záležitosti se

⁶⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1743–1750 (Liber emptionum albus VI.)*, inv. č. 343, kn. č. 54.
⁶¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1750–1757 (Liber emptionum albus VII.)*, inv. č. 344, kn. č. 55.
⁶² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761 (Liber emptionum albus VIII.)*, inv. č. 345, kn. č. 56.
⁶³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1760–1770 (Liber emptionum albus IX.)*, inv. č. 346, kn. č. 57.
⁶⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777 (Liber emptionum albus X.)*, inv. č. 347, kn. č. 58.
⁶⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1776–1798 (Liber emptionum XI.)*, inv. č. 348, kn. č. 59.
⁶⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1783–1817 (Liber emptionum XII.)*, inv. č. 349, kn. č. 60.
⁶⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1787–1794 (Liber emptionum XIII.)*, inv. č. 350, kn. č. 61.
⁶⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801 (Liber emptionum XIV.)*, inv. č. 351, kn. č. 62.
⁶⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1801–1803 (Liber emptionum XV.)*, inv. č. 352, kn. č. 63.
⁷⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1803–1806 (Liber emptionum XVI.)*, inv. č. 353, kn. č. 64.
⁷¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1806–1809 (Liber emptionum XVII.)*, inv. č. 354, kn. č. 65.
⁷² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1808–1836 (Liber emptionum)*, inv. č. 355, kn. č. 66.
⁷³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813 (Liber emptionum XVIII.)*, inv. č. 356, kn. č. 67.
⁷⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1813–1817 (Liber emptionum XIX.)*, inv. č. 357, kn. č. 68.
⁷⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820 (Liber emptionum XX.)*, inv. č. 358, kn. č. 69.
⁷⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1820–1824 (Liber emptionum XXI.)*, inv. č. 359, kn. č. 70.
⁷⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1824–1828 (Liber emptionum XXII.)*, inv. č. 360, kn. č. 71.
⁷⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1828–1833 (Liber emptionum XXIII.)*, inv. č. 361, kn. č. 72.
⁷⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1833–1837 (Liber emptionum XXIV.)*, inv. č. 362, kn. č. 73.
⁸⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1837–1841 (Liber emptionum XXV.)*, inv. č. 363, kn. č. 74.
⁸¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1841–1844 (Liber emptionum XXVI.)*, inv. č. 364, kn. č. 75.
⁸² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1844–1846 (Liber emptionum XXVII.)*, inv. č. 365, kn. č. 76.
⁸³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1846–1847 (Liber emptionum XXVIII.)*, inv. č. 366, kn. č. 77.
⁸⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1847–1849 (Liber emptionum XXIX.)*, inv. č. 367, kn. č. 78.
⁸⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1849–1875 (Liber emptionum XXX.)*, inv. č. 368, kn. č. 79.
⁸⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1846–1876 (Liber emptionum)*, inv. č. 369, kn. č. 80.

dochovaly knihy závětí (*Liber testamentorum*)⁸⁷ a knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí (*Liber hereditatis addictionum et divisionum*).⁸⁸ Mezi další městské knihy, které mohou při vytváření městské topografie posloužit, jsou knihy svatebních smluv (*Liber obligationum conjugalium*)⁸⁹ nebo knihy přijatých měšťanů.⁹⁰ Knihy přijatých měšťanů však kromě pár výjimek obsahují pouze jméno nově přijatého měšťana a poplatek uhrazený za přijetí mezi měšťany, nikoliv podrobnější informace o původu nebo řemeslu, které vykonává. Situace je lepší u první knihy přijatých měšťanů z první poloviny 18. století, kde se kromě jména měšťana uvádí i řemeslo, které vykonává.

V neposlední řadě jsou přínosné také knihy smluv (*Liber contractum*),⁹¹ které často obsahují záznamy o záležitostech k nemovitému majetku, nejčastěji v případě

⁸⁷ SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745 (Liber testamentorum V.)*, inv. č. 418, kn. č. 129 (J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 245–248); SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1743–1780 (Liber testamentorum VI.)*, inv. č. 419, kn. č. 130; SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1780–1800 (Liber testamentorum VII.)*, inv. č. 420, kn. č. 131; SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1800–1820 (Liber testamentorum VIII.)*, inv. č. 421, kn. č. 132; SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1819–1843 (Liber testamentorum IX.)*, inv. č. 422, kn. č. 133.

⁸⁸ SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1725–1742 (Liber hereditatis addictionum et divisionum I)*, inv. č. 370, kn. č. 81; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760 (Liber hereditatis addictionum et divisionum II)*, inv. č. 371, kn. č. 82; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1760–1772 (Liber hereditatis addictionum et divisionum III)*, inv. č. 372, kn. č. 83; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1773–1788 (Liber hereditatis addictionum et divisionum IV)*, inv. č. 373, kn. č. 84; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1788–1801 (Liber hereditatis addictionum et divisionum V)*, inv. č. 374, kn. č. 85; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1801–1809 (Liber hereditatis addictionum et divisionum VI)*, inv. č. 375, kn. č. 86; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1810–1817 (Liber hereditatis addictionum et divisionum VII)*, inv. č. 376, kn. č. 87; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1817–1821 (Liber hereditatis addictionum et divisionum VIII)*, inv. č. 377, kn. č. 88; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1821–1829 (Liber hereditatis addictionum et divisionum IX)*, inv. č. 378, kn. č. 89; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1829–1834 (Liber hereditatis addictionum et divisionum X)*, inv. č. 379, kn. č. 90; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1835–1842 (Liber hereditatis addictionum et divisionum XI)*, inv. č. 380, kn. č. 91; SOKA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1841–1848(1878) (Liber hereditatis addictionum et divisionum XII)*, inv. č. 381, kn. č. 92.

⁸⁹ SOKA HK, AMHK, *Knihy svatebních smluv 1562–1622 (Liber obligationum conjugalium)*, inv. č. 330, kn. č. 41; SOKA HK, AMHK, *Knihy svatebních smluv 1623–1850 (Liber obligationum conjugalium I.)*, inv. č. 331, kn. č. 42; SOKA HK, AMHK, *Knihy svatebních smluv 1811–1852 (Liber sponsalium I.)*, inv. č. 330, kn. č. 41.

⁹⁰ SOKA HK, AMHK, *Knihy přijatých sousedů a měšťanů 1707–1802*, inv. č. 372, kn. č. 38; SOKA HK, AMHK, *Knihy přijatých sousedů a měšťanů 1780–1808*, inv. č. 328, kn. č. 39; SOKA HK, AMHK, *Knihy přijatých sousedů a měšťanů 1808–1841*, inv. č. 329, kn. č. 40.

⁹¹ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1616–1706 (Liber contractum VI)*, inv. č. 430, kn. č. 141; SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1702–1716 (Liber contractum VII)*, inv. č. 431, kn. č. 142; SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1715–1728 (Liber contractum VIII)*, inv. č. 432, kn. č. 143; SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1733–1743 (Liber Contractum X)*, inv. č. 433, kn. č. 144.

neshod po smrti majitele.⁹² Dochovaly se čtyři knihy smluv, čtyři knihy staršího data chybí, stejně jako kniha smluv pro léta 1728–1733. Přínos pro tuto práci přináší kniha smluv dochovaná z let 1733–1743. V období mezi lety 1738–1743 se totiž nedochovaly trhové knihy. Řadu kontraktů nalézáme právě ve zmíněné knize smluv. S její pomocí bylo možné dohledat tři trhy domů v radničním bloku, které se nedochovaly v trhových knihách.

2.2.2 Soupisy a konskripce obyvatel

Prameny, které ke studiu můžeme využívat, jsou také soupisy obyvatel, ať už pro berní, církevní nebo civilní záležitosti. Ze soupisů, tentokrát církevní povahy, je důležitý především soupis poddaných podle víry z roku 1651, který byl vytvořen i pro Hradecko a který obsahuje jména, přibližný věk a také víru.⁹³ Soupis poddaných obsahuje nejen jména osob žijících ve městě, ale také popis dvorů, domů a pozemků, kde daní lidé bydlí. Poznamenána jsou i zpustlá místa nebo spáleniště, tedy přímé důsledky třicetileté války. Je také možné ho využít ke srovnání s dochovanými záznamy v trhových knihách, případně zaplnit prázdná místa tam, kde se záznamy v městských knihách nedochovaly. Dalším pramenem je berní rula pro hradecký kraj z roku 1654.⁹⁴ Berní rula obsahuje jména majitelů domů a pozemků s jejich majetkem. V poznámkách jsou zaznamenány i další majetky, které se nenachází přímo v místě bydliště, ale například na předměstích. V berní rule jsou také zaznamenána všechna pustá místa ve městě, která popisována jsou jménem posledních majitelů. Zároveň je zde uvedeno, zda je místo plně pusté nebo zda ještě stojí základové zdivo.

Jiná situace nastává ve druhé polovině 18. století, kdy se objevuje celá řada nových typů pramenů. V této době, za vlády císařovny Marie Terezie, se jedná o tereziánský katastr.⁹⁵ Mimo katastr vznikají také první konskripce obyvatel. V Hradci Králové je situace složitější, neboť konskripce z 18. století se nezachovaly, musíme se tedy spoléhat na jiné prameny. Důležitý je zejména katastr josefínský,⁹⁶ který popisuje jednotlivé majitele domů a pozemků. Jeho důležitost pro historickou topografii je proto

⁹² J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 244.

⁹³ Lenka MATUŠÍKOVÁ – Zlataše KUKÁNOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651, Hradecko-Bydžovsko, sv. 1*, Praha 2000.

⁹⁴ Iva ČADKOVÁ. – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Berní rula. Sv. 15. Kraj Hradecký IV*, Praha 2011.

⁹⁵ Pavla BURDOVÁ, *Tereziánský katastr český. Sv. 3, Dominikál*, Praha 1970, s. 172.

vysoká.⁹⁷ V první polovině 19. století můžeme čerpat ze stabilního katastru, dále ze soupisů duší hradecké diecéze, církevního pramene, který oproti předchozím katastrům zahrnuje veškeré obyvatele domu. Proto je pro demografii obyvatel velmi zajímavým pramenem.⁹⁸ Postrádá naopak přesné určení majitelů domů, proto vyžaduje další srovnávání s ostatními dochovanými prameny.

Pro druhou polovinu 19. století a pro první polovinu 20. století nalézáme velkou řadu pramenů se soupisy obyvatel, především první dochovanou konskripci z roku 1857.⁹⁹ Dalšími prameny jsou sčítací operáty z let 1890 a 1900.¹⁰⁰ Ve všech sčítacích operátech jsou zaznamenány nejen přítomné osoby v domě, ale také jejich povolání, přesný věk, místo narození a jiné demograficky důležité informace. Pro účely této práce jsou zásadní informace o majitelích domů, které jsou v soupise zaznamenány. Důležité je, že majitel domu je explicitně uveden, a to i v případě, kdy v dané nemovitosti trvale nežije.

2.2.3 Ostatní prameny

Ve druhé polovině 19. století a pro celé 20. století se záznamy o majitelích nachází v pozemkových knihách, které jsou uloženy v příslušných katastrálních úřadech. Tyto záznamy však nejsou volně zpřístupněny k prostudování. Nicméně existují tzv. *knihovní vložky* k domům, které mimo jiné obsahují jméno majitele nemovitosti s datem, kdy došlo k převodu nemovitosti. Výpisy se vztahují k pozemkovým knihám, zaznamenávají tedy údaje od roku 1850, někdy i převody a trhy staršího data. Tyto materiály jsou katastrálním úřadem předkládány po zaplacení správního poplatku.¹⁰¹

⁹⁶ SOA Zámorsk, fond *Stabilní katastr*, karta č. 190.

⁹⁷ Jiří PAVLÍK – Radek POKORNÝ, *Soupisy duší a zpovědní seznamy jako historické prameny k poznání dějin královéhradecké diecéze a jejich obyvatel v 18. a 19. století*, in: Petr POLEHLA (ed.), *350 let královéhradecké diecéze*, Červený Kostelec 2015, s. 56.

⁹⁸ Jiří PAVLÍK – Radek POKORNÝ, *Status animarum: důležitý archivní pramen k vývoji obyvatelstva pevnostního Hradce Králové v první polovině 19. století*, in: Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, 8, 2011, s. 65–174.; Titěž, *Soupisy duší a zpovědní seznamy jako historické prameny k poznání dějin královéhradecké diecéze a jejich obyvatel v 18. a 19. století*, in: Petr POLEHLA (ed.), *350 let královéhradecké diecéze*, Červený Kostelec 2015, s. 55–68.

⁹⁹ SOKA HK, AMHK, inv. č. 1540, (signatura VIII-14/2), kart. č. 228.

¹⁰⁰ SOKA HK, Okresní úřad Hradec Králové (dále jen OÚ HK), Spisová manipulace (1889–1895), *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225)*, inv. č. 2615, kart. č. 1331; SOKA HK, OÚ HK, Spisová manipulace (1900–1906), *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, inv. č. 2654, fasc. č. 20.

¹⁰¹ Katastrální úřad Hradec Králové (dále jen KÚ HK), Knihovní vložky k pozemkovým knihám,

Pro Hradec Králové dále existují soupisy majitelů domů, které jsou cenným podkladem pro topografické bádání. Soupis majitelů domů se nalézá v *Prvním tereziánském katastru* z roku 1727.¹⁰² Zde jsou jednotliví majitelé řazeni dle čtvrti se záznamem jejich jména a oceněním majetku. Soupis také obsahuje informace o případných dalších nemovitostech, které dotyčná osoba vlastní na předměstích. Následuje soupis majitelů domů z roku 1790, který zahrnuje všechny domy uvnitř pevnosti a jejich majitele.¹⁰³ Seznam majitelů se objevuje také v jednom ze zápisů v tržové knize z roku 1832. Nejedná se o klasický seznam majitelů, ale o výčet osob k úřednímu výkonu, kde je mimo jmen uvedeno i číslo domu, které daný majitel vlastní. Ani zde však výčet majitelů a jejich domů není úplný.¹⁰⁴

Názorné ukázky v geografickém uspořádání domů poskytují dostupné mapy, plány a vyobrazení města, které zachycují domy a jejich okolí v jednotlivých historických etapách. Prvním dochovaným vyobrazením je *Willenbergova veduta*, na které máme zachycen jak chrám Sv. Ducha s Bílou věží, tak věže radnice. K první dochované mapě se situačním plánem vnitřní zástavby města od Cappiho je nutné přistupovat kriticky, protože je značně nepřesná.¹⁰⁵ Mapy, které zachycují přesnější podobu města, se objevují teprve v druhé polovině 18. století při zakládání nové pevnosti. Vidíme na nich stav města a okolí před její stavbou. Jedná se například o mapu J. Kliera¹⁰⁶ nebo A. Scherndinga.¹⁰⁷ Zde již máme vyobrazen radniční blok téměř v dnešní podobě. Ještě přesnější mapa s vnitřní zástavbou pochází z poloviny 18. století a je vytvořena opět A. Scherndingem.¹⁰⁸ Další plány pocházejí z roku 1766¹⁰⁹ a také

katastrální území Hradec Králové, čp. 164, s. 181–182; KÚ HK, Knihovni vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 165, s. 189–190; KÚ HK, Knihovni vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 166, s. 197–198; KÚ HK, Knihovni vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 169, s. 216–218; KÚ HK, Knihovni vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 170, s. 229–230; KÚ HK, Knihovni vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 171, s. 237–238.

¹⁰² SOKA HK, AMHK, *První Tereziánský katastr 1727 (Kontribuční ocenění, šatzung domů, domků atd.)*, inv. č. 317, kn. č. 28.

¹⁰³ SOKA HK, sbírka varií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

¹⁰⁴ SOKA HK, AMHK, *Tržová kniha 1808–1836*, fol. J5.

¹⁰⁵ Miroslav RICHTER – Eva SEMOTANOVÁ (edd.), *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 5, Hradec Králové*, Praha 1998, mapa č. 2.

¹⁰⁶ *Tamtéž*, mapa č. 3.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, mapa č. 4.

¹⁰⁸ *Tamtéž*, mapa č. 7.

¹⁰⁹ *Tamtéž*, mapa č. 8.

z let 1767–1768.¹¹⁰ Na všech těchto mapách máme velmi podrobný plán vnitřní zástavby s vyznačenými hranicemi domů a pozemků spolu s ulicemi. Zvláště v prostoru radničního bloku je zakreslená dnes již zaniklá ulička, vedoucí podél jižní zdi radnice a spojující Rynek se zadními domky v dnešní Rokitanského ulici. Map z 18. století existuje mnohem více.¹¹¹ V 19. století se podoba radničního bloku ustálila přibližně na dnešní podobě, což dokazují mapy z 1. poloviny 19. století.¹¹²

K pramenům lze tedy závěrem dodat, že ačkoliv se nejdůležitější z nich nedochovaly, lze s celkem velkou přesností rekonstruovat majitele domů a pozemků, a to s jistotou od konce 18. a pro celé 19. století.

2.3 Metodika práce

Historickou topografií je nutné vytvářet s velkou pečlivostí a především s porovnáváním všech dostupných pramenů a zmínek, které mohou být při práci nápomocné. Je to dáno především nesnadnou identifikací jednotlivých objektů před zavedením číslování v roce 1770. Domy před číslováním jsou popisovány pouze ve vztahu k bezprostředním sousedům: „vedle domů dědiců Josefouhlířovských z jedné a Václava Porteše z druhé strany položený...“.¹¹³ Další možností je lokalizace domu vzhledem k významnějším budovám a lokalitám v okolí: „blíž Pražský brány podle domů pánův dědicův Zástěrovských a pánův dědicův Josefopříhodovských, oboustranně ležící...“.¹¹⁴ V Hradci Králové však máme situaci ulehčenou, a to především díky existenci čtyř městských čtvrtí, jejichž umístění dnes známe a které je ve většině kontraktů zaznamenáno při popisu domu: „v první čtvrti města vedle domův pana Matěje Hunšovského a pana Jiřího Šafránka, oboustranně ležící...“.¹¹⁵

Číslování domů bylo v Hradci Králové provedeno v roce 1770,¹¹⁶ podobně jako

¹¹⁰ Tamtéž, mapa č. 9.

¹¹¹ SOKA HK, AMHK, *Plán vytyčení nové pevnosti a demolice stávajících objektů 1767*, fasc. č. 5, inv. č. 5037; SOKA HK, AMHK, *Situační plán města Hradec Králové při zakládání pevnosti 1763*, fa. 7, inv. č. 5075.

¹¹² M. RICHTER – E. SEMOTANOVÁ (edd.), *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 5, Hradec Králové*, mapa č. 11.

¹¹³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, fol. G12r.

¹¹⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1743–1750*, K19r.

¹¹⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha zelená 1714–1734*, fol. J17r.

¹¹⁶ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Petr POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 276; F. de P. ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl III, s. 78.

v ostatních částech monarchie, vydaným patentem císařovny Marie Terezie. Nutno však podotknout, že ačkoliv bylo číslování zavedeno, v městských knihách máme především v 70. a v 80. letech 18. století většinu domů při uskutečňovaném trhu nečíslovaných, ve větší míře se číslování objevuje až v 90. letech 18. století a na začátku 19. století.

Situaci zkomplikoval rok 1805, kdy došlo k přečíslování domů. To vedlo kromě první čtvrti a části druhé čtvrti úplně jinými směry než číslování první, proto se označení domů zásadně liší. Například dům uvedený ve třetí čtvrti města měl před rokem 1805 číslo popisné 154, po přečíslení 204.¹¹⁷ Číslo 154 místo toho dostal dům ve druhé čtvrti na Velkém rynku. Tuto nejednotnost číslování je třeba brát v úvahu a musí být pečlivě sledována. Na počátku 19. století máme k domům poznámku o jejich starém a novém čísle popisném.¹¹⁸ Tuto informaci samozřejmě nenalezneme u všech provedených kontraktů a pro některé domy tak může vzniknout nejistota původního číslování. Nejkomplikovanější situace se objevuje v severozápadní části třetí čtvrti v místech kněžského semináře sv. Jana, kde docházelo k zániku starých domů a místa po nich byla překryta novou zástavbou.¹¹⁹ Složitě je i určování domů ve čtvrté čtvrti.

Velkou pomocí při popisu a určování objektů představují úřednické poznámky s vedlejšími popisnými informacemi, pro práci často zásadními. V novějších trhových knihách z konce 18. století a ze začátku 19. století máme dochovány podrobné informace o předchozích prodejích, případně dědických záležitostech, postoupení nemovitosti nebo například záznamech o kvitancích. Příkladem může být záznam z roku 1796, kdy Josef Kopecký kupuje varný dům s hospodou U Černého orla v dnešním domě čp. 150 od Jana Dundy: „*Jakož tak onen ut Libra Albo emptionum IX sub littera C.19 et Divisionum IV sub littera Q.11 Panu Janovi Dunda patřilý na Velkém rynku v druhé čtvrti města sub numero conscriptionum 114 vedle domu Drbálovského a Krušvického položený U Černého vorla nazývaný dům varní...*“.¹²⁰ Vedle toho se objevuje u stejného trhu na posledním foliu záznam, že dům byl později prodán, a to s poznámkou o místě, kde se prodej nachází: „*Verkauft, ut libro eodem N.16 dem Herrn*

¹¹⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, fol. L14r.

¹¹⁸ *Tamtéž*, fol. E1r.

¹¹⁹ Názorným příkladem je stavba vojenského špitálu v severní části Dlouhé ulice před druhým číslováním, které padlo za obět' několik starých domů. Známe tedy pouze stará čísla popisná a není možné jejich porovnání s těmi novými, což ztěžuje jejich identifikaci a umístění v prostoru.

¹²⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, fol. D18r.

Johann Kučera um 7300 gulden...“.¹²¹

Pro správnou návaznost je třeba kombinovat trhové knihy s dalšími městskými knihami, na které se přímo trhové knihy odkazují. U prodeje domu U Černého orla máme poznámku, že předchozí záznam se objevuje také v knize dělených pozůstalostí. Můžeme tedy předpokládat, že výše zmíněnému trhu předcházelo dědické řízení. Nejvíce odkazů nalézáme na knihy dělených pozůstalostí, případně na knihy závětí, pouze ojediněle na knihy smluv.

Z výše uvedených důvodů byla pro práci zvolena retrospektivní metoda, tedy postupování od roku 1918 hlouběji do historie. Na základě sondy v městských knihách a jejich vzájemné komparace se práce pokouší určit jak majitele domů, tak staré a nové číslování. Na příkladu radničního bloku jde o jednodušší situaci, neboť domy byly, především v okolí radnice, geograficky lokalizovány právě pomocí dominant města, a to radnicí, chrámem Sv. Ducha, Bílou věží nebo kaplí sv. Klimenta, případně městským pivovarem v zadním traktu radnice.¹²²

¹²¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, fol. D18v.

¹²² Např. SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, trh J5.

3. Vývoj města a oblasti radničního bloku do roku 1918

Lokalita Hradce, pozdějšího královského města na soutoku Labe a Orlice, má velmi bohatou historii. Krajina Hradce Králové a jeho okolí má v různých částech různá podloží, která určují bonitu půdy, a tím také úrodnost. Z toho vyplývá počátek osídlení v okolí soutoku dvou důležitých řek. Nejvíce úrodnou oblastí, tvořenou především labskými naplaveninami, je severozápadní část města směrem od návrší, kde můžeme sledovat stopy nejstaršího osídlení.¹²³ Oblast severovýchodním směrem od města oproti severozápadní části ztrácela z pohledu bonity půdy na své kvalitě. Tvořena byla úrodnou půdou s křídovým podkladem, která však nebyla zamokřována tokem řek a jejich vedlejšími rameny, tak jako tomu bylo u bohatě rozvětvené spleti vedlejších ramen a toků Labe a také Orlice. Ve středověku se osídlení objevilo především v oblasti budoucích předměstí Mýtského předměstí a osad Rybáře a Soukenice. Severní část byla po dlouhou dobu dějin pokryta močály, které sice neumožňovaly rozšiřování zástavby severním směrem, na druhé straně posloužily jako přirozená ochrana proti nepříteli.¹²⁴

Centrální částí celé oblasti bylo a dodnes zůstává návrší nad soutokem řek Labe a Orlice, které se stalo díky svému umístění vhodným strategickým místem. Jeho osídlení je však podstatně mladší oproti okolním předměstím.¹²⁵ První opevněná osada zde vznikla v období časného eneolitu a je přisuzována kultuře s nálevkovými poháry, která spadá do období 4000 až 3500 př. n. l.¹²⁶ Význam centrální části města se zvýšil v době mladší doby bronzové v období lužické kultury, a to mezi lety 1300 až 1000 př. n. l. Opevněná osada se stala obchodním, řemeslnickým a správním centrem celého blízkého okolí. Z této doby máme hojné archeologické nálezy i v oblastech současného Velkého a Malého náměstí.¹²⁷ Archeologické nálezy keramiky a jiných předmětů v jádru hradeckého návrší vypovídají o přítomnosti obyvatel v době laténské, kdy na našem území žili Keltové¹²⁸. Drobné nálezy máme také z pozdějšího období. Díky torzovitosti materiálu a nálezům v mladších vrstvách však není možné určit přesnou

¹²³ Radek BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 23.

¹²⁴ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 I/1.*, s. 11.

¹²⁵ *Tamtéž*, s. 12.

¹²⁶ R. BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Hradec Králové, s. 24.

¹²⁷ R. BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Hradec Králové, s. 27.

¹²⁸ *Tamtéž*, s. 30.

dataci.¹²⁹

Na pozůstatcích původních pravěkých valů vzniklo přibližně v době mezi 9. nebo 10. stoletím slovanské hradiště,¹³⁰ které postupně nabývalo na svém významu. Po vyvraždění Slavníkovců se hradiště dostává pod sféru vlivu rodu Přemyslovců a jeho úloha v raně středověkém teritoriu Čech se začíná zvyšovat. Na přelomu 10. a 11. století se hradiště a později také hrad stávají centry rozsáhlého území hradeckého hradního obvodu. V současnosti je zřejmé, že se hradecký hrad nacházel v severozápadní oblasti návrší, tedy v místech budoucího purkrabství a dnešní Městské hudební síně a kostela Sv. Jana Nepomuckého. Z hradu se do dnešních dní zachovala pouze část obvodové zdi bývalé solnice na její severozápadní straně, která zřejmě patřila k části hradního paláce.¹³¹ Na východ od hradu stával v místech dnešní lékařské knihovny minoritský klášter s přilehlým hradním kostelem Sv. Jana Křtitele.¹³²

Hradecké návrší bylo ještě v dobách vrcholného středověku značně rozdrobeno díky nerovnosti terénu. Dříve se předpokládalo, že takové prolákliny, především ty v místech mezi kostelem Nanebevzetí Panny Marie a Galerií moderního umění, znemožňovaly zástavbu a vyžadovaly pravidelné zpěvňování. Nejnovější archeologické výzkumy naopak prokázaly, že základy domů v tomto prostoru můžeme datovat do 10. až 12. století. Přesto drobné vyvýšené celky v oblasti návrší existovaly. Prvním vyvýšeným místem byla západní oblast dnešního Velkého náměstí, známého po staletí jako Rynek nebo též Velký rynek v místech dnešní katedrály Sv. Ducha. Druhým vyvýšeným místem byla oblast dnešního Malého náměstí, zvaného dříve jako Malý rynek nebo také Koňský trh. Teprve ve 13. století, kdy se ve městě začínají objevovat osadníci převážně německé národnosti, dochází k postupným změnám ve vzhledu a funkčnosti celého hradeckého návrší. Vnitřnímu městu je tak dána podoba, která se s menšími změnami zachovala dodnes. Rynek má od této doby trojúhelníkový půdorys, rozšířený na své západní straně směrem na sever a postupně se zužující na východní straně, kde vzniklá ulička ústí na Malý rynek. Domy byly však oproti dnešním dnům zasazeny více do Velkého rynku, jeho východní část směřující na Malý rynek proto

¹²⁹ R. BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Hradec Králové, s. 33.

¹³⁰ M. RICHTER – V. VOKOLEK, *Hradec Králové*, s. 127.

¹³¹ Radek BLÁHA – Jiří SLAVÍK – Ladislav ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 631.

¹³² M. RICHTER – V. VOKOLEK, *Hradec Králové*, s. 111.

vytvářela pouze úzký průchod.¹³³

Radniční blok, jak jej známe dnes, v této době pravděpodobně ještě neexistoval. Rynek totiž na své západní straně patrně sahal až do míst dnešní Rokitanského ulice.¹³⁴ Jistotu však nemáme. Uvažuje se tedy, zda radniční blok vznikl jako přirozená strana rynku, nebo zda vznikl později jako tzv. *špalíček*.¹³⁵ Archeologické nálezy v lokalitě nejsou jednoznačné, proto dnes nemůžeme s určitostí sdělit, jakým způsobem k vytváření radničního bloku v dobách svého vzniku docházelo. Uvažuje se však, že ve 13. století existoval v jeho místech měšťanský či kupecký dům, který byl od města zakoupen a zřejmě v závěru 14. století začal plnit funkci radnice.¹³⁶ Zástavba kolem tohoto domu však neexistovala a teprve postupem času se začínají objevovat okolní domy, které na své severní straně kopírují cestu z Rynku k Pražské bráně, na jihu je poté zástavba zastavena až hřbitovem při chrámu Sv. Ducha.¹³⁷ Jisté však je, že v době, kdy se centrum správy nacházelo na hradě v severozápadní části návrší, byl význam západní části rynku zanedbatelný. Význam Velkého rynku nastal s přeměnou prostoru na institucionalizované město, kdy dochází k pozvolnému nárůstu významu městské rychty, stojící na místě bývalého hostince U Černého orla, dnes domu s číslem popisným 150.¹³⁸ Význam radničního bloku naopak nastává při pozvolném přesunu správy na radnice na přelomu 14. a 15. století.

Ranou podobu radničního bloku nelze díky nedostatku hmotných podkladů rekonstruovat ani z hlediska velikosti jednotlivých domů, které se v něm nacházely. Radnice zřejmě postupem času pohltila řadu okolních měšťanských domů, jejich počet však neznáme. Při odkrývacích pracích v podzemních prostorech byl objeven gotický cihlový sklep,¹³⁹ který však díky své velikosti vyvolává více otázek než odpovědí. Pozdější budova radnice, která postupně prošla řadou oprav a přestaveb, pravděpodobně vznikla z původní radniční budovy a dalších dvou měšťanských domů. Tyto domy však

¹³³ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 630.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 631.

¹³⁵ Špalíčkem se rozumí soubor budov, které jsou seskupeny uprostřed volného prostoru, nejčastěji náměstí. Původ takového špalíčku je povětšinou středověký.

¹³⁶ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 58–59.

¹³⁷ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 631, dále s. 638.

¹³⁸ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 52.

¹³⁹ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 638.

musely být velmi úzké vzhledem k velikosti radničního sklepa. Podobné nejasnosti panují též o domu čp. 164, který bude v práci detailněji popisován. Jeho velikost budí dojem, že se původně muselo jednat o dva samostatné měšťanské domy, které byly v určitém období spojeny a od té doby vystupují jako jeden dům. Z toho můžeme usuzovat s jistotou pouze fakt, že v samotném radničním bloku a jeho okolí docházelo k nepřetržitým změnám, které byly důsledkem nárůstu významnosti radnice jako hlavy městské správy, ale také značných požárů a válek, které měnily ráz města k nepoznání v mnoha obdobích hradecké historie.

Společně s rozvojem, který přinesl nárůst obyvatel a kultivace půdy, docházelo k zakládání nových měst, především v oblastech s vysokou agrární hodnotou a v centrech zemědělského trhu.¹⁴⁰ Hradec jako hradecké centrum pro východní oblast Čech, stejně tak svým umístěním v úrodné polabské nížině, byl na město povýšen v první polovině 13. století. Zakládající listinu nemáme do dnešních dní dochovanou, první písemnou zmínkou, svědčící o městském charakteru Hradce, máme až z roku 1225.¹⁴¹ Samotná nepřítomnost zakládací listiny nemusí nutně znamenat, že taková listina pro Hradec Králové nevznikla. Především ve starším období, v první polovině 13. století, bývala sídliště na města povyšována ústní dohodou bez písemného právního pořízení.¹⁴² Ostatně ani Bienenberg ve své práci takovou listinu neuvádí.¹⁴³ Hradec v této době představoval jediné město v severovýchodních Čechách, a zároveň jedno z nejstarších měst na našem území.¹⁴⁴ Ostatně je třeba podotknout, že své prvenství z hlediska významnosti a velikosti, často v návaznosti hned za Prahou nebo Kutnou Horou, si Hradec podržel až do předběholohorského období.

Dokladů o zástavbě v Hradci ve 13. století příliš nemáme. Nicméně lze již uvažovat o souvislém osídlení v oblasti dnešního starého města, především v její západní a východní části. V této době bylo město pravděpodobně opevněno, jednalo se

¹⁴⁰ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 46; Pavla HORSKÁ – Eduard MAUR – Jiří MUSIL, *Zrod velkoměsta: Urbanizace českých zemí a Evropa*, Praha 2002, s. 59–60.

¹⁴¹ SOKA HK, AM HK, inv. č. 1; Srov. J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I/1*, s. 23–24; R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 47.

¹⁴² F. HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, s. 53–54.

¹⁴³ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, Hradec Králové 2013, s. 14.

¹⁴⁴ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 47.

však o starou valovou hradbu, někde transformovanou v palisády.¹⁴⁵ Přístup do města byl tvořen zpočátku západní branou, zvanou následovně Pražskou. V pozdější době, s rozvojem východní části pahorku, došlo ke vzniku východní Mýtské brány.¹⁴⁶ Ve 13. století, v místech dnešní katedrály Sv. Ducha, stával farní kostel, poprvé připomínán v letech 1267 a 1271, nacházíme o něm doklady i v archeologických výzkumech.¹⁴⁷ Ke konci 13. století můžeme předpokládat vznik hřbitova kolem kostela, který byl používán k pohřbívání hradeckých měšťanů až do 18. století a který svou severní zdí sousedil s radničním blokem.¹⁴⁸

Výrazný zlom v dějinách města představovalo jeho zařazení mezi královská věnná města. Stalo se tak na počátku 14. století, kdy byl Hradec spolu s dalšími městy uváděn jako věnné město českých královen. Od té doby se Hradec vždy stával součástí věna českých královen. Eliška Rejčka strávila v Hradci určitou část svého života, některé z královen do Hradce ale nikdy nezavítaly.¹⁴⁹ Hradec si za místo svého pobytu, jak bylo řečeno výše, vybrala královna vdova Eliška Rejčka. Právě příchod královny do města odstartoval výstavbu mnoha architektonických skvostů a kulturního rozkvětu města. Královna byla přítomna zrodu výstavby nového gotického kostela Sv. Ducha, jehož stavbu lze v počátcích datovat do období let 1306–1309.¹⁵⁰ Možné je uvažovat také o přestavbě hradu, snad podobně jako u chrámu Sv. Ducha s použitím cihel.¹⁵¹ Spory Elišky Rejčky s Janem Lucemburským a Eliškou Přemyslovnou na Hradec zásadní vliv neměly, ačkoliv Jan uvažoval o potrestání Hradce za jeho podporu Elišce

¹⁴⁵ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 637.

¹⁴⁶ J. SLAVÍK, *Středověká Slezská brána v Hradci Králové*, in: Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost, 1, 2004, s. 264.

¹⁴⁷ Vladimír HRUBÝ, *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008, s. 30.

¹⁴⁸ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 633.

¹⁴⁹ Vdova po císaři Karlu IV. v Hradci Králové trávila své poslední roky života a v roce 1393 zde také zemřela (J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 32; K. J. BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II*, s. 193).

¹⁵⁰ Díky dendrochronologickému výzkumu původních dřevěných trámů byla zjištěna doba pokácení stromů jako stavebního materiálu v letech 1305–1309. (R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, in: Hradec Králové, s. 633.)

¹⁵¹ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 59; R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 631; J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 31; K. J. BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II*, s. 90.

Rejčce.¹⁵² Jan Lucemburský i Karel IV. pak městu potvrzovali mnohé výsady, přičemž bylo zřejmé, že Hradec hrál v království velmi významnou roli. Městu se začalo díky mnohým výsadám hospodářsky dařit, vzestupný trend zastavila až přítomnost královny vdovy Alžběty Pomořanské, která město zadlužila na řadu let.¹⁵³

Kolem roku 1339 město postihl požár, po kterém byla zřejmě vybudována gotická kaple, zvaná *Stará kaple*, později kaple sv. Klimenta v dnešním radničním bloku.¹⁵⁴ V roce 1348 město zasáhlo zemětřesení, které bylo v té době zaznamenáno i v jiných částech království.¹⁵⁵ Škody na domech zřejmě nebyly nijak vysoké. V roce 1359 nechává pak Karel IV. poprvé vydláždít Rynek.¹⁵⁶

O velikosti města vypovídá počet jeho obyvatel, který se odhaduje v předhusitské době na 5000. Hradec se tak počtem obyvatel řadil k městům za Prahu a Kutnou Horu.¹⁵⁷ V té době je, podobně jako většina českých měst, rozdělen do čtvrtí. V Hradci se konkrétně jednalo o 4 městské čtvrti.¹⁵⁸ Rozdělení čtvrtí v podstatě zůstalo zachováno po celou dobu dějin města. Přesto některé dílčí posuny nalézáme. Například v důsledku stavby jezuitské koleje došlo k úpravě hranice první čtvrti. V trhových knihách o nich nalézáme poslední zmínky v první čtvrtině 19. století. Město se rozšiřuje nejen v hradbách, ale i v okolních lokalitách, především v úrodnějších částech, jak je zmiňováno výše. Stálé osídlení se objevuje především na dvou hradeckých předměstích, západním Pražském a východním Mýtském. Mimo ně existují též specifické městské části, kde se převážná část řemeslníků věnuje jedné konkrétní činnosti. Tak vzniká na jižní straně předměstská osada Rybáře, která zřejmě odkazuje k rybářskému řemeslu na Orlici, na výběžku podél ostrova Velké Trávnice, v místech soutoku jednoho z ramen Labe s Orlicí, čtvrť Soukenice, kde se soustředilo řemeslo soukenické.¹⁵⁹ Naopak severní část, prostoupená řadou močálů, zůstává po dlouhou dobu neobydlená. Díky zastoupení velkého množství řemesel, zachycených berním rejstříkem, spolu s počtem

¹⁵² J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 32.

¹⁵³ *Tamtéž*, s. 38.

¹⁵⁴ M. RICHTER – V. VOKOLEK, *Hradec Králové*, s. 116.

¹⁵⁵ K. J. BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II*, s. 130.

¹⁵⁶ *Tamtéž*, s. 143–145.

¹⁵⁷ Hradec Králové se spolu s Chebem, Plzní a Českými Budějovicemi řadí mezi česká města s 3 500 až 5 400 obyvateli. Srov. P. HORSKÁ – E. MAUR – J. MUSIL, *Zrod velkoměsta*, 61–62; R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: *Hradec Králové*, s. 89.

¹⁵⁸ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 44.

¹⁵⁹ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 45.

obyvatel, můžeme uvažovat o rozmachu hospodářské činnosti města.¹⁶⁰

V závěru 14. století také můžeme téměř s jistotou uvažovat o přítomnosti radnice ve městě. S postupným nárůstem významu městské rady a s navyšováním úrovně měst docházelo ke konci 14. století, případně v první polovině 15. století, ke vzniku prvních radnic v českém prostředí. Městské radnice jako symbol města a centrum městské aktivity, byly nejčastěji zřizovány v koupených měšťanských či kupeckých domech, jak je tomu zřejmě i v případě radnice hradecké.¹⁶¹ Písemné materiály se však nedochovaly. První zmínka o hradecké radnici se datuje k roku 1418, kdy byla poničena její střecha silným větrem a krupobitím.¹⁶² Ze staré středověké radnice se dochovaly pouze dva valeně klenuté sklepy.¹⁶³ Můžeme tedy předpokládat, že již na počátku 15. století byly prostory pod radnicí podsklepeny. Kromě sklepních kleneb byl v roce 1935 při archeologickém výzkumu objeven okrouhlý svorník s kousky čtyř profilovaných žeber.¹⁶⁴

Hustiské války se přímo dotýkaly i Hradce Králové, a to jako jednoho z center husitského hnutí v Čechách. Velká část hradeckých obyvatel se zřejmě hlásila ke kalichu, stejně jako byla Zikmundem Lucemburským označována za hnízdo viklifismu.¹⁶⁵ V následujících letech se Hradečtí často podíleli na válečných taženích husitských vojsk a stejně tak mnohokrát město bránili před útoky nepřátel. Hradec byl také spojen s husitskými osobnostmi, jakými byli Jan Žižka z Trocnova, kněz Ambrož nebo mistr Jan Rokycana. Hradec se mimo jiné postavil jako jediné královské město proti uznání Zikmunda Lucemburského za českého krále.¹⁶⁶ V celkovém součtu znamenala husitská revoluce a následná válečná léta pro Hradec skutečnou změnu. Došlo především k vyplenění klášterů, a to jak klášterů městských, tak kláštera v Opatovicích, poboření a zániku městského hradu, úprku katolického obyvatelstva a

¹⁶⁰ Berní rejstřík se dochoval pouze pro Mýtské a Pražské Předměstí, nemůžeme zde tedy postřehnout řemesla všech obyvatel města.

¹⁶¹ F. HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, s. 184–185; J. VOJTIŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 58.

¹⁶² Srov. F. de P. ŠVENDA, *První zlatý a stříbrný obraz města Králové Hradce nad Labem, tj.: Třpytící se památky starobylnými příhodami od založení města, vstípení zde víry Kristové, kostelů, oltářů, klášterů a odkazů pobožných ustanovení až do vzniklého bludu husitského v Království Českem, v vejtah postupnosti let uvedené od ...*, Hradec Králové 1799, s. 161; K. J. BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II*, s. 266.

¹⁶³ Zdeněk FIŠERA, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, II. díl, Praha 2010, s. 27.

¹⁶⁴ L. DOMEČKA, *Stará radnice v Hradci Králové*, s. 4.

¹⁶⁵ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 84.

¹⁶⁶ V. NĚMEČKOVÁ, *Hradec v době husitské a jagellonské*, in: Hradec Králové, s. 118–119.

také ke značnému přilepšení majetku města, které se zmocnilo opuštěného majetku.¹⁶⁷ Stejně tak je důležité, že po odchodu zbytku cizích obecních příslušníků se Hradec stává městem českým, což se projevovalo bezmála další dvě století.¹⁶⁸

Následující období, od doby bezvládí, přes zvolení Jiříka z Poděbrad českým králem, až po vládu Jagellonců, se město pomalu začalo hospodářsky vzmáhat. Stejně tak těžilo ze svého spíše ultrakvistického složení obyvatelstva. Město začínalo vystupovat značně sebevědomě a využívalo politické nezávislosti.¹⁶⁹ Hradec mimoto značně rozšířil své majetky, v první polovině 16. století město vlastnilo na čtyři desítky obcí.¹⁷⁰ Velké sympatie Hradečtí chovali především k osobě Jiříka z Poděbrad, kterému vojensky pomáhali a po zvolení ho nadšeně za krále přijali a přivítali přímo v Hradci.¹⁷¹

Pro Hradec byl naopak pohromou rok 1484. Dne 19. června podle zpráv Bienenberga a Švendy vypukl brzy ráno ve městě rozsáhlý požár, který se v brzkých hodinách rychle šířil a postihl celé město i s předměstími. Došlo ke zničení věži chrámu Sv. Ducha a také k roztavení všech jeho zvonů.¹⁷² Z důvodu blízkosti chrámu a celkovému rozsahu požáru můžeme předpokládat, že oheň značně poškodil, případně i kompletně zničil, budovu radnice a všechny domy v jejím okolí. Druhý požár město pravděpodobně postihl ještě jednou, a to dne 26. prosince, kdy zřejmě dokončil zkázu předcházející.¹⁷³ K těmto událostem se může vázat nápis nalezený na radnici z roku 1588, hlásící se k její druhé opravě, kdy první oprava mohla proběhnout pravděpodobně po zmíněném požáru.¹⁷⁴

Příchod Habsburků na český trůn se nesl v duchu omezování rozbujelé sebevědomé politiky měst, která se samozřejmě dotýkala také Hradce jako významného a majetného královského města. S tím souvisely i zvyšující se požadavky panovníka na peněžité půjčky.¹⁷⁵ Hradec se se svým majetkovým příznáním v možnostech poskytnutí vojenské hotovosti v roce 1543 umístil za Prahou a Kutnou Horou, což

¹⁶⁷ V. NĚMEČKOVÁ, *Hradec v době husitské a jagellonské*, in: Hradec Králové, s. 130–131.

¹⁶⁸ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 111–112.

¹⁶⁹ V. NĚMEČKOVÁ, *Hradec v době husitské a jagellonské*, in: Hradec Králové, s. 140–141.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 116–117.

¹⁷¹ *Tamtéž*, s. 123.

¹⁷² K. J. BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II*, Prag 1790, s. 390–391;

¹⁷³ *Tamtéž*, s. 391.

¹⁷⁴ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 60.

¹⁷⁵ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, Hradec Králové 1997, s. 181.

svědčí o jeho rostoucí hospodářské situaci.¹⁷⁶ Také se postavil spolu s ostatními městy v odboj proti Ferdinandovi I., po jehož porážce byl z hlediska svého bohatství tvrdě perzekuován.¹⁷⁷ K tomu všemu následovaly další a další půjčky pro panovníka. I přes tento nepříznivý vývoj se Hradec stal výstavním městem českého království. Renesanční fasádu dostaly mnohé městské domy, došlo k renesanční přestavbě Pražské brány i radnice, stejně jako ke stavbě dominanty města Bílé věže. Počet obyvatel a domů stále stoupal a pohyboval se kolem hranice 7 000 až 8 000 obyvatel. Tento trend zastavila až mohutná morová epidemie, při níž zemřelo podle dobových dokladů až 4 500 lidí.¹⁷⁸ V následujících letech však docházelo k postupné obrodě. Velký požár město zasáhl v roce 1536 a v roce 1586, kdy vyhořela jeho značná vnitřní část.¹⁷⁹ Požár v roce 1586 zachvátil domy ve třetí čtvrti, proto zřejmě nedošlo k poškození domů v radničním bloku ani samotné radnice. Druhá přestavba radnice, datovaná nápisem k roku 1588, tak s požárem pravděpodobně nesouvisela.

Pohromu pro město však znamenala třicetiletá válka. Po celou dobu jejího trvání se stávalo místem ležení armád, jejichž vojáci byli ubytováni v domech místních měšťanů. Docházelo tak k velkým výdajům města na živění vojáků a ke krádežím, mordům a ublížením na zdraví. V roce 1639 také město obsadili Švédové. Podruhé se jim sice město dobýt nepodařilo, ale zmocnili se předměstí, které zpustošili a zapálili.¹⁸⁰ Po skončení války tak město zůstalo vylidněno a z části v troskách. Stejně tak byli k emigraci donuceni nekatoličtí měšťané, jejichž majetek a domy byly ihned zabaveny. Třicetiletá válka se dotkla také přímo radničního bloku, kdy došlo ke zničení třech domů vedle radnice. Ty jsou nadále označovány jako pusté, později jsou strženy a prázdná místa zůstávají ve své podobě až do roku 1734.¹⁸¹

Město se po válce pomalu transformovalo v centrum katolické reformace ve východních Čechách. V roce 1664 je také v Hradci založeno samostatné biskupství.¹⁸² V té době rovněž dochází ke stavbě nové jezuitské koleje a nového

¹⁷⁶ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, Hradec Králové 1997, s. 191.

¹⁷⁷ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Město v době předbělohorské: od prosperity k pozvolnému nástupu úpadku*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 146.

¹⁷⁸ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Město v době předbělohorské*, in: Hradec Králové, s. 146; J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, s. 217–218.

¹⁷⁹ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, s. 355.

¹⁸⁰ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Ve víru třicetileté války*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 200.

¹⁸¹ O tomto bude řečeno více v samostatné kapitole k domu čp. 164.

¹⁸² Jana VOJTÍŠKOVÁ – Petr POLEHLA, *Poválečná obroda: konsolidace městských poměrů a utváření*

kostela Panny Marie.¹⁸³ Na přelomu 17. a 18. století tak dostává město řadu barokních památek, převážně církevního charakteru. V roce 1713 dochází k přestavbě kaple sv. Klimenta v radničním bloku, a to ve slohu barokním. Všechny barokní komplexy jsou díla předních umělců své doby. V případě jezuitské koleje a kostela Panny Marie se jednalo o Carla Luraga, biskupskou rezidenci a kapli Sv. Klimenta navrhl Jan Blažej Santini-Aichel.¹⁸⁴

Nepříznivou situaci pro město znamenaly nově vypuknuté války o rakouské dědictví. Hradec se tak, jako již tradičně, stal místem soustředění vojsk, která tábořila ve městě nebo na předměstích. Vojáci svojí přítomností vyžadovali nemalé požadavky na stravování a ubytování. Jednalo se přitom nejen o vojáky domácí strany, ale také o vojska nepřátelská.¹⁸⁵ Tato situace trvala téměř po celé 18. století. Doslova katastrofou pro město byl rok 1762, kdy malá skupinka pruských vojáků, převlečených do kozáckých uniforem, jak líčí dobové prameny, vjela do města, dopouštěla se násilí a loupeží ve městě, až nakonec město samé zapálila.¹⁸⁶ Oheň zničil většinu domů od Mýtské brány k jezuitské koleji, spolu s kostelem Panny Marie, a především téměř všechny domy ve třetí čtvrti.¹⁸⁷ Domy v radničním bloku byly naštěstí ušetřeny, jak uvádí Švenda: „*V městě jen toliko západní díl, totiž od seminarium jezuitskýho k Sv. Duchu ten kostel s rathausem a s západní ulicí, též onen Plátenickéj ryneček u Pražské brány s 7 domy, solnice a hrad sv. Jana zachovány byly...*“.¹⁸⁸

Druhá polovina 18. století znamenala výraznou přeměnu vzhledu a funkčnosti města. V roce 1766 započala stavba vojenské pevnosti, která si vyžádala stržení k návrší přiléhajícího Pražského a Mýtského předměstí spolu s okolními obydlými lokalitami. Místo zmíněných předměstí započala výstavba domů v nově zbudovaných osadách, totiž na Novém Hradci Králové, na Pouchově a v Kuklenách. S výstavbou pevnosti však došlo ke zničení a demolici všech předměstských kostelů a klášterů a také k regulaci řek

nových církevních struktur, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 254.

¹⁸³ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 71.

¹⁸⁴ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 656.

¹⁸⁵ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 269.

¹⁸⁶ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/2*, s. 189–191.

¹⁸⁷ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 269.

¹⁸⁸ F. de P. ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl III, Hradec Králové 1814, s. 10.

Labe a Orlice. Výsledkem této činnosti nebyl jen vznik pevnosti, ale také přeměna vnitřního města v město vojenské.¹⁸⁹ V okolí radničního bloku došlo ke změně především ke konci 18. století, kdy byl roku 1793 zrušen hřbitov u chrámu Sv. Ducha a spolu s jeho zrušením došlo ke stržení hřbitovní zdi.¹⁹⁰

První polovina 19. století se nesla v podobném duchu jako ve století předcházejícím, tedy ve stálé intervenci vojsk, válečných zajatců a raněných vojáků. Život ve městě, stejně jako jeho hospodářství, byl značně závislý na potřebách armády. Na druhé straně dochází k výraznému kulturnímu rozkvětu. Hradec Králové se stává místem, kde působí řada českých obrozenců, a kde ve vznikajících školách a gymnáziích studuje řada budoucích osobností českého kulturního života.

Velkou zkouškou se pro město stal rok 1866 a s ním spojená bitva v blízkosti Hradce Králové. Město bitvě nejen z povzdálí přihlíželo, ale dostalo se pod palbu nepřátelské kanonády. Vážné škody ani požár útok dělostřelectva ale nezanechal.¹⁹¹

Postupný přerod společnosti a stále tíživý nedostatek místa ve městě a v okolí, způsobený pevnostními hradbami a jinými vojenskými budovami, nutil zástupce města k řešení této situace. Jako předzvěst budoucího zániku pevnosti probíhala v roce 1873 a 1875 demolice starých městských bran, Slezské a Pražské.¹⁹² Po usilovném jednání městské rady ze strany Ladislava Jana Pospíšila se zástupci armády nakonec došlo k rozhodnutí o zrušení pevnosti v roce 1884. Ještě v tomto roce byly zahájeny zkušební demoliční práce. Spolu s nimi byly vytvářeny první návrhy na nová urbanistická řešení města.¹⁹³ Hradec Králové tak od konce 19. století začíná měnit svůj vzhled, dochází k rozšiřování města na všechny světové strany od historického jádra a ke stavbě mnoha školních, zdravotnických i průmyslových zařízení. Na počátku 20. století se již ustálily objekty v radničním bloku do dnešní podoby. Přestavbou radnice zanikl zadní obecní pivovar a přistoupilo se též k demolici obecního domu v blízkosti bývalého hřbitova. Později došlo k demolici třech domů na severní straně bloku, které byly nahrazeny

¹⁸⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 275–277.

¹⁹⁰ V. HRUBÝ, *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008, s. 95.

¹⁹¹ Jiří PAVLÍK – Radek POKORNÝ, *Zrod občanské společnosti*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 397.

¹⁹² J. PAVLÍK – R. POKORNÝ, *Zrod občanské společnosti*, in: Hradec Králové, s. 400. Srov. J. SLAVÍK, *Středověká Slezská brána v Hradci Králové*, in: Královéhradecko, 1, 2004, s. 267.

¹⁹³ J. SLAVÍK, *Královéhradecká pevnost*, s. 36.

jedním domem.¹⁹⁴

První světová válka opět přinesla městu mnohá úskalí, jakými byl odchod mužů na frontu nebo hospodářská a potravinářská krize, v neposlední řadě také dočasná proměna města v lazaret a internační tábor pro zajaté nepřátelské vojáky. Město nakonec všechny nepřízně osudu přestálo a dne 29. října 1918 byla z balkonu staré radnice při veřejné manifestaci slavnostně vyhlášena podpora vzniku samostatného československého státu.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Z. DOUBEK, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 308.

¹⁹⁵ J. PAVLÍK – R. POKORNÝ, *Zrod občanské společnosti*, in: Hradec Králové, s. 438.

4. Hradecké měšťanské domy a jejich obyvatelé

4.1 Měšťanské domy a jejich příslušenství

Domy nacházející se na návrší starého Hradce procházely v průběhu své historie značným vývojem. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, počátky městské architektury spadají hluboko do středověku. O nejstarší podobě hradeckých domů nejsme plně informováni, protože archeologických průzkumů městské zástavby nebylo provedeno tolik, aby bylo možné najít jednoznačné odpovědi. Obydlí raného středověku na území Hradce byla pravděpodobně roubená, stojící na kamenných podezdívkách.¹⁹⁶ Výzkumy zástavby ze 13. a 14. století rovněž potvrdily domy s dřevěnou nástavbou, částečně zahloubenou, případně podsklepenou. Přístup do dvora byl z jedné z bočních stran, domy byly přízemní nebo vícepatrové. Velikost nejstarších z nich je dnes těžké odhadovat. Rozlohu máme k dispozici pouze díky sklepům, kde průměrné rozměry suterénů dosahovaly přibližně 6 x 6 metrů.¹⁹⁷ Díky depotu pražských grošů, nalezenému pod základovou zdí v suterénu jednoho z domů v dnešní Tomkově ulici, můžeme stáří nejstaršího z nich datovat do poloviny 14. století.¹⁹⁸ Do této doby tak spadají první zděná obydlí na území historického jádra Hradce.

14. století také můžeme považovat za dobu, kdy byl stanoven přibližný půdorys a rozvrstvení města v dnešní podobě. Město je již děleno do čtyř čtvrtí, které ve své hrubé podobě zůstanou až do první poloviny 19. století. Vzhled domů, stejně jako materiál pro jejich stavbu, se lišil právě umístěním domů v jednotlivých čtvrtích. Dominantním středem vrchu byl Rynek, lemovaný ze všech stran zástavbou majetnějších měšťanů. Rynek byl ve středověku vždy místem, kde stály nejhonosnější domy ve městě.¹⁹⁹ Za výstavními měšťanskými domy na Rynku následovaly zadní trakty domů, zahrady, maštale a případně další užitkové prostory. Čím dále postupovala zástavba směrem od Rynku do bočních ulic a zadních prostranství, tím se domy zmenšovaly a jejich hodnota klesala. Domy s nejnižší hodnotou, často také relativně

¹⁹⁶ R. BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Hradec Králové, s. 38

¹⁹⁷ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 66.

¹⁹⁸ R. BLÁHA – J. FROLÍK – J. SIGL, *Počátky zděné měšťanské architektury v Hradci Králové a v Chrudimi*, in: *Forum urbes medii aevi III*, s. 178.

¹⁹⁹ F. HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, s. 162.

malé a sloužící jako domy řemeslníků, stávaly právě ve třetí a částečně ve čtvrté čtvrti a svými zdmi dosahovaly až přímo k městské hradbě.²⁰⁰ Tento trend setrvává až do 19. století.

Cena domů začala přirozeně stoupat ve druhé polovině 15. století. V této době dochází k rozmachu pivovarnictví, které bylo pro Hradec obzvláště výnosným a známým artiklem. Varné právo na pivo měly všechny domy uvnitř hradeb, kterých však bylo zhruba o polovinu méně než domů na předměstí. Z tohoto důvodu bylo vlastnictví právovarečného domu velmi drahou záležitostí a ceny vnitřních domů značně stouply.²⁰¹ Pro nedochovanost starších pramenů je stanovení cen nemovitostí poměrně složitou záležitostí, teprve první dochované trhové knihy podávají informace o cenách domů ve městě. Na ty přitom měla vliv celá řada faktorů, především války nebo požáry. U cen tedy docházelo k velmi rychlým změnám, které je mohly srazit na úroveň domů v méně zámožných čtvrtích.

Obecně lze říci, že nejdražší se od 17. do 19. století prodávaly měšťanské domy v první čtvrti, na jižní straně Rynku. Tyto domy, především v místech bývalé jezuitské koleje až k místům za chrámem Sv. Ducha, často patřily šlechticům a erbovním měšťanům. Jako příklad můžeme uvést trh z roku 1623, kdy Marie Dobřenská ze Slumic kupuje dům v první čtvrti od Bernarda Tichlera z Macetína za 2 000 kop míšenských.²⁰² Na svou dobu se jednalo o velmi značnou sumu. Výrazný rozdíl máme pro třetí čtvrt'. Kryštof Keller kupuje roku 1636 dům od Samuela Naxery za 100 kop míšenských.²⁰³ Tento záznam obsahuje přibližnou maximální a minimální cenu, kterou je možné v trhové knize pro dané období dohledat. Nicméně k růstu cen dochází kontinuálně, stejně tak rozdíly cen v jednotlivých lokalitách a čtvrtích budou po celé sledované období velmi podobné.

Nejdražšími domy, které se při zkoumání podařilo najít, se opakovaně stávaly v první řadě domy městských lékárníků. V roce 1736 prodává městský fyzik a lékař Ferdinand Částka ze Sternsteinu lékárnu zvanou U Zlatého lva (dnešní čp. 29) Josefovi Trentinimu za 6 700 zlatých.²⁰⁴ V roce 1800, kdy Alžběta Nachtigelová lékárnu prodává

²⁰⁰ K. KEJVALOVÁ, *Vývoj cen nemovitostí v Hradci Králové ve světle Trhové knihy žluté v letech 1588–1602*, s. 42.

²⁰¹ J. MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, s. 128.

²⁰² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. F14r.

²⁰³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. L10v.

²⁰⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738*, fol. M4.

Janovi a jeho ženě Marii Slavíkovým, činí cena dokonce 12 000 zlatých.²⁰⁵ Podobně prodává lékárník Thomas Freund lékárnu U Bílého jednorozce (dnešní čp. 38) Antonínu Rangovi za cenu 12 000 zlatých.²⁰⁶ Velmi drahé byly také domy na Malém rynku, který spadal do čtvrté a částečně i první městské čtvrti. Především se jednalo o dům bývalého městského primase Samuela Cejpa z Peclínovce. V roce 1712 kupuje Jan Tomáš Braun, purkrabí smiřického panství, kamenný dům od dědiců Coenensovských na Malém rynku za sumu 2 200 zlatých.²⁰⁷ Tento dům je v roce 1792 prodán Janem Nepomukem Křížem hradeckému měšťanstvu za cenu 5 554 zlatých.²⁰⁸

Velmi rozdílné ceny ovšem nalézáme po celém obvodu historického jádra. Druhá čtvrť se rozkládala na velmi rozsáhlém území, proto jsou ceny domů v různých částech této čtvrti různorodé. Domy v dnešní Rokitanského ulici byly levnější, stejně jako domy jdoucí z Plátenického rynečku k Pražské bráně. Neplatilo to však vždy, neboť s rekonstrukcí nebo přístavbou domu cena nemovitosti stoupala, v případě jeho zanedbávání naopak klesala. Domy na západní a severní straně Velkého rynku patřily k těm dražším. Radní Václav Kohout prodal v roce 1763 dům U Černého orla (dnešní čp. 150) Janovi Dundovi za sumu 4 000 zlatých.²⁰⁹ Dům po zemřelém Václavu Slivkovi (dnešní čp. 71) je ve veřejné dražbě v roce 1762 prodán Gabrielovi Freyerambtovi za cenu 740 zlatých.²¹⁰

Třetí čtvrť obecně platila za lokalitu s nižšími cenami domů. Výjimku tvořily domy na severní straně Velkého rynku, kam částečně třetí čtvrť zasahovala. V roce 1758 kupuje Veronika Šafránková od dědiců Františka Hradeckého dům vedle uličky k masným krámům (dnešní čp. 139) za 2 400 zlatých.²¹¹ U většiny domů ve třetí čtvrti se cena pohybovala v řádech stovek zlatých.

Čtvrtá čtvrť byla také cenově různorodá, neboť zahrnovala jak drahé domy na Malém rynku, tak méně zámožné domy v ulici v blízkosti městské šatlavy. Dědicové Gottfrieda Freywalda prodali v roce 1776 dům ve čtvrté čtvrti (dnešní čp. 204) Janovi Samuelovi za 200 zlatých.²¹² Alžběta Valešová prodala v témž roce půl domu na Malém

²⁰⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, fol. M21r.

²⁰⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1787–1794*, fol. P8r.

²⁰⁷ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1702–1716*, fol. E8r.

²⁰⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, fol. C18r.

²⁰⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1743–1750*, fol. C19r.

²¹⁰ *Tamtéž*, fol. C28r

²¹¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, fol. C30r.

²¹² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, fol. O29r.

rynků (dnešní čp. 125) synovi Františkovi Valešovi za 1 200 zlatých.²¹³

Z uvedených příkladů je zřejmé, že ceny se velmi lišily, a ne vždy záviselo pouze na umístění domů, ale také na jejich celkovém stavu po válečných konfliktech, na míře zadluženosti a na mnoha dalších faktorech.²¹⁴

Po třicetileté válce prudce narostl počet domů, které byly za války značně poškozeny, případně kompletně zničeny. Zmínky o takových domech máme zlomkovitě uváděny přímo v trhových knihách. Při odkoupení domů v první čtvrti pro stavbu budoucí jezuitské koleje jsou některé z nich označeny jako pusté. Příkladem může být *Dům Konvářovský* nebo *Dům Rožnovský*, které byly zřejmě ve velmi špatném stavu.²¹⁵ Podobně najdeme záznam u domu Ludmily Rožkové, který je označen za zpustlý.²¹⁶ Mnohem více, především v pozdější době, se setkáváme s označením *pusté místo*. Pustá místa se často rozkládala na místech původní zástavby. Nejčastěji se s tímto termínem setkáváme ve čtvrté čtvrti, v některých případech také ve druhé a ve třetí čtvrti. Domy ve čtvrté čtvrti, kolem šatlavy a především ulice vedoucí z Velkého rynku k šatlavě, byly ve většině případů úplně strženy. František Švenda například v roce 1707 kupuje prostřednictvím licitace pusté místo „...ležíci proti mastným krámům z jedné, ulice jdouc k domu obecnému, prv Kapounovském řečenému druhé, místa dosavad pustého, od starodávna Bubnovského řečeného, nyní panu Martinovi Cejpovi z Peclínovce přináležejícího třetí a podle místa pustého, vedle domu Kateřiny Keinarové z čtvrté strany...“.²¹⁷ Na tomto příkladu je patrné, kolik pustých míst se ve čtvrté čtvrti nacházelo a okolní zástavba byla doslova srovnána se zemí. Velmi podobně získává dům postoupením Jan Pelikán v roce 1708 od manželky Marie Veroniky Pelikánové „...to místo domu mého pustého v ulicích hořejších města tohoto C. Mil. Králové Hradce nad Labem, podle domu pana Bartoloměje Toulece z strany jedné a jiných mých míst ještě dvou domův pustých z strany druhé ležící...“.²¹⁸ Ve druhé čtvrti se podobná situace týkala nemovitosti v dnešní Rokitanského ulici, kdy Jan Pěšina kupuje v roce

²¹³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, fol. P16r.

²¹⁴ Srov. K. KEJVALOVÁ, *Vývoj cen nemovitostí v Hradci Králové ve světle Trhové knihy žluté v letech 1588–1602*, s. 106–107; H. TROSZOKOVÁ, *Majetkové a sociální poměry měšťanů věnného města v polovině 18. století (na příkladu Hradce Králové)*, diplomová práce, Historický ústav FF MU, Brno 2015, s. 107.

²¹⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. O10v.

²¹⁶ *Tamtéž*, fol. O7r.

²¹⁷ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1702–1716*, fol. C19v.

²¹⁸ *Tamtéž*, fol. C24r.

1704 „...jedno místo pusté, od starodávna Kirglickovské řečené v druhý čtvrti města tohoto, vedle místa pustého Jana Pola z jedné a domu Kateřiny Černý z strany druhé ležící...“.²¹⁹

Velikost domů ve městě je z dnešního pohledu velmi těžko dohledatelná. Většinu informací o velikosti objektů máme z provedených archeologických sond. Gotické domy na severní straně Velkého náměstí byly velmi úzké s délkou menší než 12 metrů a s šířkou kolem 5 metrů.²²⁰ Část domů měla šířku mezi 8 až 9 metry, největší parcely od 12 do 16,5 metrů.²²¹ Pokud se podíváme přímo na budovu radnice, jednalo se v polovině 15. století o stavbu jednopatrovou, s šířkou kolem 7,4 až 9,3 metrů. Později však docházelo k jejímu rozšiřování, a to skupováním sousedních domů.²²²

Písemné prameny s uvedením rozměrů domů ze staršího období nejsou příliš časté, přesto se s nimi můžeme setkat, a to přímo v trhových knihách. Zachovaly se rozměry pustých míst, určených pro pozdější zástavbu, avšak uváděná rozloha parcely bývala větší, než jaká byla velikost pozdějšího domu. Nebylo tomu ale ve všech případech. Tobiáš Šej v roce 1682 kupuje „...kus místa od té bývalé školy, na pět loket šířky a na dvanácte loket dýlky...“.²²³ Václav Střemcha koupil v roce 1686 od Václava Pelikána v jižní části dnešní Dlouhé ulice blíže k Malému náměstí „...místo pusté v čtvrté čtvrti města ležící, od starodávna Volšovský řečený, kde někdy dům a při něm pivovar stával... devatenácte lokte dýlky, třinácte loket šířky...“,²²⁴ v ten stejný den Jan Chvála od téhož Václava Pelikána pusté místo „...půljenácte lokte dýlky a půltřinácte lokte šířky...“.²²⁵

Jan a Anna Hronkovi zakoupili v roce 1702 pusté místo „...ve čtvrté čtvrti města tohoto, vedle zadního stavení Jana Hronka, též vedle zahrady urozeného pana Samuele Václava Cejpa z jedné, vedle místa pustého téhož Jana Hronka z druhé, zahrady pana Jiříka Žďárského z třetí, pak vedle ulice z čtvrté strany, kde někdy pivovar stál ležící,

²¹⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*, fol. E29v.

²²⁰ M. RICHTER – V. VOKOLEK, *Hradec Králové*, s. 122.

²²¹ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 631.

²²² *Tamtéž*, s. 647.

²²³ Přibližně 2,96 m na šířku a 17,1 m na délku podle pražského lokte; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. C17r.

²²⁴ Přibližně 7,71 m na šířku a 11,26 m na délku podle pražského lokte; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*, fol. F24r.

²²⁵ Přibližně 6,22 m na délku a 7,41 m na šířku; *tamtéž*, fol. F24v.

*jedenácte loket šířky a 52 lokte dýlky...“.*²²⁶ Část koupeného pustého místa využil Jan Hronek ke stavbě domu, jak máme uvedeno v dalším zápisu, kdy nový soused Jana Hronka, Samuel Suchánek, kupuje „...*grunt pustý, slove Krmnicovský, kde někdy sousedský dům stával, od jmenovaného urozeného pana Samuele Cejpa z Peclínovce, vedle jeho ještě jednoho pustého místa pana prodávajícího z jedné a vedle obecní ulice z Rynku proti šatlavě běžící z druhé, a vedle v nově staveného domu pana Jana Hronka z třetí, z čtvrté pak strany až k samému zadnímu domu téhož pana Jana Hronka dobýhající a ležící, tak jak jsou sobě to místo očitě na šířku na deset loket... a odtud na 42 lokte pražské míry dýlky...“.*²²⁷ Jedná se o záznamy vzácné, přesto je možné v trhových knihách informace o velikostech pozemků zjistit.

Středověké domy ve vnitřním městě bývaly zpočátku celodřevěné, což také vedlo k sérii devastujících požárů, které město několikrát kompletně zničily. Po požáru v roce 1484 se tento trend začal postupně měnit.²²⁸ Druhá polovina 15. století a první polovina 16. století je dobou, kdy docházelo k výrazně vyššímu počtu podílu cihlových a kamenných částí v domech, ovšem převážně v domech městského patriciátu.²²⁹ V 16. století se podél bočních stran Rynku nacházejí zděná podloubí, která jsou postupně zastavována kvůli rozšiřování obytných prostor domů.²³⁰ Zmínky o podloubích máme v mnoha trhových záznamech.²³¹ Druhá patra domů však zůstávala roubená a hrázděná, stejně jako stropy a podlahy. Nejdéle byl vysoký podíl dřeva v konstrukci v chudších staveních ve třetí a ve čtvrté čtvrti až do první čtvrtiny 19. století.²³² Proto se požáry vždy nejvíce šířily právě v těchto čtvrtích. Počet kamenných staveb však postupem času stoupal, zmínky o tom se ojediněle objevily také v městských knihách.²³³

²²⁶ Přibližně 6,52 m na šířku a 30,82 m na délku; *tamtéž*, fol. E15v.

²²⁷ Přibližně 5,92 m na šířku a 24,89 m na délku; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*, fol. E10r.

²²⁸ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 645–646.

²²⁹ Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích: (1471–1526)*. 3, *Města*, Praha 1998, s. 120–121.

²³⁰ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 648

²³¹ V roce 1619 například kupuje švec Jan Kavka dům „... *na podloubí ve třetí čtvrti*“ (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. B13r.) V roce 1632 kupuje Karel Bouza od Voršily Červenomlýnské dům „...*v první čtvrti města na podloubí*...“ (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. N6r.)

²³² R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 649.

²³³ V roce 1698 kupuje Václav Zámečník kamenný dům ve druhé čtvrti poblíž Pražské brány od manželů Matoušových. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*, fol. B15r.) V roce 1712 kupuje Jáchym Frölich „...*dům kamenný v nově vystavený*...“ (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv*

Zmínky o požárech domů nejsou v městských knihách příliš časté. Výjimku tvoří požár města z roku 1762, o kterém je možné nalézt ojedinělé zmínky. V roce 1763 kupuje František Švenda s manželkou Klárou od Tobiáše Vacka dům (dnešní čp. 136), který „...při tom nešťasném vpádu kozáků roku 1762 dne 11^{ho} July skrze oheň do takové ruiny přišel...“.²³⁴ Podobně Filip Jakub Jech kupuje v roce 1770 „...dům varný v třetí čtvrti města ležící Filipojehovský skrze oheň v pádu nepřátelským kozáckým do velké ruiny přišel...“.²³⁵

Obydlí začínají být v průběhu 18. století přestavována, především průčelí domů na Velkém rynku.²³⁶ Další úpravy domů, fasád a průčelí přicházejí v první polovině 19. století, kdy také po požáru v roce 1836 zanikly poslední dřevěné domy na starém městě.²³⁷ Výraznější stavební proměny a stavby nových budov započaly až ve druhé polovině 19. století.

Mimo samotného obytného prostoru náleželo k domům další příslušenství, a to především zadní domky, případně zahrady, řemeslnické dílny, chlévy, pivovary a jiné užitné prostory.²³⁸ Zadní partie domů, sloužící k těmto potřebám, byly zaznamenávány v trhových smlouvách, i když spíše výjimečně. Největší zastoupení těchto užitných prostorů spadalo do třetí čtvrti. Filip Jakub Jech kupuje od Ludmily Kezerové „...dům varní s přináležejícíma dřevěnýma maštalemi Na Hradě tak nazývaném...“.²³⁹ Jan Jelínek s manželkou Annou kupuje v roce 1785 dům (dnešní čp. 171) „...ve třetí čtvrti města dle maštalích Helfertovských z jedné pak dvorečka domu Štukheilovského z strany druhé...“.²⁴⁰ Tento spíše agrární charakter zadních partií domů začíná ustupovat ke konci 18. století, a především v 19. století, kdy nově stavěné domy vytvořily dnešní Tomkovu ulici. Pivovary jsou hojně zmiňovány především v 17. a v 18. století jako součást domů. Josef František Dřevěný zakupuje v roce 1680 od Jana Landy pusté místo „...vedle pana Jiřího mladšího Martinidesa z jedné a místa pustého, kdež někdy pivovar

1702–1716, fol. E19r.)

²³⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1760–1770*, fol. E7r.

²³⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, fol. B24r.

²³⁶ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 657.

²³⁷ *Tamtéž*, s. 673–674.

²³⁸ H. TROSZOKOVÁ, *Majetkové a sociální poměry měšťanů věnného města v polovině 18. století (na příkladu Hradce Králové)*, s. 48–49.

²³⁹ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1733–1743*, fol. E12r.

²⁴⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1783–1817*, fol. J7r.

byl...“.²⁴¹ Pivovar stával také na Malém rynku. Simeon Portenstein koupil v roce 1736 dům s „...k vaření v něm měšťanských várek právo majícím pivovarem“.²⁴² Najdeme zde další příslušenství, jakými jsou například domovní lázně. Městský lazebník Tobiáš Weber prodává v roce 1667 manželce Dorotě „...dům spolu s lázní...“.²⁴³ Výčet příkladů samozřejmě není kompletní, nicméně pro ilustraci bohatosti záznamů městských knih postačí.

4.2 Hradečtí měšťané

Popis hradeckých měšťanských domů by se nemohl obejít bez pohledu do života jejich obyvatel, kteří se podíleli na stavbě domů, jejich provozu a v nemalé míře také na chodu celého města a jeho institucí. Byli to právě měšťané, kteří zakoušeli úskalí válečných konfliktů a kteří byli přítomni požárům, přírodním katastrofám, ale také slavnostem a návštěvám urozených a slavných osobností tehdejšího života. Sledovat konkrétní informace o obyvatelích domů, v tomto případě těch, kteří žili v radničním bloku, v podstatě dnes již možné není. Nicméně dochované zprávy umožňují vytvořit si základní charakteristiky, které mohou pomoci při dotváření představ o životě hradeckých měšťanů, a to nejen ve sledovaném bloku, ale v celém vnitřním městě.

Rozmístění hradeckých měšťanů bylo velmi různorodé, ačkoliv specializovaná řemeslná výroba byla od vrcholného středověku soustředěná především do hradeckých předměstí, a to především z důvodů hygienických a provozních.²⁴⁴ Přesto mnohá řemesla nalézáme ve vnitřním prostoru města, o čemž svědčí řada dochovaných záznamů v městských knihách. Názvy řemesel se objevují také v původních příjmeních hradeckých měšťanů.²⁴⁵ Řemeslníci byli ve městě soustředěni především ve třetí a ve čtvrté čtvrti, od čehož se odvíjela i cena domů, jak bylo popsáno výše. Řemeslníci pro svoji práci často potřebovali více volného prostoru, proto byly řemeslnické dílny soustředěny v zadních částech domů, v blízkosti zahrad a menších užitných budov. Pro některá řemesla byla vytvářena prodejní místa, která se opět nacházela v postranních částech města. Jednalo se především o masné krámy, soustředěné od středověku

²⁴¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. A27v.

²⁴² SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1733–1743*, fol. E1r.

²⁴³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. AA8r.

²⁴⁴ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 77.

²⁴⁵ Uvedme například Ondřeje Nožíře, Jana Zlatníka, Havla Mlynáře nebo Jana Truhláře.

v zadních ulicích na místě dnešní Tomkovy ulice, přičemž západněji položené se nazývaly *Velké krámy* a východněji položené *Malé krámy*.²⁴⁶ Mimo masných krámů máme v knihách zaznamenány krámy ševcovské.²⁴⁷ Ty se nacházely ve třetí čtvrti, pravděpodobně v blízkosti lokality u hradu.²⁴⁸ Ve městě byla provozována mnohá řemesla, jako například řezníci,²⁴⁹ ševci,²⁵⁰ kováři,²⁵¹ pekaři,²⁵² koláři,²⁵³ tesaři,²⁵⁴ dále lazebníci,²⁵⁵ uzdaři,²⁵⁶ bednáři,²⁵⁷ kožešníci,²⁵⁸ kloboučníci²⁵⁹ nebo koželuzi.²⁶⁰ V záznamech nalézáme zmínky i o městském katovi na předměstí, který však měšťanem nebyl.²⁶¹ Cechy, v nichž byla jednotlivá řemeslnická odvětví sdružována, máme pro předbělohorské období zachyceny v závěti Kateřiny Altmanové.²⁶² Řemesla a cechy však nebyly soustředěny pouze do zadních ulic, zmínky o řemeslnících se objevují i pro oblast Velkého a Malého rynku.

Zajímavé je sledovat jména hradeckých měšťanů. Většina jmen, uvedených v městských knihách, je českého původu.²⁶³ Ke změnám dochází po třicetileté válce, kdy se skladba obyvatel v důsledku morového a válečného dění proměňuje. Ačkoliv

²⁴⁶ R. BLÁHA – V. NĚMEČKOVÁ, *Město Hradec v letech 1225–1420*, in: Hradec Králové, s. 77.

²⁴⁷ V roce 1581 kupuje Tomáš Jenichen dům „...vedle domu Anny Beranky a krámův ševcovských...“ (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. H23r).

²⁴⁸ Václav mladší Rýdl kupuje v roce 1684 od Kateřiny Žákové dům ve třetí čtvrti, „...kdež někdy ševcovský krámy bývaly...“ (SOkA AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. E17r.)

²⁴⁹ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. F25r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. G4r.

²⁵⁰ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. J22r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. B13r.

²⁵¹ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. A20r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. B2v.

²⁵² Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. O21v; SOkA AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. J5r.

²⁵³ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. AA2r; SOkA AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734*, fol. B4r.

²⁵⁴ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1806–1809*, trh D1.

²⁵⁵ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. AA5r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. E1r.

²⁵⁶ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. J24r.

²⁵⁷ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. A20r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. F25r.

²⁵⁸ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. B16r; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. M5r.

²⁵⁹ Např. SOkA AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734*, fol. B20r.

²⁶⁰ Např. SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. P19v; SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. D12r.

²⁶¹ Ke konci 18. století vykonával tuto funkci Josef Nikl, mistr ostrého meče, jehož závět' se dochovala v knize závětí. (SOkA HK, AMHK, *Knihy závětí 1800–1820*, záznam A18.)

²⁶² SOkA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, fol. B15v; J. VOJTÍŠKOVÁ, *Město v době předbělohorské*, in: Hradec Králové, s. 174.

²⁶³ Srov. *tamtéž*, s. 148–149.

česká příjmení nadále převažují, počet především německých příjmení pomalu vzrůstá.²⁶⁴ Vrcholu dosahuje v 18. století a poté v 19. století. Nemusí se však nutně jednat o německy mluvící obyvatele, neboť většina úřední dokumentace v městských knihách byla vedena, až na výjimky, v českém jazyce. Příjmení cizího původu nalézáme ve všech sférách, mezi řemeslníky a kupci, nejčastěji však apatykáři, doktory, případně u jiných profesí.²⁶⁵ Můžeme uvést například příchozího apatykáře Martina Josefa Pactiarta z Uher nebo jistého Jaczinkuse Linkovicze z Krakova.²⁶⁶ Nejpočetnější zastoupení kromě německých jmen ovšem představují jména italská. Italové často do města přicházeli jako kupci, toto řemeslo zde také vykonávali.²⁶⁷ Italský původ lze najít u měšťanů Tibelliů, Morattiů, Canthaniů, Bruzettiů, Nodinů, Moraniů nebo Collinů. Cizí původ objevujeme také u měšťana Martinidese nebo u rodu Lodgmanů von Auen původně ze Skotska, který zastával posty v městských kancelářích i v duchovním životě.²⁶⁸ Důležité je však konstatovat, že ať již byly tyto rody původem z cizích krajů, velmi rychle se na drobné výjimky ve městě asimilovaly a zřejmě plně počestily.

Po celou dobu sledovaného období je možné sledovat vzestupy a pády hradeckých měšťanských rodin, které postupně nahromadily značný majetek, aby ho v proudu času postupně zase ztratily. Existovaly však rody, kterým se podařilo ponechat si značnou část domů a majetku po několik desítek let, někdy i století. Rodinou, která se objevuje zřejmě po nejdelsí časový úsek, je původně erbovní rodina Cejpů z Peclínovce. Zmínky o ní nalézáme v městských knihách již v první polovině 16. století, poslední záznamy na počátku 19. století, ačkoliv v té době již bez predikátu.²⁶⁹ Významnými rody 16. století a první poloviny 17. století byly rodiny Balbínů z Vorličné a Jiskrů ze Sobince, které vlastnily několik dražších domů ve městě, stejně jako dvory a domky na předměstích.

²⁶⁴ Jmenujme například příjmení Grobner, Werner, Weber, Fischer, Putzhardt aj.

²⁶⁵ Srov. J. VOJTÍŠKOVÁ, *Hradec v době přebělohorské*, in: Hradec Králové, s. 148–149.

²⁶⁶ Z. DOUBEK – M. LAJDAR, *Město pod Bílou věží. Čtení o starém Hradci II*, Hradec Králové 2002, s. 38; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. J9r.

²⁶⁷ Např. Jan Baptista Cantani, měšťan a kupec, kupuje dům ve druhé čtvrti (dnešní čp. 157) od Františka Trnky. (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1733–1743*, trh D9.) V roce 1757 zase Terezie Springerová kupuje dům od Františka Morattiho, měšťana a kupce. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1750–1757*, trh L3.)

²⁶⁸ Mads Olle BALLING, *Von Reval bis Bukarest: statistisch-biographisches Handbuch der Parlamentarier der deutschen Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1919–1945*, Dokumentation Verlag, 1991, s. 328; Z hradecké větve rodu pocházel například Kašpar Lodgman von Auen, městský radní, kanovník Antonín Lodgman von Auen nebo významný meziválečný německý politik Rudolf Lodgman von Auen.

²⁶⁹ V roce 1816 zakupuje Jan Hunšovský dům čp. 10 od rodiny Cejpovy. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh L10.)

Balbínové se ztrácí již na počátku 17. století, Jiskrové ze Sobince drží nemovitosti do poloviny 17. století.²⁷⁰ Velký mor ve městě v roce 1599 a následná třicetiletá válka s sebou přinesly výměnu hradeckých obyvatel. Hradec byly navíc nuceny opustit rodiny, které se hlásily k jiné než katolické víře. V některých záznamech máme přímou informaci o tom, že původní majitel domu odešel do emigrace.²⁷¹ Jména bývalých majitelů se často zachovala pouze v názvech domů, sloužících poté jako jejich topografické označení.

Nové rody, které přetrvaly do následujícího 18. století, vlastnily mnohé zámožné domy na náměstích, stejně jako menší domky ve vedlejších ulicích a na předměstích. Rozhodně mezi ně patřila rodina Martinidesů, dále Vadasovi, Šejovi, Mykšíčkovi, Sýkorovi a Voglovi. Členové těchto rodů často zastávali důležité funkce ve městě, od městských radních až po císařské rychtáře. Největšího majetkového rozmachu v 1. polovině 18. století dosáhla především rodina Marvanů. Svědčí o tom zápis v městské knize o dělení pozůstalosti po zemřelém Matěji Marvanovi z roku 1731, kdy se mezi dědice rozdělily celkem čtyři varné domy a jeden (parně zadní dům) bez varečného práva.²⁷² Od poloviny 18. století patří mezi zámožné rody Morattiovi, Endovi, Markotiusovi, Trögrovi, Bláhovi, Uhlířovi a Švendovi. Především rodina Švendů, ze které pocházel František de Paula Švenda, vlastnila ve městě i mimo něho značné majetky, které velmi často prodávala a zakupovala. Podobně tak Bláhovi a Uhlířovi vlastnili domy ve všech čtvrtích. V první polovině 19. století nejvíce trhů zaznamenáváme u rodu Černikovských, Čermáků, poté u jediné osoby, Aloise Kemlinka, městského purkmistra.

V případě, že bylo nutné udržet majetek nadále v rodině a rozšiřovat ho, docházelo mezi hradeckými měšťanskými rody ke vzájemným sňatkům. Cílem sňatkové politiky ovšem nebylo pouze udržení rodového majetku, ale také proniknutí

²⁷⁰ Karel Jiskra ze Sobince prodává dům v první čtvrti v roce 1636. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. B23r.) Jeho dcera dědí dům vedle radnice, čímž dům přechází na nový rod. (SOkA HK, AMHK, *Knih smluv 1616–1706*, fol. N13r.)

²⁷¹ V roce 1645 zakupují Martin Pražák z Petřína spolu s Jiříkem Kotečnickem z Domoslavu místo pusté od rychtáře Jana Dyringera, „...kdež někdy dům Janovi Nigrinovi, emigrantu ... stál...“. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. N18r.) Lazebník Jakub Weber kupuje v roce 1647 pusté místo „...po Danielovi Šmukýřovi, kterýž pro Relligion z města tohoto Hradce jinam se obrátil...“. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. AA5r.)

²⁷² SOkA HK, AMHK, *Knih dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1725–1742*, fol. C19r.

do měšťanského prostředí.²⁷³ Sňatkovou politiku je možné sledovat díky městským knihám po celé období, až do první poloviny 19. století. Především v případech závětí a dělení majetku z pozůstalostí můžeme sledovat příjmy provdaných dcer, která často patřila právě zámožným měšťanům ve městě.

Závěti hradeckých měšťanů a převody pozůstalostí na dědice představují velmi cenný pramen, který umožňuje sledovat jejich finanční situaci a sociální stratifikaci. Nejcennějšími záznamy jsou inventáře, ve kterých se zaznamenával všechno majetek po zemřelém s uvedením počtu kusů, detailním popisem a jeho ohodnocením. V Hradci byly vedeny speciální knihy inventářů, které se však do dnešních dní nedochovaly.²⁷⁴ Z tohoto důvodu jsou inventáře v jiných městských knihách velmi vzácné. Situace se začíná měnit v 18. století, kdy inventáře a výčty veškerého majetku měšťanů začínají přibývat, nejčastěji v knihách závětí. Z těchto zdrojů si můžeme udělat představu o každodenním životě hradeckých měšťanů a měšťanek.

Často uváděnými předměty v závětech je běžné vybavení domů, tedy nádobí, různé kusy nábytku, ložní prádlo a drobné předměty denní potřeby. Anna Karásková například odkazuje v roce 1618 dceři Alžbětě a jejímu muži, ševci Janu Kavkovi, mimo hotovosti také „...šest kusů peřin, totiž dvě velký peřiny, dva polštáře a dvě podušky...“.²⁷⁵ Více údajů zanechaly přesné inventáře z 18. století. Inventář po zemřelé měšťance Magdaléně Joušové z roku 1733 obsahuje mimo jiné „21 mís, 35 talířů, 6 svícnů, 3 půlpinty, 1 žejdlík, 2 ráfy, 6 džbánek, 1 butelka, (?), 3 slánky jedna malá a dvě velký, 1 šálek, 1 žehlička, 2 koflíčky na svícenou vodu, jeden cínový a jeden mosazný, 2 kotly prací, 3 malé kotlíky rybní, 13 kusů peřin, ... 2 velký vidličky, 5 moždířů, tři mosazný a dva železný, 3 sekery, 3 obrázky za sklem, 3 kolovraty, 2 necky prací ...“.²⁷⁶ Výše zmíněný inventář patří k těm skromnějším, neboť Magdaléna Joušová byla v této době již vdovou. Pro ilustraci méně rozsáhlého majetku uveďme ještě závět Františka Posadovského z roku 1806, který mimo svůj dům u Mýtské brány (dnešní čp. 2) odkazuje „...synovi Francovi Posadovskému, totiž 2 kovádla, 1 měch, 3 šroubštuky, též i jiný drobný nádobí... hospodářský stůl, železnou postel, 2 židličky, hodiny kapesní,

²⁷³ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Hradec v době předbělohorské*, in: Hradec Králové, s. 172.

²⁷⁴ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 248.

²⁷⁵ SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, fol. B10r.

²⁷⁶ SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, záznam V20.

*Terezii dceři velký zrcadlo, jasanový stolec, ... Anně dceři klekadlo, 4 kusy peřin...*²⁷⁷ Některé inventáře jsou naopak značně rozsáhlé, jako na příkladu pozůstalosti po zemřelém měšťanu Kavkovi (neuvedeno křestní jméno), kde dochází k dělení na čtyři díly pro jeho dcery a manželku, přesto každá z nich obdrží značné množství nádobí, ložního prádla, kusů nábytku, cenností i oblečení.²⁷⁸

Do měšťanského každodenního života, stejně jako je tomu v dnešní době u nás, bezpochyby patřilo odívání. V renesančních Čechách se řadilo vždy k významným artiklům a ovlivňováno bylo zahraničními vlivy, u nás především vlivem španělským.²⁷⁹ Ačkoliv bylo české oblečení pestré, nikdy patrně neupadlo v přebytnou marnotratnost.²⁸⁰ V prostředí renesančního Hradce jsme díky nedochovanosti inventářů odkázáni na obrazový nebo epitafní materiál. Hradecké měšťany jako členy literárního bratrstva u chrámu Sv. Ducha ve střídém reformačním plášti a s okružím najdeme především v českém graduálu, kde můžeme v postranních lavicích vidět i ženské oblečení.²⁸¹ Renesanční měšťanský oděv nalezneme také na portrétu Samuela Cejpa z Peclínovce nebo dalších radních města.²⁸² Blíže určené oblečení měšťanů najdeme opět v dochovaných pozůstalostech hradeckých měšťanů od 17. století. Bernard Macháně v roce 1615 odkazuje svůj majetek, mezi ním „...*Panu Duchovslavovi Karafiátovi...župan soukenný...panu Adamovi Barborovi čepici s nejtem... paní Dorotě ... poroučím sukni karmazínovou s živůtkem a mantyl z axamitu tkaného dobrýho a fěrtoch damaškový s zlatými krajky... paní Martě ... sukni damaškovou, mantyl duplytkitový... pár stříbrnej velkej s pozlacenými zakončeními... Kateřině... kožíšek damaškový, běliznamy podšitý... Tobiášovi služebníku... župan druhej soukenej, černými jehnečinami podšitej... Jiříkovi Klacovi... dolomán soukenej, liščím futrem podšitej... Martinovi Staňkovi připoroučím kabát šerkovej popelatej s stříbrnými knoflíky... Václavovi Jirkovi.. plášť nový a galhoty nový englického sukna... klobouk*

²⁷⁷ SOkA HK, AMHK, *Kniha závětí 1800–1820*, záznam K18.

²⁷⁸ SOkA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dědičných pozůstalostí 1725–1742*, záznam C17.

²⁷⁹ Ludmila KYBALOVÁ, *Renesance*, Praha 1996, s. 21.

²⁸⁰ Zikmund WINTER, *Dějiny kroje v zemích českých od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, Praha 1894, s. 26.

²⁸¹ Muzeum Východních Čech (dále jen MVC), Hudební archiv, *Graduál český*, inv. č. HK6. [online]. dostupné z: <http://www.esbirky.cz/predmet/3102413> [cit. 2019-05-11]; L. KYBALOVÁ, *Renesance*, s. 56.

²⁸² J. VOJTÍŠKOVÁ, *Město v době předbělohorské*, in: Hradec Králové, s. 173; J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, s. 196–200.

jeden nový s šmukem...“.²⁸³ Výčet výše uvedených kusů oblečení je pouze výběrový, což svědčí o velké zámožnosti majitele.

Nesmíme opomenout ani hradecké měšťanky, které rozhodně s pestrostí svého šatníku nezaostávaly. Pozůstalost Anny Haubtové v roce 1743 uvádí inventář šatníku: „...*parterová kamizola zelená a sukně damašková zelená, obě s bílým kvítím, partyrová kamizola červená s bílým kvítím, flastorcejkový šaty hedvábný, kamizola, sukně, damašková kamizola černá, exiditová kamizola žlutá...*“.²⁸⁴ Následuje výčet dalších 23 položek oděvů po zemřelé. Oblečení pro pozdější období, především pro přelom 18. a 19. století, máme dochováno nejen v pozůstalostech, ale také ve vyobrazeních hradeckých měšťanů. Mimo něho jsou doloženy různé cennosti z drahých kovů, šperky a klenoty. Tyto předměty jsou v některých rodinách v počtech pár kusů, v jiných naopak ve velkém množství.

V městských knihách lze pozorovat také tradici v pohřbívání. V mnoha případech je součástí závěti přání pisatele, jakým způsobem má být naloženo s jeho tělem po smrti. Pohřby probíhaly do druhé poloviny 18. století na hřbitovech u kostelů Sv. Petra na Pražském předměstí, dále u Sv. Jakuba, u kostela Sv. Pavla na Mýtském předměstí, u kostela Sv. Jana na kopci poblíž vinice, a především na hřbitově a v kryptě chrámu Sv. Ducha na Velkém rynku.²⁸⁵ Chrám Sv. Ducha s přiléhajícím hřbitovem byl nejčastěji zmiňovaným místem, kde si hradečtí měšťané přáli být po smrti uloženi.²⁸⁶ O tom, že smrt byla pro lid velmi důležitou záležitostí, svědčí velmi nákladné zádušní obřady, stejně jako štědré dary kostelům, duchovním i chudým. Při vytváření pevnosti došlo k likvidaci původních hřbitovů a jejich přesunů na nově založené hřbitovy na Pouchově a v Kuklenách.²⁸⁷ Hrobka chrámu Sv. Ducha a hřbitov u kostela Sv. Jana jsou využívány ke svému účelu dodnes.

²⁸³ SOkA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, C26v.

²⁸⁴ SOkA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dědičných pozůstalostí 1742–1760*, záz. A14.

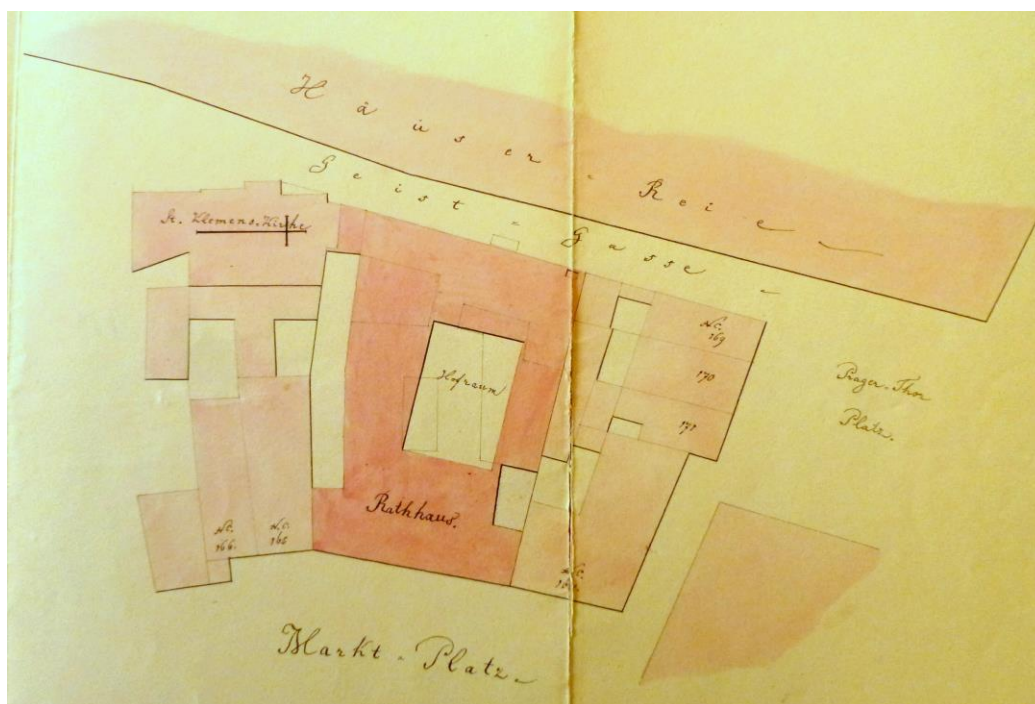
²⁸⁵ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 303–307.

²⁸⁶ Z náhodně zvoleného období mezi lety 1730–1745 bylo dle knihy závětí zjištěno, že 14 měšťanů a měšťanek si přálo být pochováno přímo v kryptě chrámu Sv. Ducha, 8 na hřbitově při téměř chrámu, 1 na hřbitově u kostela Sv. Jakuba, 1 na hřbitově u kostela Sv. Pavla, 1 přímo v kostele sv. Anny a 1 na hřbitově u kostela Sv. Jana.

²⁸⁷ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 305.

5. Měšťanské domy v radničním bloku do roku 1918

Obecnému vývoji prostoru radničního bloku byla věnovaná samostatná kapitola. V té následující bude popsán historický vývoj jednotlivých domů podle dochovaných pramenů písemných i obrazových. Radniční blok a jeho domy procházely stavebním a transformačním vývojem, který přinesl drobné posuny jednotlivých parcel, ale hlavní jádro jejich umístění zůstávalo po celou dobu zkoumaného období prakticky ve stejných místech.²⁸⁸ Ke změnám docházelo především v sousedství radnice pro potřeby jejího rozšiřování.²⁸⁹ To ve svém důsledku znamenalo určité snižování počtů domů v jejím okolí, které však z dochovaného písemného materiálu lze jen obžítně zdokumentovat. Zaznamenáváme jejich rozšiřování, případně spojování, jak máme doloženo například pro tzv. Hanušův dům.²⁹⁰

Obr. 1 - Radniční blok v 50. letech 19. století - orientováno východním směrem (SOKA HK, AMHK, *Návrhy na přestavbu radnice na velkém náměstí*, inv. č. 5047, fasc. č. 6).

²⁸⁸ Dokládají to dochovaná vyobrazení, která domy umísťují v přibližně podobném uskupení a velikosti, jak tomu máme dnes.

²⁸⁹ Nejstarším dochovaným záznamem o skupování domů pro rozšíření radnice pochází z roku 1540. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha černá 1532–1606*, fol. 460r.); Srov. J. VOJTÍŠKOVÁ, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 109.

²⁹⁰ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 308.

5.1 Čp. 164 (staré 95, 96)

Nárožní dům čp. 164 stojí v severovýchodním cípu radničního bloku, uzavřen ze severní strany spojovací ulicí mezi dnešním Velkým náměstím a prostranstvím v horní části ulice V Kopečku. Nejstarší dějiny domu, podobně jako v mnoha dalších případech u objektů ve městě, nelze z dochovaného písemného materiálu zachytit, proto jsme odkázáni na výzkumy archeologů a památkové péče. Archeologické průzkumy však na současném místě

Obr. 2 - Nárožní dům čp. 164 (foto Petr Bártek).

z důvodu zástavby neprobíhaly, podobně nebyl dodnes vytvořen ani stavebně-historický průzkum. Stáří domu nepochybně sahá do vrcholného středověku, to znamená do doby, kdy byla v blízkosti vybudovaná hradecká radnice.

Velmi složitá je situace domu v 16. století, pro které se dochovala první tržová kniha se základní vrstvou zápisů z let 1532–1544. V důsledku torzovitosti pozdějšího materiálu a nedokonalé identifikace sousedních objektů při zápisu do tržové smlouvy nelze majitele domu v první polovině 16. století přesně určit. Výjimkou jsou případy, kdy v okolí budovy stála městská dominanta nebo významný objekt, sloužící k identifikaci domu ve městě. Takový popis byl nápomocen také pro rozebíraný dům.

První písemná zmínka, kterou je možno vztahovat k domům na místě dnešního čp. 164, pochází z konce 16. století. Jedná se o zápis z roku 1597, kdy prodává **Matěj Kozlovský** s manželkou **Dorotou** dům „mezi domem rathauským z jedné a pana **Jana Jirklice z strany druhé...**“,²⁹¹ a to **Johaně Myškové z Radče** za 800 kop. Zápis náleží k domu stojícímu blíže k radnici. Druhý dům patří podle tohoto záznamu **Janu Jirklicovi**. Transakce pro další roky se z důvodu torzovitosti městských knih

²⁹¹ SOKA HK, AMHK, *Tržová kniha žlutá 1588–1696*, fol. O12v.

nedochovaly. Oba dva domy však postihla za třicetileté války zkáza, jak je patrné z pozdějších zápisů, které na místo domů kladou dvě pustá místa. Další záznam se týká nechvalně proslulého císařského rychtáře **Jana Dyringera**, který byl známý tím, že se protiprávně obohacoval o městský majetek.²⁹² Jan Dyringer v tomto trhu zakupuje v roce 1648 od města dvě pustá místa za 30 zlatých.²⁹³ Z trhu se dovíme důležité informace o topografii domů, která je velmi přesně popsána. Místa jsou dle zápisu již značnou dobu opuštěná, zatížená mnohaletou kontribucí a v té době patřící obci. První pusté místo stojí „...vedle rathausu, od předku kancelářů, až k obecnímu pivovaru, kdež někdy dům Kustošovský stál...“. Dům podle zápisu dříve vlastnila rodina **Kustošovská**. Nicméně žádný trh, kde by se objevovalo toto jméno, se v městských knihách najít nepodařilo.²⁹⁴ K druhému místu máme informaci, že stojí „...na témž pořadí, u cesty z Rynku k Pražské bráně, až k domu po nebožtíkovi Janovi mladším Landovi zůstalému dobíhající, kdež někdy dům Adama Svobody stál...“.²⁹⁵ Dům v ulici směřující k Pražské bráně dříve patřil **Adamu Svobodovi**, ovšem ani u něho nemáme žádný trh pro starší období doložen, protože schází několik trhových knih pro starší období.

Podobně tak informaci o tom, kdy došlo k případnému odprodeji nebo propadnutí majetku od Jana Dyringera, doloženou nemáme. Novější zápis o majitelích nalézáme až v městském šatcunku z roku 1727. Uvádějí se zde však namísto dvou míst tři. Pusté místo nejbližší spojnici mezi Rynkem a Pražskou bránou vlastní sirotci **Lindrovští**. Druhé pusté místo, blíže radnici, připadá **Tobiášovi Svobodovi**, třetí místo vedle radnice pak též uvedeným sirotkům Lindrovským.²⁹⁶ Mezi dvěma původními domy a radnicí tedy existovalo ještě jedno pusté místo. Podobně jako v předchozích záznamech, jména majitelů nejsou v jiných dochovaných trhových knihách zmiňována.

Dochovaný záznam však existuje pro rok 1731, kdy se kupcem pustých míst stává **Ferdinand Částka ze Sternsteinu**. Zjišťujeme, že Ferdinand Částka kupuje za 650 zlatých „...dvě varní místa pusté, vedle místa třetího pustého, který k rathausu připojen býti má z jedné, do Rynku z druhé, silnice veřejný proti urozenému panu Josefovi Šejovi

²⁹² J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ve víru třicetileté války*, in: Hradec Králové, s. 206.

²⁹³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. B23v.

²⁹⁴ Příjmení se objevilo pouze u jisté Doroty Kustošovské, týká se však zahrady ve Velkých Trávnících. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. T11r; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha žlutá 1588–1696*, fol. K3r.)

²⁹⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. B23v.

²⁹⁶ SOKA HK, AMHK, *První tereziánský katastr 1727*, s. 71.

z třetí, vedle domku pana Víta Tluky i s tím na zad při nich se nacházejícím až k panu Janovi Trnkovi dobýhajícím místečkem z čtvrté strany...“.²⁹⁷ Pusté místo u radnice bylo podle záznamu využito k rozšíření radnice. Cena pustých míst je celkem vysoká, průměrné ceny se ve vnitřním městě pohybovaly v mnohem vyšších částkách.²⁹⁸ Ferdinand Částka, původem ze Žatce, zastával ve městě velmi důležitý post městského lékaře a fyzika, později císařského rychtáře.²⁹⁹ Byl také majitelem řady varných domů na starém městě, často lékáren.³⁰⁰ Současně vlastnil pozemky mimo vnitřní město v předměstí.³⁰¹ Ferdinand Částka získal roku 1734 predikát s erbem a byl povýšen do šlechtického stavu.³⁰² V závěru roku 1740 umírá, přibližně v té době přechází majetek na jeho syna **Ignáce Částku ze Sternsteinu**, konrakt však nemáme v písemných pramenech dochovaný.³⁰³ Ignác Částka zastával, podobně jako jeho otec, post městského lékaře. V roce 1757 prodal již nově postavený dům **Anně Marii Grillové** za částku 2 350 zlatých.³⁰⁴ Ignác Částka se pravděpodobně z města odstěhoval, protože o něm ani o dalších členech rodu nemáme dále v městských knihách žádné zmínky.³⁰⁵

Anna Marie Grillová pocházela z hradeckého rodu Maywaldů a byla manželkou krajského sekretáře Jana Grilla.³⁰⁶ Z tržové smlouvy z roku 1757 zjistíme, že Anna

²⁹⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734*, trh L10.

²⁹⁸ Trhy se v první polovině 18. století pohybovaly v rádech několika set zlatých, např. Karel Weber kupuje pusté místo za 100 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734*, trh H10.) Andreas Stadler kupuje pusté místo ve čtvrté čtvrti za 200 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1702–1716*, fol. G1r.) Jan Rikvej pusté místo ve čtvrté čtvrti (pravděpodobně dnešní čp. 108) za 350 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734*, s. 445.)

²⁹⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Poválečná obroda*, in: Hradec Králové, s. 226; J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Hradec Králové, s. 278.

³⁰⁰ V roce 1720 zakupuje dům v první čtvrti (dnešní čp. 37) od Františka Šaršona za 1 500 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1715–1728*, fol. C22r.) V roce 1739 pak dům v první čtvrti vedle sladovny a děkanství od Václava Vadase za 550 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1733–1743*, trh J6.) V roce 1736 prodává lékárnu U Zlatého lva Josefovi Trentinimu za 6 700 zlatých, koupě lékárny se doložit nepodařila. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738*, fol. M4r.)

³⁰¹ V roce 1726 kupuje Ferdinand Částka chalupu se zahradou na Mýtském předměstí. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734*, trh G20.) V roce 1740 zakupuje kanovník Václav Janovský z Janovic kus role a louku od Ferdinanda Částky u cesty ke Slatině. (SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1733–1743*, fol. K5r.)

³⁰² Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé Hory do současnosti*, Díl I, Praha 2008, s. 163.

³⁰³ Pohřben byl 1.1.1741. (Státní oblastní archiv Zámrsk (dále jen SOA Zámrsk), fond Sbirka matrik Východočeského kraje 1587–1949, Farní úřad římskokatolické církve Hradec Králové (dále jen SM Východočeského kraje), Hradec Králové NOZ 1734–1753, inv. č. 3033, sign. 51–7, fol. 413r.)

³⁰⁴ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, trh D28.

³⁰⁵ Odešel pravděpodobně do Brna, kde také údajně v roce 1770 zemřel. (P. MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé Hory do současnosti*, s. 163.)

³⁰⁶ Zemřel 20.5.1761. (SOA Zámrsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1753–1770, inv. č. 3034, sing. 51–8, fol. 741v.) Deska s jeho jménem se zachovala v kryptě chrámu Sv. Ducha:

Marie Grillová zakupuje dům „...mezi uličkou do obecního pivovaru z jedné a domem pánů dědicův neb. Zemanovských z druhé, pak silnice z Velkého rynku k Pražský bráně jdoucí z třetí a téhož Velkého rynku z čtvrté strany ležící...“.³⁰⁷ Anna Marie Grillová vlastnila mimo várečného domu na náměstí také pozemky a dvory za Hradcem. Majitelkou je po několik následujících desetiletí, uváděna je také v soupisu majitelů domů z roku 1790.³⁰⁸ V době jejího vlastnictví v domě nacházeli nocleh tehdejší významné osobnosti. Mezi nimi byl především Josef II., který se zde několikrát ubytoval.³⁰⁹ V roce 1803 sepisuje Anna Marie Grillová závěť, ve které si přeje odkázat majetek včetně domu svému synovi generálmajoru **Josefu Grillovi**.³¹⁰ Anna Grillová v závěti odkazuje nemalé částky na dobročinné účely, stejně jako pro chudé a pro potřeby kostelů a jejich farářů. V jejím držení dům nadále zůstává až do její smrti v roce 1806.³¹¹ Následně se nemovitosti podle poslední vůle ujímá již výše zmíněný syn Anny Grillové, generálmajor Josef Grill.³¹² Ten si však dům neponechává ve vlastnictví dlouhou dobu a nedlouho poté objekt prodává. Trh se uskutečnil mezi generálmajorem Josefem Grillem a **Aloisem Kemlinkem**, pozdějším hradeckým purkmistrem, za sumu 8 000 zlatých.³¹³ K samotnému zápisu do městských knih došlo v roce 1812. Zde je nutno podotknout, že majitelem tedy nebyl Jiří Svoboda, jak ve své knize uvádí Zdeněk Doubek.³¹⁴ Generálmajor Josef Grill si i po prodeji domu některé majetky v okolí Hradce Králové ponechává. V roce 1816 se uvádí dva svobodné dvory v dnešních Správcích, dříve držené generálmajorem Grillem.³¹⁵ Ten však nedlouho po prodeji domu v roce 1815 umírá.³¹⁶ Novým majitelem nemovitosti se stává kontroverzní hradecká osobnost, purkmistr Alois Kemlink.

„*Joannes Wenceslaus Grill gewester Königl: Greyss ambt: secretarius des königgrätzer creysses und antheis gestorben den 20 May A. 1761 39 Jahr seines Alters. Requiescat in Pace.*“ (František PECINA, *Krypty v katedrále Sv. Ducha v Hradci Králové*, Hradec Králové 1979, s. 20.)

³⁰⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, trh D28.

³⁰⁸ SOKA HK, AMHK, sbírka várií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

³⁰⁹ V roce 1755 pobýval v domě kníže August Lobkovic. (F. de P. ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl II, s. 148.)

³¹⁰ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1800–1820*, záznam F15.

³¹¹ Anna Marie Grillová umírá na mrtvici v domě čp. 164 dne 8.4.1806. (SOA Zámrsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, inv. č. 3057, sing. 51–23, s. 26.)

³¹² SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1801–1809*, záznam N2.

³¹³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh L2.

³¹⁴ Srov. Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Hradec Králové dům od domu*, s. 296.

³¹⁵ Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen, Vierter Band, Königgrätzer Kreis*, Prag 1836, s. 29.

³¹⁶ Penzionovaný generál Josef Grill zemřel, podobně jako jeho matka, na mrtvici dne 20.4.1815 ve věku 58 let. (SOA Zámrsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, s. 139.)

Rodina Kemlinků se do vyšší sociální vrstvy dostala již na počátku 18. století. V roce 1712 se Jiří Kemlink oženil s Veronikou, dcerou Václava Erharda Cejpa z Peclínovce.³¹⁷ Sňatek s potomkem význačného hradeckého měšťanského erbovního rodu Cejpů z Peclínovce nastartoval vzestup rodiny Kemlinků mezi hradeckou nobilitu. Jiřího syn František totiž zakoupil dům uvnitř města, jeho dva synové a jejich potomci poté začali skupovat další nemovitosti.³¹⁸ Alois Kemlink se ve svém kariéerním životě vydal na dráhu státního úředníka, v mládí vykonával funkci magistrátního rady.³¹⁹ V roce 1802 se oženil s Aloisií Gollovou, dcerou Františka Golla, měšťana v Hradci Králové.³²⁰ Od roku 1824 vykonával funkci hradeckého purkmistra, a to až do roku 1848.³²¹ Alois Kemlink po celou dobu svého života shromažďoval značný majetek, jednalo se nejenom o domy ve vnitřním městě, ale také o pozemky nebo obydlí za městem. Především domů uvnitř města nashromáždil velké množství. Městskými knihami máme doloženo 12 domů.³²² Jejich cena rozhodně nebyla malá a pohybovala se značně vysoko.³²³ Vedle toho vlastnil značný počet polí a nemovitostí za hradbami města. Zajímavostí je, že většina domů v rukou potomků Aloise Kemlinka zůstává i nadále, protože docházelo ke sňatkové politice předních hradeckých rodů právě se členy rodu Kemlinků.

³¹⁷ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1700–1714, inv. č. 3030, sign. 51–4, fol. 35r.

³¹⁸ František Kemlink zakupuje v roce 1762 dům v první čtvrti (dnešní čp. 20) od vdovy Kateřiny Koutníkové za sumu 800 zlatých. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1760–1770*, trh C16.) Rodina Kemlinků dále vlastnila například dům čp. 19, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1783–1817*, trh G20.) dům čp. 7, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh K2.) a krátce řadu dalších domů.

³¹⁹ L. DOMEČKA, *Alois Kemlink, císařský purkmistr královéhradecký*, s. 3.

³²⁰ Sňatek se uskutečnil dne 20.4.1802. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové N–1819, inv. č. 3084, sign. 51–18, fol. 91r.) Aloisie Gollová byla sestrou Adolfa Golla, lékaře a otce českého historika Jaroslava Golla. (L. DOMEČKA, *Alois Kemlink, císařský purkmistr královéhradecký*, s. 3.)

³²¹ L. DOMEČKA, *Alois Kemlink, císařský purkmistr královéhradecký*, s. 8.

³²² Alois Kemlink zakoupil dům čp. 164, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh L2.) dále dům čp. 165, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh E4.) dům čp. 170, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1820–1824*, trh K4.) dům čp. 194, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1824–1828*, trh J20.) dům čp. 177, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1824–1828*, trh K10.) dům čp. 195, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1828–1833*, trh L11.) dům čp. 64, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1841–1844*, trh A10.) dům čp. 65, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1841–1844*, trh N1.) dům čp. 19 a 20, (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1849–1875*, trh F14.) dům čp. 115 (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1849–1875*, trh F15.) a dům čp. 77. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1849–1875*, trh G5.)

³²³ Dům čp. 164 zakoupil Alois Kemlink za sumu 8 000 zlatých, dům čp. 165 také za sumu 8 000 zlatých, dům čp. 170 za 2 320 zlatých, dům čp. 194 za 2 160 zlatých, dům čp. 177 za 1 200 zlatých, dům čp. 195 za 1 470 zlatých, dům čp. 64 za 6 000 zlatých, dům čp. 65 za 5 092 zlatých, dům čp. 115 za 2 800 zlatých a dům čp. 77 za 6 050 zlatých.

Alois Kemlink je zaznamenán jako majitel domu v prvním soupisu duší z roku 1814.³²⁴ Spolu s ním domácnost obývá manželka Aloisie, jejich dvě děti a dvě služky. V domě tehdy žilo 6 osob. V následujícím roce dům obývá 7 osob,³²⁵ v roce 1820 celkem 8 osob.³²⁶ Ze soupisu duší pro rok 1824 se žádné údaje k domu čp. 164 nedochovaly. K dispozici však máme seznam obyvatel z roku 1842, kdy nemovitost stále patřila Aloisovi Kemlinkovi. Podle tohoto soupisu celý dům obývají pouze dvě osoby, Alois Kemlink a jeho žena Aloisie.³²⁷ Ještě za života Aloise Kemlinka došlo k přístavbě druhého patra v klasicistním stylu.³²⁸ Dům zůstává v držení Aloise Kemlinka až do jeho smrti v roce 1859,³²⁹ kdy vlastnictví domu přechází na **Jiřího z Isakovics**, který si vzal za manželku dceru Aloise Kemlinka, Aloisii Kemlinkovou. Jiří z Isakovics byl rytmistrem císařského regimentu, který pocházel z Mitrovic v dnešním Chorvatsku. Jeho otec zde vykonával kněžskou funkci. Právě Jiří z Isakovics se přes svoji manželku stal majitelem domu. V roce 1862 došlo k převodu části domu na **Aloisii z Isakovics**.³³⁰ Úplný převod nemovitosti asi nenastal, neboť ještě v roce 1864 je v soupisu majitelů domů na mapě města uveden jako vlastník domu Jiří z Isakovics.³³¹ Jiří zemřel v roce 1870, po jeho smrti se celé domácnosti ujala manželka Aloisie. Ta byla majitelkou celého domu a poté její části až do své smrti v roce 1893.³³² V roce 1885 došlo k převodu vlastnického práva na syna **Karla z Isakovics**.³³³ Ve sčítacích operátech z roku 1890 je ještě jako majitelka uváděna Aloisie z Isakovics, ačkoliv v domě čp. 164 nepobývala. V domě se nachází 3 byty, obývané 18 osobami. Je mezi nimi rodina obchodníka Jiří Gerguriče, původem z Chorvatska, dále rodina Isakovicsů se služebnictvem a rodina advokáta Josefa Czurby s rodinou a služebnictvem.³³⁴ Karel

³²⁴ SOkA HK, fond Děkaný a vikariátní úřad Hradec Králové (dále jen DÚ HK), *Status animarum Hradec Králové 1814*, inv. č. 75, kart. č. 33, s. 13.

³²⁵ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, inv. č. 76, kart. č. 33, s. 19.

³²⁶ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1820*, inv. č. 77, kart. č. 33, s. 51.

³²⁷ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1842*, inv. č. 79, kart. č. 33, dům. čp. 164.

³²⁸ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Hradec Králové dům od domu*, s. 296.

³²⁹ Alois Kemlink umírá na mrtvici dne 24.1.1859 v domě čp. 164. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1846–1875, inv. č. 3058, sign. 51–23, s. 323)

³³⁰ Katastrální úřad Hradec Králové (dále jen KÚ HK), katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 164, s. 181–182.

³³¹ SOkA HK, AMHK, *Orientační plánek pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majiteli domů 1864*, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

³³² Zemřela dne 13.9.1893 v domě čp. 164. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, inv. č. 3059, sign. 51–3511, s. 368.)

³³³ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 164, s. 182.

³³⁴ SOkA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225)*, čp. 164.

z Isakovics, rada zemského soudu, je jako vlastník domu uváděn v soupisu majitelů domů z roku 1893,³³⁵ podobně také ve sčítacích operátech z roku 1900. V témže roce dům podle sčítání obývá 23 osob, které žijí v 5 bytech. Mezi obyvateli jsou Jiří Gergurič s rodinou, domovnice Kateřina Řeháková s dcerami, Karel z Isakovics s rodinou, rodina advokáta Josefa Czurby a kožešníka Antonína Mateka.³³⁶ Karel z Isakovics je majitelem domu až do roku 1927, kdy ho předal svým dvěma dcerám Markétě Bulvasové a Marii z Isakovics.³³⁷

Po celou dobu nedocházelo od stavby domu po roce 1731 a adaptace z roku 1855 k výrazným architektonickým změnám a přestavbám, proto si dům ponechal původní ráz dodnes, stejně jako si zachoval dobrý fyzický stav.³³⁸

Obr. 3 - Erb rodiny z Isakovics na náhrobním kameni na Pouchově
(foto Petr Bártík).

³³⁵ SOKA HK, AMHK, *Seznam domů a jejich vlastníků v Hradci Králové z roku 1893*, inv. č. 823, kn. č. 532, dům čp. 164.

³³⁶ SOKA, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, čp. 165.

³³⁷ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 164, s. 182.

³³⁸ Evidenční list nemovité památky, obec Hradec Králové, okres Hradec Králové, kraj Východočeský, poř. č. 418. [online]. Dostupné z: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=895138 [cit. 2019-06-05].

Majitelé (čp. 164)		Kupní cena	Roky vlastnictví
Starý dům čp. 95	Starý dům čp. 96		
Jan Jirklice	Matěj Kozlovský		Před rokem 1597
Jan Jirklice	Johana Myšková z Radče	800 kop (čp. 95)	Po roce 1597
Dědicové Kustošovský	Adam Svoboda		Před rokem 1648
Jan Dyringer s manželkou Kateřinou dvě místa			1648–?
Rodina Lindrovská	Tobiáš Svoboda	30 zlatých	Kolem roku 1728
Ferdinand Částka ze Sternsteinu dvě místa		650 zlatých	1731–před r. 1740
Ignác Částka ze Sternsteinu			nejpozději 1740– 1757
Anna Marie Grillová		2 350 zlatých	1757–1806
Generálmajor Josef Grill (dědictví)			1806–1812
Alois Kemlink		8 000 zlatých	1812–asi 1859
Jiří z Isakovics (dědictví)			asi 1859–1863 (1870)
Aloisie z Isakovics , roz. Kemlinková			1863–1885 (1893)
Karel z Isakovics			1885–1927

Tab. 1 - Majitelé domu čp. 164 do roku 1918

5.2 Čp. 165 (staré 97)

Dům s číslem popisným 165 stojí na jižní straně radnice, s průčelím otevřeným do dnešního Velkého náměstí, z jižní strany sousedí s domem čp. 166. Jedná se o celkem úzký dům v poměru k sousední radnici a palácovému nárožnímu domu čp. 164. Informace, které se k objektu dochovaly v městských knihách, jsou mnohem ucelenější a sahají do staršího období, než tomu bylo u domu čp. 164. Jednodušší situaci představuje také fakt, že v průběhu sledovaného období nedošlo k výraznému posunu hranic nemovitosti,

Obr. 4 - Dům čp. 165 (foto Petr Bártík).

stejně jako ke spojování nebo rozdělování několika dalších obydlí. Mezi tímto domem a radnicí stávala ještě další nemovitost, kterou od bratrů Šimona a Martina Bobků zakoupila v roce 1540 městská rada s úmyslem rozšířit radnici.³³⁹ Zřejmě k tomu využila jen část parcely, zbylé prázdné místo se následně stalo uličkou, která spojovala Rynek s obecním pivovarem stojícím v zadní části dvoru radnice.

Nejstarší zmínku o domu nalzáme v kupní smlouvě z roku 1599. V ní se objevuje jméno předchozí majitelky **Anny Bůžkové**, která dům před časem předala závětí svému manželovi **Jiříku Pirůčkovi**, v roce 1599 uváděnému majiteli domu. Trhovou smlouvou z roku 1599 prodává Jiřík Pirůček dům „...vedle domu Jana Vencelína z jedné a uličky, která mimo rathaus téhož města běží ze strany druhé“.³⁴⁰ Cena domu byla 1000 zlatých, kupující pak důchodní úředníci, zastoupení Václavem Jiskrou ze Sobince, Jiříkem Vokáčem a Janem Boháčem. Je možné, že část zmíněného domu byla odkoupena obcí proto, aby mohlo dojít k rozšíření radnice. Nicméně přítomnost sousedního majitele Vencelína při starším i pozdějším trhu napovídá, že se

³³⁹ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 109–110; SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha černá 1532–1606*, fol. 460r.

³⁴⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha žlutá 1588–1602*, fol. R1r.

jedná o ten stejný dům, proto nemohlo dojít k jeho úplnému převzetí od města a přestavbě na radnici.³⁴¹ Zajímavostí je prvotní zmínka o uličce při jižní zdi radnice. V jaké době bylo provedeno odkoupení nemovitosti od města díky torzovitosti trhových knih není možné určit. Zanedlouho je však dům v držení nového majitele, kterým je konvář **Václav Cihelný** s manželkou **Rozinou**. V roce 1623 kupuje trhovou smlovou zlatník **Adolf Melber**, zvaný později častěji jako **Adolf Zlatník**, s manželkou **Magdalénou** dům za 900 kop „...v druhé čtvrti města, ležící vedle domu Václava Vencelína strany jedné a domem rathauským strany druhé...“.³⁴² Adolf Zlatník dal domu jméno pro následujících několik desítek let, nemovitost byla v zápisech značena jeho jménem jako *Dům Adolfovský*. Adolf Zlatník byl majitelem též v období třicetileté války.

Datum prodeje nebo převodu nemovitosti na další majitele znám není, nicméně již v polovině 17. století je majitelem domu městský písař **Karel Jiskra ze Sobince**.³⁴³ Karel Jiskra pocházel z rodu významných městských činitelů Jiskrů ze Sobince, další jeho příslušníci zastávali významné funkce v městské radě, především otec a syn Václavové Jiskrové, hradečtí primasové. Zároveň se jednalo o dosti majetnou rodinu, jak bylo zmiňováno v předchozí kapitole. Sláva rodu i s jeho bohatstvím upadla v polovině 17. století, což se projevilo prodáváním domů, případně dělením majetku mezi potomky. Stejně učinil i Karel Jiskra ze Sobince. Po jeho smrti v roce 1654 došlo k dělení majetku, zatíženého četnými kontribucemi. Dům, kdysi patřící Adolfovi Zlatníkovi, připadl **Kateřině Kracmajerové**, dříve Jiskrové ze Sobince, a jejímu manželovi **Jiříkovi Kracmajerovi**. Spolu s nimi měl podíl na domě také syn Karla Jiskry a Kateřiny, **Karel ml. Jiskra ze Sobince**, v té době nezletilý.³⁴⁴ V držení rodu Kracmajerů dům zůstal i v následujících třiceti letech. Datum úmrtí Jiřího Kracmajera není jisté, nicméně po jeho smrti došlo k převodu nemovitosti na jeho manželku **Kateřinu** a děti **Jana, Jiřího, Ludmilu a Ondřeje Kracmajerovi**.

Dům byl v držení dědiců až do roku 1688, kdy ho zakoupil měšťan **Samuel Wagner** s manželkou **Dorotou**, která byla dcerou původního majitele Karla Jiskry

³⁴¹ Srov. J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 115.

³⁴² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. F1v.

³⁴³ Karel Jiskra ze Sobince vykonával funkci písaře prokazatelně v roce 1541. (J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Poválečná obroda*, in: Hradec Králové, s. 230–231.)

³⁴⁴ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1616–1706*, fol. N13r.

ze Sobince.³⁴⁵ Zároveň došlo k vyplacení Karla Jiskry ze Sobince mladšího, který měl na majetku také podíl.³⁴⁶ Samuel Wagner zakoupil od dědiců Kracmajerových za sumu 950 kop „...dům v druhé čtvrti města, od starodávna Adolfovský, posléze Jiskrovský řečený, v Rynku vedle uličky, mezi domem radním ze strany jedné, domu P. Martina Vincence Březovského z strany druhé ležící, a zadky až k chrámu páně Sv. Klimenta docházející...“.³⁴⁷ Nemovitost tedy stále zůstávala v držení potomků Jiskrů ze Sobince. Rod Wagnerů postupně skupoval některé nemovitosti ve městě a také pozemky a budovy na předměstích. Samuel Wagner nedlouho po koupi domu umírá, ačkoliv datum smrti není v matrikách zaznamenáno. V roce 1695 dochází k dělení majetku po pozůstalém Samuelu Wagnerovi. Mezi dědici jmění jsou uváděni Anna Marie Výrovská, a dále nezletilí sirotci po Samuelovi Wagnerovi, totiž Martin, Václav a Samuel. Dům Adolfovský odkazuje otec synovi **Samuelu Wagnerovi mladšímu** v ceně 600 zlatých, Samuelu kromě nemovitosti odkazuje kus role Vohrádky a kus role u Bažantnice.³⁴⁸ Ostatním dětem odkazuje mnoho dalších pozemků i domů ve městě a na předměstích.³⁴⁹ Součástí smlouvy je také inventář majetku Samuela Wagnera, který je však velmi skromný. Dceři daruje kromě zlatého prstenu s perlou drobné obnošené šatstvo, nádobí, různé suroviny jako hrách, mouku, semena nebo pár kusů dobytka a hospodářských zvířat. Podobně Martinovi a Samuelovi z ceností odkazuje každému prsten, stejně pak suroviny jako žito, oves, proso a různé kusy dobytka. Samuel tedy nepatřil k nejhudším mešťanům, rozhodně se ale mezi městskou elitu řadit nemohl. Samuel Wagner mladší vlastnil dům dalších čtyřicet let, a to do roku 1735. Jako majitele ho nalézáme také v šatcunku domů z roku 1727, nemovitost je shledána v dobrém stavu, což nebylo u domů ve vnitřním městě příliš obvyklé. Samuel Wagner vlastní mimo domu na náměstí také dvorec na Pražském Předměstí.³⁵⁰

Dne 5. března 1735 kupuje dům od Samuela Wagnera **Antonín Josef Duban** s manželkou **Annou** za sumu 1 000 zlatých. V zápisu je uvedeno, že Samuel Wagner

³⁴⁵ Sňatek proběhl dne 29.1.1668. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NO 1667–1679, fol. 2v.)

³⁴⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. H20r.

³⁴⁷ *Tamtéž*, fol. H20v.

³⁴⁸ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1612–1745*, záznam P6.

³⁴⁹ Anně Marii odkazuje několik rolí a palouků, synovi Martinovi kromě dvou luk pustý dům ve druhé čtvrti vedle domu Kateřiny Černé, spolu s ním také dvůr na Střezině, Václavovi, který je podle zápisu na vojně, další role. (SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1612–1745*, záznam P6.)

³⁵⁰ SOKA HK, AMHK, *První tereziánský katastr 1727*, s. 71.

prodává „...svůj vlastní v druhé čtvrti města, vedle domu dědiců Damovských z jedné a rathausní uličky z strany druhé ležící dům...“.³⁵¹ Wagnerové poté postupně vymírají a s tím ztrácejí poslední majetky ve městě i na předměstích.³⁵² Antonín Duban, obecní starší, zastával až do své smrti post ředitele hudebního kůru při chrámu Sv. Ducha.³⁵³ V roce 1727 sepsal svatební smlouvu se svojí ženou Annou, rozenou Cejpovou z Peclínovce. V té době vlastní pouze dům u Mýtské brány.³⁵⁴ V roce 1747 zemřela Antonínova manželka Anna.³⁵⁵ Dělenou pozůstalostí na základě svatební smlouvy připadá polovina domu a ostatní majetek na manžela Antonína Dubana.³⁵⁶ O deset let později, v roce 1757, zemřel také Antonín Duban.³⁵⁷ Ve stejném roce docházelo k dělení majetku podle Antonínovy závěti, sepsané krátce před smrtí. Ze závěti je patrné, že se po smrti první manželky dvakrát oženil, a protože jeho děti jsou zatím nezletilé, předává dům, ceněný na 2 000 zlatých, manželce **Rozálii Dubanové**.³⁵⁸ Zároveň došlo k vyrovnání se synem Antonínem, kterého měl pravděpodobně s druhou manželkou Alžbětou, a který je dle zápisu vážně nemocný. Antonín Duban také nepatřil k nejmajetnějším měšťanům, ze svého majetku daruje z cenností pouze stříbrný hrnek, hodiny a zlatý prsten.

Rozálie Dubanová dům vlastnila až do roku 1770. Dne 22. ledna 1771 byl trh zanesen do městských knih. Rodina Dubanova od té doby žádný dům ve vnitřním městě v budoucnu nadále vlastnit nebude.³⁵⁹ Novým majitelem objektu se stal **Josef Kneys**, který koupil dům „...v druhé čtvrti vedle domu pana Augustina Cantani z jedné a

³⁵¹ SOKA HK, AMHK, *Kniha smluv 1733–1743*, záznam D3.

³⁵² Martin Wagner předává v roce 1736 dům ve druhé čtvrti v dnešní Rokitanského ulici své matce Kateřině, (SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1725–1742*, záznam F13.) ta dům prodává v roce 1744 Hynku Strakovi za 800 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1743–1750*, trh D18.) Kateřina následně umírá a její zbývající majetek, zahrnující polnost za městem, připadají na její potomky, kteří však domy ve vnitřním městě vlastnit nebudou. (SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, záznam B10.) Poslední mužský člen rodu Josef Wagner záhy umírá a majetek, mezi nímž i chalupa na Mýtském předměstí, připadá jeho sestřím. (SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, záznam E16.)

³⁵³ SOKA HK, DÚ HK, *Pamětní kniha děkanství II do r. 1910*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 295.

³⁵⁴ SOKA HK, AMHK, *Kniha svatebních smluv 1623–1850*, záznam E10.

³⁵⁵ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1734–1753, fol. 401v.

³⁵⁶ SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, záznam C5.

³⁵⁷ Zemřel dne 9.1.1757. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1753–1770, fol. 431v; SOKA HK, DÚ HK, *Pamětní kniha děkanství II do r. 1910*, s. 295.)

³⁵⁸ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1743–1780*, záznam B28.

³⁵⁹ Ze všech dětí se dospělosti dožili pouze dcera Anna a syn Alois, krajský sekretář, který se v 50 letech oženil s Magdalenou Grillovou, vdovou po Johannu Grillovi z Prahy. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1784–1819, fol. 177v.)

rathauský uličky z strany druhé ležící...“³⁶⁰ a to za sumu 2 150 zlatých. Zdeněk Doubek ve svém díle chybně uvedl jméno majitele jako Josef Kuris.³⁶¹ V roce 1784 prodává Josef Kneys druhou polovinu domu manželce **Barboře Kneysové** za sumu 1 075 zlatých.³⁶² Manželé Kneysovi drží dům až do roku 1800, Josef Kneys je jako majitel uváděn také v soupisu majitelů domu z roku 1790.³⁶³

V roce 1800 se majiteli stávají manželé **Hermenegild a Elisabeth Pecheovi**, kteří dům koupili za 3 500 zlatých. Ještě předtím, v době vlastnictví domu manželi Kneysovými, došlo k přestavbě radnice a vybudování dvou věží.³⁶⁴ Přestavba měla zřejmě za následek zánik uličky mezi domem a radnicí, protože v trhové smlouvě mezi manželi Pecheovými a Kneysovými o ní postrádáme jakoukoliv zmínku. Hermenegild Peche kupuje „...in der Stadt Königgrätz, sub Nro Conscrip. 97, zwischen dem Rathaus von einer, dann dem Canthanischen Haus von der anderen Seite gelegen Haus.“³⁶⁵

Manželé Pecheovi nemovitost vlastní do roku 1811, kdy dům prodávají **Františku Lernetovi** za sumu 9 800 zlatých.³⁶⁶ Cena domu za dobu 10 let stoupla více než dvojnásobně. Manželé Pecheovi se z města zřejmě odstěhovali, neboť o nich nadále nejsou žádné zprávy. Rod Lernetů se v Hradci Králové objevuje již od počátku 18. století, ve městě poté vlastní několik nemovitostí.³⁶⁷ František Lernet je majitelem nemovitosti pouhý rok, dne 17.4.1812 dům prodává manželům **Janu a Kateřině Morávkovým** za cenu 10 000 zlatých.³⁶⁸ Podle soupisu duší z roku 1814 dům obývá celkem 8 osob, z toho Josef Morávek, jeho manželka, tři synové, jeden student, děvečka a jedna vdova.³⁶⁹ O rok později se počet obyvatel navyšuje na 11, kromě majitele a jeho manželky to jsou čtyři synové, dva studenti, písař, děvečka a vdova.³⁷⁰

Manželé Morávkovi dům nedrželi dlouhou dobu, již v roce 1818 ho prodávají, a

³⁶⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, trh B8.

³⁶¹ Srov. Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 298.

³⁶² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, trh B8.

³⁶³ SOKA HK, AMHK, sbírka várií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

³⁶⁴ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 19.

³⁶⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, trh M20.

³⁶⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh H1.

³⁶⁷ Ignác Lernet zakupuje dům ve třetí čtvrti v roce 1709. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1694–1734*, trh G8.) Norbert Lernet kupuje dům ve druhé čtvrti v roce 1731, (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734*, trh J20.) jiný Norbert Lernet kupuje dům v první čtvrti (dnešní čp. 22) v roce 1782, (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1776–1798*, trh Q31), František Lernet tento dům prodává v roce 1808 za sumu 7 000 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh A10.)

³⁶⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh M4.

³⁶⁹ SOKA HK, DŮ HK, *Status animarum Hradec Králové 1814*, s. 13.

³⁷⁰ SOKA HK, DŮ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, s. 49–50.

to již několikrát jmenovanému **Aloisi Kemlinkovi** za sumu 8 000 zlatých.³⁷¹ Ani Alois Kemlink dům nevlastnil dlouho, za rok nemovitost znovu prodává, tentokrát **Janu Medunovi** a jeho manželce **Anně** za cenu 11 000 zlatých.³⁷² Jan Meduna vykonával funkci právníka a radního expeditora,³⁷³ spolu s manželkou vlastnil ve městě dvě další nemovitosti.³⁷⁴ Manželé v domě následujících několik letech pobývali, jak máme zaznamenáno ze soupisu duší z roku 1820. Dům obývá 11 osob, mezi nimi Jan Meduna s manželkou, jejich 5 dětí, Veronika Kemlinková, matka Jana Meduny Anna a dvě děvečky.³⁷⁵

Manželé Medunovi jsou vlastníky až do roku 1832.³⁷⁶ Dne 3. května 1832 zakoupil **Jiří Dušek** z Plotiště nad Labem „...v zdejším krajském městě pod N. C. 165 ležící varní dům spolu s dvorečkem...“ za cenu 7 400 zlatých.³⁷⁷ V roce 1836 Jiří Dušek na domě provedl stavební úpravy, v roce 1842 bylo provedeno úřední ocenění, na jehož základě byla určena výška domu 11 metrů a šířka 8 metrů. Jeho cena činila s právem varečným 9 078 zlatých a 35 krejcarů.³⁷⁸ Jiří Dušek byl mimo jiné zakladatelem cihelny v Plotiších nad Labem v roce 1846.³⁷⁹ Dům mu patří až do jeho smrti v roce 1862.³⁸⁰ Poté ho přebírá vdova **Marie Dušková**, která je jako majitelka uváděna v seznamu vlastníků domů z roku 1864.³⁸¹ Marie Dušková je majitelkou až do své smrti v roce 1873.³⁸² Objekt byl prostřednictvím trhových smluv prodán v roce 1875, a to

³⁷¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh E4.

³⁷² *Tamtéž*, trh K19.

³⁷³ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 31.

³⁷⁴ Nejprve zakoupili od Josefa Kemlinka v roce 1813 dům čp. 7 za částku 6 500 zlatých, (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1813–1817*, trh B17.) v roce 1815 sousední dům čp. 8 od Kateřiny Šátové za sumu 2 100 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1813–1817*, trh L6.) Dům čp. 8 prodali v roce 1816 manželům Janu a Marii Diviškovým za cenu 2 500 zlatých, (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh A14.) sousední dům čp. 7 v roce 1819 Josefu Lánskému, mistru sládkovi, za cenu 9 800 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh L9.)

³⁷⁵ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1820*, dům čp. 165.

³⁷⁶ Jan Meduna zemřel dne 21. 6. 1836 ve věku 52 let, původem pocházel z obce Sadská na Nymbursku. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, s. 327.)

³⁷⁷ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1828–1833*, trh Q18.

³⁷⁸ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 298.

³⁷⁹ R. BLÁHA – J. SLAVÍK – L. ZIKMUND-LENDER, *Urbanismus a architektura*, in: Hradec Králové, s. 679.

³⁸⁰ Jiří Dušek zemřel dne 18. 8. 1862 v Hradci Králové čp. 165. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1846–1875, s. 379.)

³⁸¹ SOKA HK, AMHK, *Orientační plánec pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majitelů domů 1864*, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

³⁸² Marie Dušková zemřela na sešlost věkem dne 23.12.1873 v domě čp. 165 ve věku 74 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1846–1875, s. 645.)

manželům **Janu** a **Aloisii Vackovým**.³⁸³ V držení rodiny Vackových je dům s přestávkami do dnešních dní. Jan Vacek pocházel z nepříliš majetné rodiny z Třebše a živil se jako povozník. Jeho manželka Aloisie byla dcerou hradeckého měštana Jana Strejčka.³⁸⁴ Ke sňatku mezi Janem a Aloisií došlo v roce 1863.³⁸⁵ V době vlastnictví domu rodinou Vackových došlo k několika stavebním úpravám, zároveň byl v domě ke konci 19. století vybudován hostinec.³⁸⁶ V roce 1886 se dle smlouvy odevzdávací předává dům výhradně do vlastnictví Jana Vacka po smrti své manželky Aloisie.³⁸⁷ Jan Vacek se v roce 1886 podruhé oženil s Terezií Staňkovou, vdovou po profesorovi na gymnáziu v Kutné Hoře.³⁸⁸ V roce 1890 při sčítání lidu bylo shledáno, že se v domě nachází celkem pět bytů, obývaných 17 obyvateli.³⁸⁹ Jako majitel je uváděn hostinský Jan Vacek, který vlastní dva byty, spolu s manželkou a třemi syny zde žije Janova sestra, sklepník a dvě děvečky. Ostatní byty obývají jednak kočovní herci, jeden byt důstojník rakouské armády s rodinou, poslední byt kancelista krajského soudu se studenty. V roce 1900 jsou ve sčítacích operátech uváděny čtyři byty, z nichž jeden je obýván rodinou Vackových, druhý řezníkem Františkem Stejskalem s rodinou, třetí obývá opět důstojník rakouské armády, čtvrtý pak hostinský Hynek Muška s rodinou. Dům zůstává v držení Jana Vacka až do jeho smrti v roce 1901.³⁹⁰ Nemovitost se poté dostává do rukou vdovy **Terezie Vackové**.³⁹¹ V době vlastnictví nemovitosti Terezií Vackovou nedošlo k žádným výrazným stavebním úpravám, kromě stavby záchodů pro hostinec ve dvoře domu.³⁹² Nemovitost drží až do své smrti v roce 1922.³⁹³

³⁸³ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 165, s. 190.

³⁸⁴ Rod Strejčků vlastnil v Hradci Králové nemovitosti od počátku 18. století.

³⁸⁵ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1850–1878, s. 294–295.

³⁸⁶ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 298–299.

³⁸⁷ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 165, s. 190; Aloisie Vacková zemřela dne 1.2.1885 v Hradci Králové čp. 165 na tuberkulózu ve věku 42 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 166.)

³⁸⁸ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1878–1906, fol. 85v.

³⁸⁹ SOkA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí (Hradec Králové – čp. 151–225)*, čp. 165.

³⁹⁰ Jan Vacek zemřel dne 6.12.1901 v Hradci Králové čp. 165 na srdeční zástavu. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 576.)

³⁹¹ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 165, s. 190.

³⁹² SOkA HK, AMHK, Spisová manipulace IV., Spisová skupina II., *Záležitosti stavební a veřejné komunikace*, inv. č. 1753, kart. č. 338, spis č. 1910/135.

³⁹³ Terezie Vacková zemřela dne 13. 3. 1922 v čp. 165 na zánět slepého střeva ve věku 61 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1908–1927, s. 306.)

Majitelé (čp. 165)	Kupní cena	Roky vlastnictví
Anna Bůžková		?
Jiřík Pirůček		Do roku 1599
Obec	1000 kop	1599–?
Václav Cihelný, konvář, s manželkou Rozinou		?–1623
Adolf Melber (Adolf Zlatník), zlatník, s manželkou Magdalénou	900 kop	1623 –?
Karel Jiskra ze Sobince		?–1654
Jiřík Kracmajer s manželkou Kateřinou, spolu se synem Karlem Jiskrou mladším ze Sobince (nezletilý), darování		1654–?
Kateřina Kracmajerová s dětmi Janem, Jiřím, Ludmilu a Ondřejem		?–1688
Samuel Wagner starší s manželkou Dorotou	950 kop	1688–1695
Samuel Wagner mladší	600 zlatých (ocenění domu)	1695–1735
Antonín Josef Duban s manželkou Annou	1 000 zlatých	1735–1757
Rozálie Dubanová, vdova po Antonínu Dubanovi	2 000 zlatých (ocenění domu)	1757–1771
Josef Kneys, později s manželkou Barborou	2 150 zlatých	1771–1800
Hermenegild Peche s manželkou Elisabethou	3 500 zlatých	1800–1811
František Lernet	9 800 zlatých	1811–1812
Jan Morávek s manželkou Kateřinou	10 000 zlatých	1812–1818
Alois Kemlink	8 000 zlatých	1818–1819
Jan Meduna s manželkou Annou	11 000 zlatých	1819–1832
Jiří Dušek	7 400 zlatých	1832–1862
Marie Dušková, vdova Jiřího Duška		1862–1873
Jan Vacek s manželkou Aloisii		1875–1886
Jan Vacek (po smrti manželky Aloisie)		1886–1901
Terezie Vacková, vdova po Janu Vackovi (2. manželka)		1901–1922

Tab. 2 - Majitelé domu čp. 165 do roku 1918

5.3 Čp. 166 (staré 98)

Dům s číslem popisným 166 patří k dalším z řady domů v radničním bloku, který je otočený průčelím směrem na Velké náměstí. Ze své jižní strany sousedí s Franušovou ulicí, která spojuje Velké náměstí s Rokitanského ulicí. Jedná se o poslední měšťanský dům z této obytné řady. S obydlím dříve sousedil ještě obecní dům, který byl v druhé polovině 19. století zbořen.

Dějiny domu jsou podobně staré jako u sousedních objektů, sahají až do gotického období. Ve druhé polovině 16. století došlo k renesanční úpravě domu.³⁹⁴

Z hlediska dochovaných pramenů nejsme u objektu schopni v nejstarší historii samostatně dohledat jeho majitele. Přímé záznamy k domu jsou dochovány až z konce 18. století. Jistým východiskem mohou však být zaznamenané trhové smlouvy okolních domů, ve kterých je dům čp. 166 s jeho majiteli zmiňován. Díky tomuto jsme schopni určit prvního doloženého majitele, kterým byl písař purkrabského soudu **Jan Vencelín Boleslavský**.³⁹⁵ V trhové smlouvě z roku 1599 pro vedlejší dům je zápis, že stojí „...vedle domu Jana Vencelína z jedné a uličky, která mimo rathaus téhož města běží ze strany druhé“.³⁹⁶ Je tedy jisté, že Jan Vencelín byl v této době vlastníkem. V knize svatebních smluv je dochován záznam o jeho sňatku s Dorotou Dvorskou z Nového Bydžova.³⁹⁷ Jan Vencelín ve svém postu radního písaře setrval až do roku 1607.³⁹⁸ K objektu se váže také zpráva zaznamenaná Švendou, podle které se na střechu domu Jana Boleslavského zřítíl muž, který skočil z Bílé Věže.³⁹⁹ Další zpráva k objektu je

Obr. 5 - Dům čp. 166 (foto Petr Bártík).

³⁹⁴ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 299.

³⁹⁵ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 175.

³⁹⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha žlutá 1588–1602*, fol. R1r.

³⁹⁷ SOKA HK, AMHK, *Knihy svatebních smluv 1562–1622*, fol. M8v–M9r.

³⁹⁸ J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 175.

³⁹⁹ F. de P. ŠVENDA, *Druhý železný obraz*, Rozdíl V., s. 121.

opět spjata se sousedním domem. V roce 1623 se prodává Adolfu Zlatníkovi dům „...v druhé čtvrti města, ležící vedle domu Václava Vencelína strany jedné a domem rathauským strany druhé...“.⁴⁰⁰ Majitelem je tedy ve dvacátých letech 17. století **Václav Vencelín**, písař a syn Jana Vencelína Boleslavského.⁴⁰¹

Informací pro další roky, která se týká tohoto objektu, je záznam o prodeji domu z roku 1660. Ve smlouvě je zmínka, že kdysi dům, dříve nazývaný Boleslavský, vlastnil Václav Vencelín. Byl zatížen mnoha dluhy, majitel po několik let neplatil poplatky a kontribuce. Proto nemovitost v blíže neurčeném roce připadla na obec. S tím byla srozuměna Anna Vencelínová, sirotek po Václavu Vencelínovi, která převod na obci odsouhlasila, protože zřejmě sama na zaplacení všech dluhů a kontribucí prostředky neměla. V roce 1660 pak dochází k odprodeji domu od důchodních úředníků Tobiáše Václava Šeje a Václava Týneckého z Újezdce, a to prostřednictvím **Martina Vincence Březovského** s manželkou **Juditou** za velmi nízkou cenu 200 zlatých. Ve smlouvě se píše: „...kterýžto dům, ačkoliv za posledních dobrých a pokojných časův o mnoho set drážejí šacován byl, a však v posledních válečných všech těžkostí plných a nanejvejš záhubných letech k velké ruině jest přišel.“ Zápis pokračuje dále tak, že „...kdyby v tom způsobu děleji bez hospodáře zůstavati měl, k dokonalé skáze a pádu přijíti by musel.“⁴⁰² Proto se obec rozhodla dům prodat. Zřejmě tedy z následujícího záznamu vyplývá, že i tento dům byl ve válečných letech výrazně poničen. Na druhé straně není dům uváděn v berní rule mezi objekty pustými. Pokud by však byla informace pravdivá, musela by se přepsat doposud uváděná rekonstrukce města, která dům popisovala jako nezasažený válečnými událostmi.⁴⁰³

Martin Vincenc Březovský s manželkou Juditou jsou uváděni také v roce 1688 při prodeji sousedního domu. V témž roce dochází k převodu vedlejšího objektu od Karla Jiskry ze Sobince na manžele Kracmajerovi. Jedná se o „...dům v druhé čtvrti města, od starodávna Adolfovský, posléze Jiskrovský řečený, v Rynku vedle uličky, mezi domem radním ze strany jedné, domu P. Martina Vincence Březovského z strany druhé ležící, a zadky až k chrámu páně Sv. Klimenta docházející...“.⁴⁰⁴ Dům zůstává v držení manželů

⁴⁰⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. F1v.

⁴⁰¹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Ve víru třicetileté války*, in: Hradec Králové, s. 203.

⁴⁰² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. P7r.

⁴⁰³ Srov. Josef PETRÁŇ, *Dějiny hmotné kultury II.*, Svazek 2, s. 488–489; J. VOJTÍŠKOVÁ – P. POLEHLA, *Poválečná obroda*, in: Hradec Králové, s. 233.

⁴⁰⁴ *Tamtéž*, fol. H20v.

Březovských až do roku 1698, kdy Martin umírá.⁴⁰⁵ Ještě v témže roce dochází k dělení majetku po zemřelém, který však dočasně připadá poručníkům dětí, které jsou ve smlouvě označovány za sirotky. Z majetku, který po Martinovi Březovském zůstal, se rozdělil předně „*Dům v druhé čtvrti města, vedle domů sirotek Wagnerovských z jedné a školy u sv. Ducha z druhé strany ležící, kterýžto nebožtík pan Martin Březovský Ludmile dceři odkázal...*“.⁴⁰⁶ Ten byl ohodnocen na cenu 600 zlatých. Ze smlouvy je také zřejmé, že Judita Březovská dávno zemřela, neboť část majetku připadla na Martinovu manželku Dorotu, rozenou Stračovskou. Mimo dům byla v majetku rodiny pouze zahrada pod Pražskou branou u Královské strouhy. Novou majitelkou domu se při dělení majetku stala **Ludmila Březovská**. Ludmila se vdala v roce 1699, kdy si vzala za manžela Kryštofa Atlmayera, původem ze Slezska.⁴⁰⁷ O dva roky později, v roce 1701, Ludmila Altmayerová dům na Rynku prodává. Novým vlastníkem se stává **Josef Štefan Dami**. Ludmila prodává „...*svůj dům vedle školy slove Trubárně z jedné a vedle domu Wagnerovského z strany druhé ležící...*“.⁴⁰⁸ Atlmayerovi z města pravděpodobně odešli, protože již nadále nevlastní žádný dům ve městě a zprávy o nich v pramenech mizí. Josef Štefan Dami, starší radní města Hradce, si v roce 1707 vzal za manželku Ludmilu Radkovskou z hradeckého měšťanského rodu.⁴⁰⁹ V držení měl objekt až do své smrti v roce 1724.⁴¹⁰ Majetek i s domem poté přešel do držení Josefových potomků **Ignáce Damiho, Eleonory Damiové a Alžběty Damiové**, později provdané Kopecké, přičemž za ně rozhodovali jejich svěření pěstouni. Dědicové Damiovi prostřednictvím pěstounů a Alžběty Kopecké dům prodali za částku 1 280 zlatých, a to v roce 1736. Novým majitelem se stal **Jan Antonín Hautb** spolu s manželkou **Annou**, rozenou Gaberkovou. Jan Hautb zakoupil dům „...*neben dem Glöckner Haus und Kirchhof der hautb Kirchen des Heiligen Geistes einer, gegen die Kirche des heiligen Stadt und Schutz Patron Clementis anderen, dan neben dem Haus des herrn Anton Duban dritter Seite gelegen...*“.⁴¹¹ V držení rodiny Hautbů však dům nebyl dlouhou dobu. Kdy přesně došlo

⁴⁰⁵ Martin Vincenc Březovský zemřel dne 30.3.1698 ve věku 73 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1690–1702, s. 311.)

⁴⁰⁶ SOkA HK, AMHK, *Kniha smluv 1620–1703*, fol. M16r.

⁴⁰⁷ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1690–1702, s. 277.

⁴⁰⁸ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734*, trh F7.

⁴⁰⁹ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1700–1714, fol. 235r.

⁴¹⁰ Josef Dami zemřel dne 13.2.1724 ve věku 65 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1715–1733, fol. 372r.)

⁴¹¹ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738*, trh M17.

k prodeji se kvůli chybějící knize trhových smluv nepodařilo zjistit. Dalším majitelem se stal městský písař **Václav Dinka**. Václav Dinka patřil k rodu, který ve městě sídlil prokazatelně v první polovině 16. století.⁴¹² Rozhodně nepatřil k nejchudším měšťanům, o čemž svědčí jeho závět i skutečnost, že se v roce 1713 poprvé oženil s Terezií Morattiovou z kupeckého rodu s italskými kořeny.⁴¹³ V roce 1741 sepisuje poslední vůli, ve které svůj majetek odkazuje manželce Johaně. Václav Dinka odkazuje značné částky pro dobročinné účely, především kostelům a církevním institucím, dále pak na sloužené mše za sebe a za své zemřelé rodiče.⁴¹⁴ V témže roce také Václav zemřel.⁴¹⁵ Vlastnictví domu přechází na Václavovu druhou ženu **Johanu Dinkovou**. Ta však dům nedlouho po manželově smrti prodává, a to v roce 1743 za sumu 1 850 zlatých manželům **Janu a Ludmile Gregoriovým**. Jedná se o dům „...v druhé čtvrti města vedle domu Antonínodubanovského a habitati chorálního Cantora oboustraně ležící dům varní...“.⁴¹⁶ Manželé Gregorioví měli svatbu v roce 1727. Ludmila pocházela z významného hradeckého měšťanského rodu Bláhů.⁴¹⁷ Jan Gregori vlastnil nemovitost do roku 1760, kdy dům prodal za sumu 2 400 zlatých manželům **Augustinovi a Justině Cantaniům**. Cantaniové byli původem italský rod, který se do města přistěhoval v první polovině 18. století.⁴¹⁸ Augustin a Justina Cantanioví zakupují „...dům varní, prv Dynkovský řečený, vedle chorální habitace a domu paní ovdovělé dubanový v druhé čtvrti situovaný...“.⁴¹⁹ Augustin získal po smrti svého otce Jana značný majetek, který je uváděný v jednom z nejrozsáhlejších dochovaných inventářů v městských knihách. Augustin v něm získává mimo značné sumy v hotových penězích také drobné pozemky a především kupecký krám ve městě.⁴²⁰ Manželé jsou majiteli objektu do roku 1772,

⁴¹² V roce 1542 zakupuje dům ve městě Bernard Dinka (Dynko). (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha černá 1532–1606*, fol. 560r.)

⁴¹³ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1700–1714, s. 38.

⁴¹⁴ SOkA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, záznam W6.

⁴¹⁵ Zemřel dne 3.6.1741 ve věku 50 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1734–1753, fol. 367r.)

⁴¹⁶ SOkA HK, AMHK, *Knihy smluv 1733–1743*, záznam S16.

⁴¹⁷ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1715–1733, fol. 310r.

⁴¹⁸ V roce 1735 zakupuje Jan Cantani, kupec, dům na Rynku (dnešní čp. 157) od Františka Trnky za 1 100 zlatých. (SOkA HK, AMHK, *Knihy smluv 1733–1743*, záznam D9.) Později se rod rozrostl a zbohatl, jeden z potomků, Arnaldo Cantani, se později stal slavným italským lékařem v Neapoli. (Státní oblastní archiv Litoměřice, Sběrka matrik Severočeského kraje 1558–1949, Farní úřad římskokatolické církve Lipová, Lipová N 1821–1855, s. 80.)

⁴¹⁹ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1757–1761*, trh G22.

⁴²⁰ SOkA HK, AMHK, *Knihy dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, záznam E12.

kdy Augustin Cantani umírá.⁴²¹ Po jeho smrti přechází dům i s kupeckým krámem na jeho manželku **Justinu Cantaniovou**.⁴²² Nedlouho poté však dochází k prodeji domu. V roce 1779 jej společně zakupují manželé **Václav a Anna Rautenkrancovi** za sumu 2 100 zlatých. Dům prodává nikoliv Justína, ale určení kurátoři majetku Cantaniů, a to Terezie Böhmová a Martin Holub. Manželé Rautenkrancovi kupují dům „...v druhý čtvrti města sub N^o Conscript. 98 mezi domem zádušním a P. Josefa Kneise situovaný...“.⁴²³ Rodina Rautenkrancova se do města přistěhovala teprve nedávno, jednalo se o kupeckou rodinu.⁴²⁴ Václav se s manželkou Annou, rozenou Knollovou, dcerou hradeckého měšťana Jana Knolla, oženil v roce 1765.⁴²⁵ Václav se živil jako krupař, stejně tak jeho příbuzný František, který byl za měšťana v Hradci Králové přijat v roce 1774.⁴²⁶ Václav Rautenkranc je jako majitel uváděn také v soupisu majitelů domů z roku 1790.⁴²⁷ Rozhodně tedy musíme vyvrátit hypotézu Z. Doubka, že majitelem domu byl krátký čas Josef František Rautenkranc, a to kolem roku 1784.⁴²⁸ Manželé Rautenkrancovi dům drží až do roku 1795.⁴²⁹ Novým vlastníkem se opět stává příslušnice rodu Cantaniů, **Veronika Cantaniová**, rozená Kučerová, která dům zakupuje za cenu 3 000 zlatých.⁴³⁰ Veronika Cantaniová byla manželkou Jana Cantaniho, který však za dva roky od prodeje domu zemřel.⁴³¹ Vdova Cantaniová objekt vlastnila dalších několik let až do roku 1808, kdy dům prodala manželům **Václavu a Alžbětě**

⁴²¹ Augustin Cantani, hradecký kupec, zemřel dne 11.5.1772 v domě se starým číslem popisným 98, a to ve věku 42 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1771–1781, fol. 380r.)

⁴²² SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1770–1777*, fol. F2r.

⁴²³ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1776–1798*, fol. H16r.

⁴²⁴ Rodina Rautenkrancova vlastnila ve vnitřním městě kromě domu čp. 166 také dům čp. 67. (SOkA, AMHK, *Trhová kniha 1783–1817*, trh A16.) Ve 20. letech 19. století krátce vlastnila Anna Rautenkrancová dům čp. 64. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh O16.)

⁴²⁵ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1753–1770, s. 382r.

⁴²⁶ SOkA HK, AMHK, *Kniha přijatých sousedů a měšťanů 1707–1802*, písmeno R. Františkův syn Josef František Miloslav Rautenkranc, katolický kněz, básník, prozaik a překladatel se stal významnou postavou českého obrozeneckého hnutí v okolí A. J. Puchmajera. (Jan PĚTA, *Literární průvodce Hradcem Králové*, Hradec Králové 2016, s. 110–111.)

⁴²⁷ SOkA HK, AMHK, sbírka várií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

⁴²⁸ Srov. Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 300.

⁴²⁹ Manželé Rautenkrancovi žijí dále ve městě až do své smrti. Václav Rautenkranc zemřel dne 4. 9. 1798. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1784–1806, s. 123.) Manželka Anna Rautenkrancová zemřela dne 20. 12. 1823. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, s. 196.)

⁴³⁰ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1794–1801*, záznam A29.

⁴³¹ Dochovala se nám závěť Jana Cantaniho z roku 1797. (SOkA HK, AMHK, *Kniha závěti 1780–1800*, záznam J21.)

Zásmuckým za cenu 7 000 zlatých.⁴³² Václav Zásmucký pocházel z obce Neděliště, Alžběta byla dcerou hradeckého měšťana Františka Holzbacha.⁴³³ V rukou rodiny Zásmuckých nemovitost zůstala v celé první polovině 19. století. Zajímavostí je, že akčoliv jsou manželé Zásmučtí majiteli domu, nejsou v prvním soupise duší z roku 1814 uváděni jako obyvatelé domu. V domě tehdy žilo celkem 18 osob.⁴³⁴ V následujícím roce domácnost obývá 13 osob, manželé Zásmučtí a jejich děti tu stále nejsou zaznamenáni.⁴³⁵ Jinak tomu není ani v roce 1820, kdy dům obývá 12 osob.⁴³⁶ Nemovitost drželi manželé do doby, než dědictví přešlo na dceru **Alžbětu Zásmuckou** v roce 1835.⁴³⁷ Alžběta byla následně vlastníkem domu do roku 1850, kdy dům kupuje sestra Alžběty **Josefa Mikšová** za sumu 5 600 zlatých.⁴³⁸ Josefa Mikšová, rozená Zásmucká, byla manželkou hradeckého knihkupce a měšťana Jana Mikše.⁴³⁹ Jednalo se o velmi čínorodou osobu, která se snažila co nejvíce postarat o nemajetné a chudé obyvatele města. Z toho důvodu založila **Nadaci Sv. Josefa**, které po své smrti v roce 1890 dům odkázala.⁴⁴⁰ Vlastnictví této nadaci připadlo v roce 1891.⁴⁴¹ Jejím cílem bylo vybudování městského chudobince, ke kterému měl posloužit právě dům čp. 166. Ten byl však komisí shledán jako naprosto nevhodný pro potřeby městského chudobince, protože za vdovství Josefy značně zchátral. Proto bylo nakonec vybráno místo poblíž malšovického mostu. Nicméně ani tato stavba nebyla později realizována.⁴⁴² Objekt je ve vlastnictví Nadace Sv. Josefa zaznamenán ve sčítacím operátu z roku 1890. V domě v té době žijí 4 rodiny s celkovým počtem 12 osob.⁴⁴³ Protože nebylo uskutečněno vybudování chudobince, dům nadace prodala, a to v roce 1899. Novými majiteli se staly čtyři osoby, a to **Tomáš Sucharda, Žofie Krejčová, Josef Dudek** a **Marie Dudková**. Podle sčítání lidu z roku 1900 žije v domě 21 osob, z majitelů pouze Josef Dudek

⁴³² SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1806–1809*, záznam K1.

⁴³³ Sňatek Václava Zásmuckého s Alžbětou Holzbachovou proběhl dne 7. 5. 1805. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1784–1819, s. 175.)

⁴³⁴ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1814*, s. 13–14.

⁴³⁵ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, s. 50.

⁴³⁶ SOkA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, dům čp. 166.

⁴³⁷ SOkA HK, AMHK, *Knih dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1835–1842*, záznam D8.

⁴³⁸ SOkA HK, OS HK, *Pozemková kniha I*, fol. 1.

⁴³⁹ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1820–1849, s. 269.

⁴⁴⁰ Josefa Mikšová zemřela dne 2. 2. 1890 ve věku 84 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 277.)

⁴⁴¹ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 166, s. 198.

⁴⁴² Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 300.

⁴⁴³ SOkA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225)*, čp. 166.

s manželkou Marií.⁴⁴⁴ Dům mimo jiné obýval také židovský obchodník s galanterií Leo Taussig, který v roce 1900 žádal o zhotovení vstupního portálu do svého obchodu.⁴⁴⁵ V roce 1906 jsou jako majitelé uváděni pouze **Josef Dudek** a **Tomáš Sucharda**, kteří žádají o zřízení portálu na svém domě.⁴⁴⁶ V roce 1911 se spolujednatel stal syn **Václav Dudek**.⁴⁴⁷ V následujícím období zůstal dům nadále ve vlastnictví Dudků.

⁴⁴⁴ SOKA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, čp. 166.

⁴⁴⁵ SOKA HK, AMHK, Spisová manipulace IV., Spisová skupina II., *Záležitosti stavební a veřejné komunikace*, inv. č. 1748, kart. č. 333, spis č. 1900/25.

⁴⁴⁶ SOKA HK, AMHK, Spisová manipulace IV., Spisová skupina II., *Záležitosti stavební a veřejné komunikace*, inv. č. 1751, kart. č. 335, spis č. 1906/29.

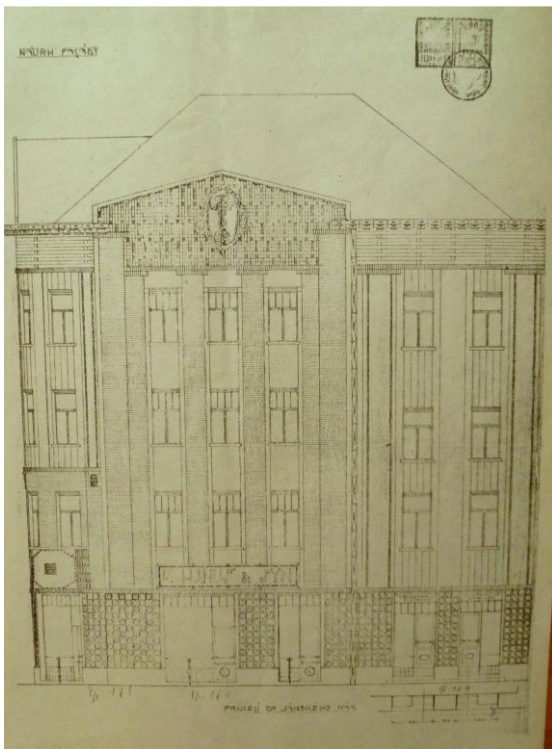
⁴⁴⁷ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 166, s. 198.

Majitelé (čp. 166)	Kupní cena	Roky vlastnictví
Jan Vencelín Boleslavský		kolem roku 1599
Václav Vencelín		kolem roku 1623
Obec		?–1660
Martin Vincenc Březovský s manželkou Juditou	200 zlatých	1660–1698
Ludmila Altmayerová, rozená Březovská	600 zlatých (ocenění)	1698 –1701
Josef Štefan Dami	1 010 zlatých	1701–1724
Ignác Dami, Eleonora Damiová, Alžběta Kopecká, rozená Damiová (nezletilí), spravováno poručníky		1724–1736
Jan Antonín Hautb s manželkou Annou	1 280 zlatých	1736–?
Václav Dinka		?–1741
Judita Dinková		1741–1743
Jan Gregori s manželkou Ludmilou	1 850 zlatých	1743–1760
Augustin Cantani s manželkou Justinou	2 400 zlatých	1760–1772
Justina Cantaniová, vdova		1772–1779
Václav Rautenkranc s manželkou Annou	2 100 zlatých	1779–1795
Veronika Cantaniová	3 000 zlatých	1795–1808
Václav Zásnecký s manželkou Alžbětou	7 000 zlatých	1808–1835
Alžběta Zásnecká, dcera		1835–1850
Josefa Mikšová	5 600 zlatých	1850–1890
Nadace sv. Josefa		1891–1899
Tomáš Sucharda, Žofie Krejčová, Josef Dudek a Marie Dudková		1899–1904
Tomáš Sucharda a Josef Dudek		1904–1907
Tomáš Sucharda, Josef Dudek, Marie Dudková		1907–1911
Marie Dudková, Václav Dudek		1911–1922

Tab. 3 - Majitelé domu čp. 166 do roku 1918

5.4 Čp. 169

Dnes nese dům číslo popisné 169. Ještě před rokem 1909 se však jednalo o tři samostatné domy, které byly v tomto roce zbořeny a na jejich místě byl postaven nový rozměrný dům podle návrhu hradeckého architekta Vladimíra Fultnera. Zadavatelem

Obr. 6 - Návrh na přestavbu domu v roce 1909
(SOka HK, BS HK, Hradec Králové čp. 151–217,
inv. č. 643, kart. č. 94, čp. 170–171).

stavby byl úspěšný hradecký podnikatel Antonín Hanuš, strýc Vladimíra Fultnera, majitel obchodu s kůžemi a obuvnickými potřebami, který vybudoval v Kuklenách prosperující továrnu. Právě obchodník Antonín Hanuš se v roce 1808 rozhodl pro výstavbu reprezentativního sídla své rodiny. Pro tento účel se rozhodl přestavět zmíněné domy čp. 169–171. Původně se počítalo pouze s přestavbou a jednotnou úpravou fasády všech domů, nakonec se přistoupilo k úplné demolici a výstavbě nového objektu.⁴⁴⁸ V roce 1908 měl Antonín Hanuš ve svém vlastnictví domy čp. 169 a čp. 170, a to od roku 1901.⁴⁴⁹ V roce 1909 přikoupil sousední dům čp. 171. Poté již nic nebránilo

v zahájení přestavby objektu. Současný stav budovy pochází právě ze zmíněné přestavby v roce 1909 a dodnes nese název Hanušův dům podle svého zhotovitele.

⁴⁴⁸ Marcel PENCÁK, *Hradecký architekt: Vladimír Fultner ve spleti české moderny*, Brno 2013, s. 63–78.

⁴⁴⁹ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovni vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218; KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovni vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 170, s. 230.

5.4.1 Čp. 169 (staré 92)

Dům s číslem popisným 169 je v současné době jeden objekt, který v sobě zahrnuje dříve tři samostatně stojící domy, které byly spojeny v jednu budovu v roce 1909. Dům je svým průčelím obrácený do Svatojánského plácku, také nazývaného jako Plátenický rynek. V současné době jde o horní prostor ulice V Kopečku, kde se kříží ulice Rokitanského s ulicí V Kopečku, v místech průchodu na Velké náměstí.

Dům sloužil po většinu své novodobé historie jako kovárna. Majitelé domu vykonávali kovářské řemeslo od 17. století až do druhé poloviny 19. století. Nejstarší majitele a dějiny objektu se podařilo vysledovat do druhé poloviny 16. století.

V roce 1583 dochází k vyrovnání mezi majitelkou **Martou Velašovou z Hostovic** a jejím synem **Janem Heltem**. Ze smlouvy vyplývá, že kdysi zakoupila Marta dům nazývaný Vokáčovský spolu se svým manželem **Václavem Velašem z Hostovic**. Dům byl následně prodán mydláři **Václavu Dvorskému** a jeho manželce **Dorotě** za sumu 1 300 kop.⁴⁵⁰ Nejstarším majitelem tedy byl jistý Vokáč, smlouvu k domu ze staršího období se však najít nepodařilo.⁴⁵¹ Události v následujících letech bohužel dochovány nejsou. V trhově smouvě nalezneme pouze poznámku, že starší kontrakt byl zapsán v knize regálů, která se však nedochovala. Proto dalším trhem je až záznam z roku 1648. Dům je zde nazývaný jako Heltovský, proto zřejmě nakonec došlo k vlastnictví domu Janem Heltem, zmiňovaném v roce 1583.⁴⁵² Martin Pražák z Petřína a Jiřík Šlechta, poručníci za nezletilé sirotky bývalého majitele **Jiříka Radenbacha**, prodávají

Obr. 7 - Dům čp. 169, stav před přestavbou v roce 1909 (dobová pohlednice).

⁴⁵⁰ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. L15r.

⁴⁵¹ Jediným nalezeným záznamem je trhová smlouva z roku 1542, kdy Václav Vokáč, syn Jiříka Vokáče, zakupuje dvůr s rolemi za městem. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha černá 1532–1606*, s. 577r.

⁴⁵² Jan Helt je doložen jako majitel domu vedle šatlavy v roce 1584. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha*

kováři **Pavlu Trnkovi** za sumu 300 kop „...*dům k ruce sirotkům zůstalým po témž Jiříkovi Radenbachovi, vedle domu Zikmunda Kavky z Traškovce ležící strany jedné a pivovarem obce zdejší dobihajíc strany druhé...*“.⁴⁵³ Dědicové Trnků budou dům vlastnit následujících téměř sto let. Dobu vlastnictví kováře Pavla Trnky bohužel neznáme, není dochována závěť ani žádné předání majetku na potomky. Je ale uváděn v soupisu poddaných z roku 1651. V obydlí žije Pavel Trnka, kovář a soused, jeho věk je odhadován na 50 let. Spolu s ním zde žije manželka Dorota ve věku 40 let, syn Václav ve věku 13 let a tovaryš Jiřík Svoboda s děvečkou Annou.⁴⁵⁴ Berní rula uvádí Pavla Trnku jako kováře, který nevlastní žádné role ani hospodářská zvířata.⁴⁵⁵ S jistotou víme, že následně byl majitelem domu Pavlův syn, kovář **Václav Trnka** s manželkou **Kateřinou**. Václav zemřel v roce 1687.⁴⁵⁶ V den své smrti ještě stihl vyhotovit poslední vůli, ve které si přeje být pohřben na hřbitově u kostela Sv. Jakuba. Majetek odkazuje své manželce a čtyřem dětem **Pavlovi, Jakubovi, Vojtěchovi a Anně**.⁴⁵⁷ V roce 1698 dochází k dělení majetku po zemřelé Kateřině Trnkové. Její dům „...*v druhé čtvrti městay mezi domem P. Jana Trnky z jedné a pivovarem obce zdejší z strany druhé...*“ je šacován na částku 400 zlatých.⁴⁵⁸ Nemovitost přechází do rukou **Vojtěcha Trnky**, má ovšem vyplatit své sourozence, kteří nedlouho po této smlouvě zemřeli.⁴⁵⁹ Vojtěch byl s manželkou Dorotou majitelem až do své smrti. Kdy zemřel nevíme, jako majitelka je však uváděna **Dorota Trnková** při šatcunku domu v roce 1727.⁴⁶⁰ Dům poté přebírají Vojtěchovy děti **Kateřina Stránská, Jiří Trnka a Matěj Trnka**, kteří ho nakonec prodávají prostřednictvím veřejné dražby za 600 zlatých „...*v druhé čtvrti města tohoto vedle dědiců Janotrnkovských a ulice za kostel k pivovaru jdoucí oboustranně ležící a v ničem žádnému nezávadný dům, spolu i s tím při něm situovaným a až k pivovaru obecnímu dobýhající dvorečkem...*“, a to v roce 1737

bílá 1575–1707, fol. N14r.)

⁴⁵³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. L15v.

⁴⁵⁴ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZÁHRADNÍKOVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651, Hradecko-Bydžovsko, sv. 1*, s. 357.

⁴⁵⁵ I. ČADKOVÁ. – M. ZÁHRADNÍKOVÁ (edd.), *Berní rula. Sv. 15. Kraj Hradecký IV*, s. 254.

⁴⁵⁶ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1680–1689, s. 260v.

⁴⁵⁷ SOKA HK, AMHK, *Knihy závětí 1612–1745*, fol. M16r.

⁴⁵⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. N7r.

⁴⁵⁹ Vojtěch Trnka si vzal za manželku Dorotu Hrdličkovou. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1690–1702, s. 222v.) Anna Trnková zemřela v roce 1703. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1703–1714, s. 279v.) Pavel Trnka zemřel v roce 1705. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1703–1714, s. 283r.)

⁴⁶⁰ SOKA HK, AMHK, *První tereziánský katastr 1727*, s. 70.

kováři **Janu Pádrovi** a jeho manželce **Barboře**.⁴⁶¹ Barbora umírá v roce 1750, Jan Pádr poté nemovitost drží dalších 8 let.⁴⁶² V roce 1757 sepsal Jan závěť, ve které odkazuje dům ve druhé čtvrti v ceně 600 zlatých synovi **Josefu Pádrovi** spolu s rolemi v ceně 400 zlatých. Sám si přeje být pohřbený na hřbitově při chrámu Sv. Ducha.⁴⁶³

Josef Pádr byl významný hradecký kovář, ale také kopista, který vytvářel ručně psané opisy významných literárních památek, především rorátů.⁴⁶⁴ Jako majitel je uváděn v soupise majitelů města z roku 1790.⁴⁶⁵ Podle dochovaných vyobrazení starého domu je jisté, že došlo v době vlastnictví Josefa Pádra k barokní přestavbě domu. Ze synů Josefa Pádra nezůstal naživu nikdo, komu by po smrti předal svůj dům s kovářskou dílnou.⁴⁶⁶ Proto jako univerzálního dědice své pozůstalosti ustanovil v roce 1795 kováře a svého švagra **Františka Štolbu staršího**.⁴⁶⁷ Jemu odkazuje dům s kovářskou dílnou, Františkovu stejnojmennému synovi Františkovi pak všechny své šaty, jednu španihelku a tři stříbrem fasované tabákové krabičky.⁴⁶⁸ Majetek se tak dostává na řadu desetiletí do rukou rodu Štolbů.⁴⁶⁹ Členové rodu byli nejen hradečtí měšťané, ale podařilo se jim také prosadit v mnoha jiných oborech.⁴⁷⁰ František Štolba dům vlastnil do své smrti v roce 1800.⁴⁷¹ Těsně před smrtí sepsal poslední vůli, ve které odkazuje dům, oceněný na 1 500 zlatých, synovi **Františkovi Štolbovi mladšímu**. Ostatním dětem a pozůstalé manželce odkázal pouze drobné pozemky a předměty.⁴⁷²

⁴⁶¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738*, záznam P5.

⁴⁶² SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1734–1753, s. 310r; SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, fol. E3v.

⁴⁶³ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1743–1780*, záznam C6.

⁴⁶⁴ Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 305.

⁴⁶⁵ SOKA HK, AMHK, sbírka várií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

⁴⁶⁶ Václav Pádr, kovářský pomocník, zemřel dne 15.4.1790. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1784–1806, s. 57.) Syn Josef Pádr, kovářský mistr, zemřel pak 16. 4. 1795. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1784–1806, s. 97.)

⁴⁶⁷ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1800–1820*, A2v.

⁴⁶⁸ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1780–1800*, záznam H11; SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1788–1801*, fol. K28r.

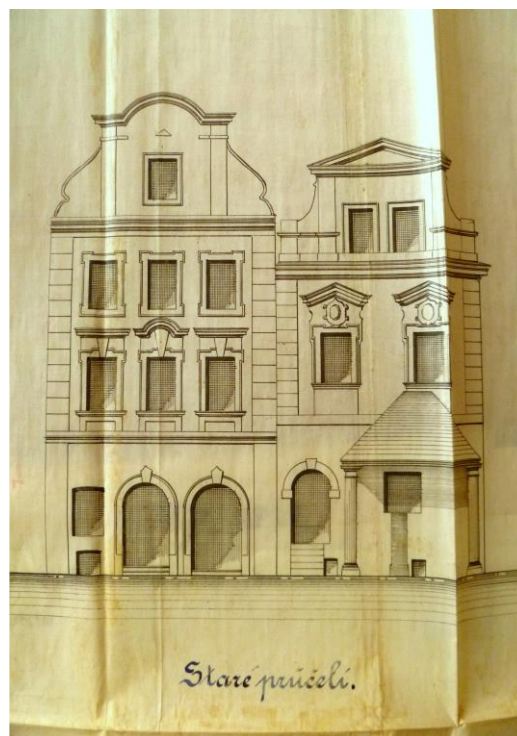
⁴⁶⁹ Příbuzní krátce vlastnili blízké pozemky ve druhé čtvrti. Barbora Štolbová například kupuje v roce dům ve druhé čtvrti (dnešní čp. 88) za sumu 1 950 zlatých. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1783–1817*, trh G6.) Josef Štolba bude krátce vlastnit dům čp. 84, (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1809–1813*, trh G1.) nebo dům čp. 170. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1820–1824*, trh K5.)

⁴⁷⁰ JUDr. Josef Štolba, dramatik a cestovatel, byl vnukem Františka Štolby staršího. (J. PĚTA, *Literární průvodce Hradcem Králové*, s. 18; SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové N 1836–1847, s. 400.) Jeho bratr profesor František Štolba byl významný chemik a rektor Českého vysokého učení technického v Praze. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové N 1836–1847, s. 138.)

⁴⁷¹ František Štolba zemřel dne 9. 9. 1800. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1784–1806, s. 145.)

⁴⁷² SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1800–1820*, A2r.

V majetku Františka Štolby dům zůstává dalších téměř 50 let. Soupis duší uvádí pro dům 10 osob, mezi nimi Františka Štolbu s rodinou, tovaryše a děvečky.⁴⁷³ 10 osob obývá dům i v následujícím roce, spolu s rodinou Štolbovou tovaryš a dva studenti.⁴⁷⁴ V roce 1820 je počet obyvatel domu totožný, v objektu žije rodina Štolbova s tovaryšem a manželským párem.⁴⁷⁵ V roce 1844 prodává dům synovi, kováři **Antonínu Štolbovi** a jeho manželce **Anně** za sumu 2 400 zlatých.⁴⁷⁶ František následně umírá v roce 1846.⁴⁷⁷ Antonín Štolba měl na starost kromě kovárny i nevděčné zaměstnání, kdy až do roku 1861 obstarával převoz mrtvých na hradecké hřbitovy ve svém zvlášť upraveném voze.⁴⁷⁸ Jako majitel domu je uváděn také na orientačním plánu města z roku 1864.⁴⁷⁹ Manželé Štolbovi nemovitost drželi do roku 1883, kdy Anna Štolbová zemřela.⁴⁸⁰ Ještě v tomto roce odevzdává Antonín Štolba dům svým čtyřem dětem, a to **Josefu Štolbovi, Kláře Prausové, Augustě Malé a Anně Štolbové**.⁴⁸¹ Antonín zemřel v roce 1897.⁴⁸² Problém nastává v roce 1887, kdy si jistý František Pechánek nárokuje vlastnictví na

Obr. 8 - Dům čp. 169 (vpravo) a 170 před přestavbou v roce 1888 (SOKA HK, BS HK, Hradec Králové čp. 151–217, inv. č. 643, kart. č. 94, čp. 170–171).

⁴⁷³ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1814*, s. 44.

⁴⁷⁴ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, s. 50.

⁴⁷⁵ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1820*, dům čp. 169.

⁴⁷⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1844–1846*, trh F5; KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218.

⁴⁷⁷ František Štolba, mistr kovář, zemřel dne 15. 10. 1846 ve věku 69 let. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1846–1875, s. 31.)

⁴⁷⁸ SOKA HK, DÚ HK, *Pamětní kniha děkanství II do r. 1910*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 226.

⁴⁷⁹ SOKA HK, AMHK, *Orientační plánek pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majitelů domů 1864*, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

⁴⁸⁰ Anna Štolbová pocházela z rodu Černikovských, její otec Josef Černikovský byl majitelem domu čp. 148. (SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1817–1820*, trh D18.) Zemřela dne 2. 2. 1883 na selhání plic. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 133.)

⁴⁸¹ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218.

⁴⁸² SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 456.

domě a podává v této věci žalobu, která ale byla v lednu následujícího roku zamítnuta. V témže roce dědicové dům prodávají, a to manželům **Františkovi** a **Marii Hanušovým** z Českého Brodu.⁴⁸³ Vlastnictví rodinou Hanušových přineslo domu výraznou změnu. Ta přišla ihned po zakoupení objektu, kdy se František Hanuš rozhodl k přestavbě starého domu. Stavba domu započala 16. října 1888, dokončena byla v létě příštího roku. Po přestavbě byl vyhotoven místopis domu, který popisuje prostory nově zrekonstruovaného domu. Budova je nyní dvoupatrová, v přízemí domu se nachází krám, skladiště, pokojík a chodba, v prvním poschodí tři pokoje, kuchyň a malá předsíňka. Ve druhém poschodí pak dva pokoje, kuchyň a malá předsíňka.⁴⁸⁴ Ve sčítacích operátech v roce 1890 dům obývá 5 osob, František Hanuš s rodinou ale trvale bydlí v sousedním objektu čp. 170.⁴⁸⁵ Manželé jsou uváděni jako vlastníci v seznamu majitelů domů z roku 1893.⁴⁸⁶ František nedlouho po přestavbě v roce 1896 umírá.⁴⁸⁷ Druhá polovina vlastnictví po Františku Hanušovi poté přechází na vdovu **Marii Hanušovou**, která dům následně předává svým dětem, a to synu **Antonínu Hanušovi** a dcerám **Augustině Hellerové**, **Anně Fultnerové** a **Růženě Urbanové**.⁴⁸⁸ Dům je poté pronajímán. Ve sčítacích operátech z roku 1900 v domě žije podomek Jan Pečanka s rodinou, dále dům obývají studenti, služka a dva divadelní ochotníci.⁴⁸⁹ Do roku 1901 své vlastnictví sestry přenechaly bratru Antonínu Hanušovi, Růžena a Augusta v roce 1900, Anna v roce 1901.⁴⁹⁰ Od této doby je majitelem domu pouze **Antonín Hanuš**. Za jeho vlastnictví dochází k další rekonstrukci domu v roce 1909, kdy se spojil se dvěma sousedními objekty a nadále vystupuje jako jeden dům pod číslem popisným 169.

⁴⁸³ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218.

⁴⁸⁴ SOKA HK, AMHK, fond Berní správa Hradec Králové 1860–1949(1954) (dále jen BS HK), *Hradec Králové čp. 169*, inv. č. 643, kart. č. 94.

⁴⁸⁵ SOKA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225)*, čp. 169.

⁴⁸⁶ SOKA HK, AMHK, *Seznam domů a jejich vlastníků v Hradci Králové z roku 1893*, inv. č. 823, kn. č. 532, dům čp. 169.

⁴⁸⁷ František Hanuš, obchodník a měšťan hradecký, původem z Českého Brodu, zemřel dne 20. 12. 1896 na mrtvici. (SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 449.)

⁴⁸⁸ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218.

⁴⁸⁹ SOKA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, čp. 169.

⁴⁹⁰ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 169, s. 218.

Majitelé (čp. 169)	Kupní cena	Roky vlastnictví
Václav Velaš z Hostovic s manželkou Martou		1572–1583
Václav Dvorský s manželkou Dorotou	1 300 kop	1583–?
Jan Helt (?)		?
Jiřík Radenbach		?–před r. 1648
Sirotci Radenbachovi		před r. 1648–1648
Pavel Trnka	300 kop	1648–?
Václav Trnka s manželkou Kateřinou		?–1687
Vdova Kateřina Trnková s dětmi (Pavel, Václav, Vojtěch, Anna	1 280 zlatých	1687–1698
Vojtěch Trnka	400 zlatých (ocenění)	1698–?
Dorota Trnková		před r. 1728–?
Kateřina Stránská, Jiří Trnka a Matěj Trnka		?–1737
Jan Pádr s manželkou Barborou	600 zlatých	1737–1750
Jan Pádr, vdovec		1750–1757
Josef Pádr	600 zlatých (ocenění)	1757–1795
František Štolba		1795–1800
František Štolba mladší	1 500 zlatých	1800–1844
Antonín Štolba s manželkou Annou	2 400 zlatých	1844–1883
Josef Štolba, Klára Prausová, Augusta Malá a Anna Štolbová		1883–1887
František Hanuš s manželkou Marií		1887–1896
Marie Hanušová, vdova		1896–1900
Antonín Hanuš, Augustina Hellerová, Anna Fultnerová, Růžena Urbanová		1900–1901
Antonín Hanuš		1901–1923

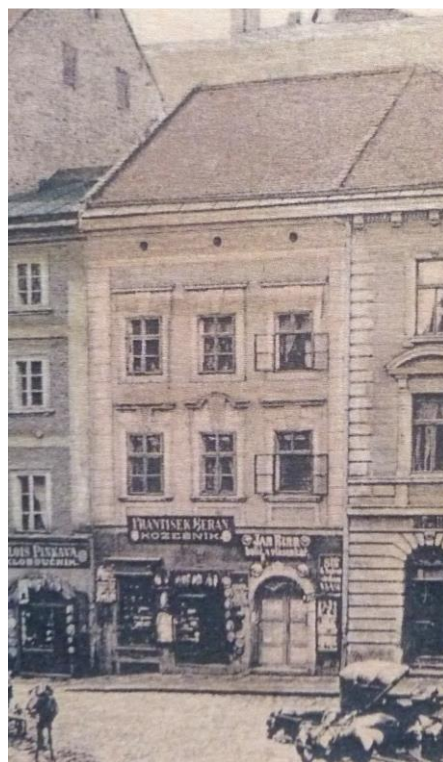
Tab. 4 - Majitelé domu čp. 169 do roku 1918

5.4.2 Čp. 170 (staré 93)

Prostřední dům obrácený čelem ke Svatojánskému plácku dříve nesl čp. 170. Po spojení se sousedními nemovitostmi došlo k jeho úplnému zániku a dnes je součástí domu čp. 169.

Nejstarší dějiny objektu nám zůstávají skryty. Především pro 16. století a první polovinu 17. století se nepodařilo dochované prameny s domem propojit. První ucelenou zprávou, která nám poskytuje informaci k objektu, je kupní smlouva na vedlejší dům čp. 169 z roku 1648. Pavel Trnka v ní kupuje „...*dům k ruce sirotkům zůstalým po témž Jiříkovi Radenbachovi, vedle domu Zikmunda Kavky z Traškovce ležící strany jedné a pivovarem obce zdejší dobíhající strany druhé*...“.⁴⁹¹ Majitelem se tedy v polovině 17.

století stává **Zikmund Kavka**. Toho také shodně uvádí seznam poddaných dle víry a berní rula. Více zpráv o Zikmundovi však doloženo nemáme. Ve smlouvě z roku 1693 jsou zapsány další dodatky k domu, mimo jiných se objevuje informace, že dům v roce 1655 od **Magdalény Kavkové**, vdovy po Zikmundovi Kavkovi, zakoupil **Jakub Kulhánek**.⁴⁹² Magdaléna Kavková je u domu uvedena v berní rula z roku 1654, proto Zikmund Kavka musel zemřít krátce předtím.⁴⁹³ Jakub Kulhánek byl městský starší radní. Další smlouva, která se týká domu, je vyrovnání s Jakubovou manželkou **Dorotou Kulhánkovou**. Ve smlouvě je zmínka o domu „...*ve druhé čtvrti města, vedle domu pana Václava Pošívala z jedné a vedle domu paní Kateřiny, ovdovělé Trnkové, z druhé strany ležící*...“.⁴⁹⁴ Ještě významější je smlouva z následujícího roku 1693, ve které Jakub Kulhánek prodává dům s dvorečkem manželce **Dorotě Kulhánkové**, rozené

Obr. 9 - Dům čp. 170 před přestavbou v roce 1909 (dobová pohlednice).

⁴⁹¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. L15v.

⁴⁹² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. F17v.

⁴⁹³ I. ČADKOVÁ. – M. ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Sv. 15. Kraj Hradecký IV*, s. 254.

⁴⁹⁴ SOKA HK, AMHK, *Knihy smluv 1616–1706*, fol. S10r.

Halzbachové z Jaroměře, za sumu 400 zlatých.⁴⁹⁵ Ještě v témže roce Jakub Kulhánek umírá.⁴⁹⁶

Příležitost k rozšíření majetkové domény ihned využili vedlejší sousedé Trnkovi. Jeden z jejich příbuzných **Jan Trnka** se s Dorotou následujícího roku 1694 oženil.⁴⁹⁷ Trhová smlouva se nám nedochovala, dům je ale v následujících letech označován jako majetek Jana Trnky. Když došlo v roce 1698 k dělení majetku ve vedlejších domě čp. 169 po zemřelé Kateřině Trnkové, dozvídáme se, že se jedná o dům „...v druhé čtvrti města mezi domem P. Jana Trnky z jedné a pivovarem obce zdejší z strany druhé...“.⁴⁹⁸ Jako majitel se Jan Trnka objevuje ještě v šatcunku domů z roku 1727.⁴⁹⁹ V roce 1733 Jan Trnka umírá a dům přechází na jeho potomky.⁵⁰⁰ Tuto skutečnost nemáme přímo doloženou z městských knih, objevuje se ale v trhové smlouvě pro vedlejší dům z roku 1737. V tom roce kupuje Jan Pádr dům sousedící s domem dědiců Jana Trnky.⁵⁰¹ Dědicové Trnkovi jsou uváděni jako majitelé ještě v roce 1757 při prodeji sousedního domu čp. 171.⁵⁰² Záznam o prodeji nebo předání majetku se nalézt nepodařilo.

Dalším vlastníkem se stal velebný pan **Jan Francek**, kaplan v Dobrušce. Ten byl majitelem do roku 1785, kdy závětí, psanou v latině, odkázal dům a polnosti v Hradci Králové sestře **Dorotě Strnadové** a jejímu manželovi **Janu Strnadovi**.⁵⁰³ V seznamu majitelů z roku 1790 je uvedeno, že majiteli jsou „*Frankische Erben*“.⁵⁰⁴ Nemovitost je v držení manželů Strnadových do roku 1796, kdy prodali „...jim společně patřící v druhé čtvrti města sub N^o Conscrib. 93, vedle domu Širšovského a domu Pádrovského ležící dům varní, se vším právem a spravedlností, též se vším tím, co v témž domě hřebem přibito, hlinou neb vápnem upevněno se nachází, jako i s celým mydlářským Werkstattem a k tomu přináležejícím nádobím a kotlem...“.⁵⁰⁵ Novým majitelem se stává další člen rodiny Francků, bratr Doroty Strnadové a kaplana Jana Francka **Vojtěch Francek**, který dům koupil za 1 400 zlatých. V objektu bylo dříve provozováno

⁴⁹⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. F17r.

⁴⁹⁶ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1690–1702, s. 303r.

⁴⁹⁷ *Tamtéž*, s. 246r.

⁴⁹⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. N7r.

⁴⁹⁹ SOKA HK, AMHK, *První tereziánský katastr 1727*, s. 71.

⁵⁰⁰ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1715–1733, s. 408v.

⁵⁰¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1728–1738*, trh P5.

⁵⁰² SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1750–1757*, trh L6.

⁵⁰³ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1780–1800*, záznam C1; SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1773–1788*, záznam P12.

⁵⁰⁴ SOKA HK, sbírka varií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

mydlářské řemeslo, jak je zaznamenáno v trhov \acute{e} smlouv \acute{e} . Zde je nutno zm \acute{e} nit, že Zdeněk Doubek zam \acute{e} nil d \acute{u} m s domem \acute{c} p. 187, jehož star \acute{e} \acute{c} íslo popisn \acute{e} bylo 170. Proto nemovitost František a Anna Jelínkovi nevlastnili, stejn \acute{e} tak ani manžel \acute{e} Pavlovští.⁵⁰⁶ Vojtěch Francek byl nejenom hradeck \acute{y} m m \acute{e} šťanem, z \acute{a} roveň vykon \acute{a} val řemeslo malšovick \acute{e} ho mlyn \acute{a} ře. Dorota a Jan Strnadovi nedlouho po prodeji domu zemřeli.⁵⁰⁷

D \acute{u} m od Vojtěcha Francka v roce 1811 zakoupil **Josef Konop \acute{a} č**, b \acute{y} val \acute{y} malšovick \acute{y} mlyn \acute{a} ř, za cenu 16 000 zlatých.⁵⁰⁸ Cena domu je v tomto trhu značně nadhodnocen \acute{a} . Jak \acute{y} byl pro ni d \acute{u} vod se vřak m \acute{u} žeme dnes jen dohadovat, protože v trhov \acute{e} knize řádn \acute{e} vysv \acute{e} tlení pro tak vysokou cenu nenach \acute{a} zíme. V roce 1814 ob \acute{y} v \acute{a} nemovitost rodina Konop \acute{a} čova, \acute{c} ítajíc $\acute{ı}$ 7 osob, a rodina Jana Anderse s 3 osobami, celkem tedy v dom \acute{e} žije 10 obyvatel.⁵⁰⁹ Jejich po \acute{c} et prudce narostl v n \acute{a} sledujíc $\acute{ı}$ m roce. Rodina Konop \acute{a} čova se rozrostla o jednoho \acute{c} lena, nicmén \acute{e} v soupisu duř $\acute{ı}$ je zaznamen \acute{a} no dalř $\acute{ı}$ ch 7 osob, u nichž je pozn \acute{a} mka, že se jedn \acute{a} o teology. D \acute{u} m zřejm \acute{e} sloužil v t \acute{e} dob \acute{e} jako do \acute{c} asn \acute{y} ubytovac $\acute{ı}$ prostor pro studenty teologie. Mezi studenty \acute{c} teme tak \acute{e} jm \acute{e} no Josefa P \acute{a} dra, kter \acute{y} jist \acute{e} poch \acute{a} zel z rodiny P \acute{a} drů ve vedleř $\acute{ı}$ m dom \acute{e} . Dom \acute{a} cnost v sou \acute{c} tu \acute{c} ít \acute{a} 18 osob.⁵¹⁰ V roce 1820 d \acute{u} m ob \acute{y} v \acute{a} 16 osob, krom \acute{e} rodiny Konop \acute{a} čovi tak \acute{e} tovaryři a d \acute{e} v \acute{e} čky.⁵¹¹ v roce 1822 Josef Konop \acute{a} č d \acute{u} m prodal. Kupujíc $\acute{ı}$ m se stal pozd \acute{e} ř $\acute{ı}$ hradeck \acute{y} purkmistr **Alois Kemlink**, kter \acute{e} mu j $\acute{ı}$ ž byla v \acute{e} nov \acute{a} na pozornost u p \acute{r} edch \acute{a} zejíc $\acute{ı}$ ch domů, a to za cenu 2 320 zlatých. Alois Kemlink zakoupil d \acute{u} m „...in zweitten Viertel der Stadt Königgrätz sub No Cons. 170, neben dem Franz Stolbischen und P. Joseph Rennerischen gelegens...“.⁵¹² Za pouh \acute{e} dva roky vřak nemovitost znovu prod \acute{a} v \acute{a} , a to **Jakubu Prařingerovi**, polesn \acute{e} mu hradeck \acute{y} ch lesů, za sumu 2 320 zlatých.⁵¹³ Jakub Prařinger je jako majitel domu zm $\acute{ı}$ ňov \acute{a} n jeř \acute{t} v roce

⁵⁰⁵ SOKA HK, AMHK, *Trhov \acute{a} kniha 1794–1801*, trh D11.

⁵⁰⁶ Srov. Z. DOUBEK – H. REZKOV \acute{A} , *Star \acute{y} Hradec Kr \acute{a} lov \acute{e} d \acute{u} m od domu*, s. 306.

⁵⁰⁷ Dorota Strnadov \acute{a} zemřela dne 4. 5. 1799 ve v \acute{e} ku 69 let. (SOA Z \acute{a} mrsk, SM V \acute{y} chodo \acute{c} esk \acute{e} ho kraje, Hradec Kr \acute{a} lov \acute{e} Z 1784–1806, s. 129.) Jan Strnad zemřel dne 24. 9. 1799 ve řpit \acute{a} lu v Kuksu. (SOKA HK, AMHK, *Trhov \acute{a} kniha 1817–1820*, fol. P25v.)

⁵⁰⁸ SOKA HK, *Trhov \acute{a} kniha 1817–1820*, fol. P25r.

⁵⁰⁹ SOKA HK, D \acute{U} HK, *Status animarum Hradec Kr \acute{a} lov \acute{e} 1814*, s. 44.

⁵¹⁰ SOKA HK, D \acute{U} HK, *Status animarum Hradec Kr \acute{a} lov \acute{e} 1815*, s. 51.

⁵¹¹ SOKA HK, D \acute{U} HK, *Status animarum Hradec Kr \acute{a} lov \acute{e} 1820*, d \acute{u} m \acute{c} p. 170.

⁵¹² SOKA HK, AMHK, *Trhov \acute{a} kniha 1820–1824*, trh K4.

⁵¹³ SOKA HK, AMHK, *Trhov \acute{a} kniha 1824–1828*, trh C20.

1864.⁵¹⁴ Zdeněk Doubek poté uvádí, že se v roce 1866 stal majitelem **Ferdinand Nábl**. Tuto skutečnost se nepodařilo prameny ověřit, proto vlasntictví domu ponecháváme

Obr. 10 - Dům čp. 169 a 170 (vlevo) po přestavbě v roce 1888 (SOKA HK, BS HK, Hradec Králové čp. 151–217, čp. 170–171).

jako nejisté. Naopak jistotu máme pro rok 1867, kdy dům zakoupili manželé **František a Marie Hanušovi**.⁵¹⁵ Manželé Hanušovi v domě v dalších letech pobývali, později k němu přikoupili i sousední domy čp. 169 a 171. V roce 1888 došlo k jeho rekonstrukci spolu se sousedním objektem čp. 169. Od převzetí domu manžely Hanušovými probíhaly změny majitelů paralelně se sousedním domem. Sčítací operáty z roku 1890 uvádějí v domě dva byty a jako majitele Františka Hanuše, který dům obývá s manželkou a synem Antonínem. Spolu s nimi domácnost sdílejí dva učňové a jedna služka. V druhém bytě bydlí rodina Františka Berana, kožešník, několik studentů, kožešnický učeň a služka. Celkem tedy dům obývalo 16 osob.⁵¹⁶ V roce 1900 je rozdělen na tři byty. V prvním bytě bydlí Antonín Hanuš, obchodník s kůžemi, s rodinou a dvěma učni, příručím a dvěma služkami. Druhý byt obývají kožešníci, pomocníci a studenti. Ve třetím bytě žije holič Karel Marvan s manželkou a učněm. Celá domácnost čítá 24 osob.⁵¹⁷ Od roku 1909, kdy byl starý dům zbořen, se objekt stal součástí spojených domů čp. 169–171.

⁵¹⁴ SOKA HK, AMHK, *Orientační plánek pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majiteli domů 1864*, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

⁵¹⁵ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 170, s. 230.

⁵¹⁶ SOKA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225)*, čp. 170.

⁵¹⁷ SOKA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, čp. 170.

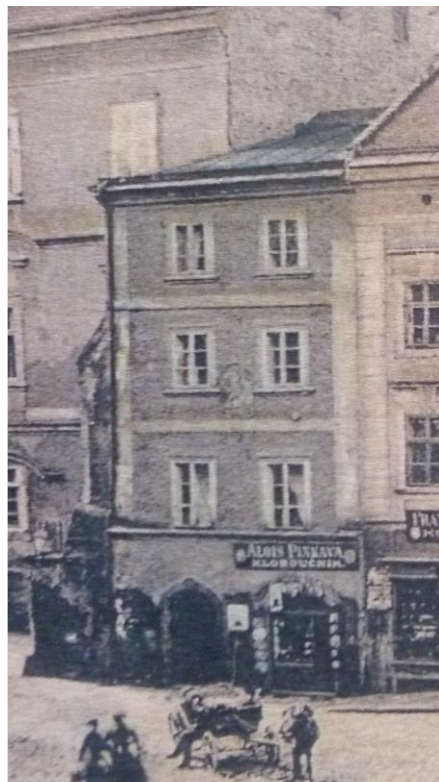
Majitelé (čp. 170)	Kupní cena	Roky vlastnictví
Zikmund Kavka		?– před r. 1654
Magdaléna Kavková, vdova		kolem r.1654– 1655
Jakub Kulhánek		1655–1693
Dorota Kulháňková, vdova	400 zlatých	1693–?
Jan Trnka		před r. 1698–1733
Dědicové Trnkovi		1733–po roce 1757
Jan Francek, kaplan z Dobrušky		?–1785
Jan Strnad s manželkou Dorotou		1785–1796
Vojtěch Francek	1 400 zlatých	1796–1811
Josef Konopáč	16 000 zlatých	1811–1822
Alois Kemlink	2 320 zlatých	1822–1825
Jakub Prašinger	2 320 zlatých	1825–1866(?)
Ferdinand Nábl (?)		1866–1867
František Hanuš s manželkou Marií		1867–1896
Marie Hanušová, vdova		1896–1900
Antonín Hanuš, Augustina Hellerová, Anna Fultnerová a Růžena Urbanová		1900–1901
Antonín Hanuš		1901–1923

Tab. 5 - Majitelé domu čp. 170 do roku 1918

5.4.3 Čp. 171 (staré 94)

Poslední z řady obytných měšťanských domů v radničním bloku s průčelím obráceným na Svatojánský plácek je krajní dům, který svoji zadní částí sousedil s nárožním objektem s číslem popisným 164.

Podobně jako u objektu čp. 170 jsme i zde pro nejstarší období odkázáni na ojedinělé zmínky sousedních domů, které je možné s domem spojit. Objekt nikdy nestál vedle výrazné dominanty města, ke které by případně městské knihy mohly odkazovat, proto je identifikace vlastníků v průběhu 17. století velmi obtížná. První zmínku o majitelích domu nalézáme v trhově smlouvě, ve které Jan Dyringer v roce 1648 zakupuje pustá místa v lokalitě dnešního domu čp. 164 vedle radnice. O tomto pustém místě máme informaci, že leží „...na témž pořadí, u cesty z Rynku k Pražské bráně, až k domu po nebožtíkovi Janovi mladším Landovi zůstalému dobíhající, kdež někdy dům Adama Svobody stál...“.⁵¹⁸ Z tohoto zápisu zjišťujeme, že objekt v zadní části, ke kterému dříve dům Adama Svobody přiléhal, patřil zemřelému **Janu Landovi**. Jan Landa byl kromě tohoto domu majitelem nemovitosti ve čtvrté čtvrti, u které je v roce 1648 také připomínán.⁵¹⁹ Dalším majitelem byl švec **Martin Pošíval**, kterého na tomto místě uvádí berní rula v roce 1654. Mimo dům vlastní dvě krávy a jednu jalovici.⁵²⁰ Pro další delší časový úsek se majitele domu nepodařilo vyhledat. Zmínku o něm nalézáme až ve smlouvě o vyrovnání mezi Jakubem a Dorotou Kulhánkovými z roku 1692, majiteli sousedního domu, který leží „...ve druhé čtvrti města, vedle domu pana Václava Pošívala z jedné a vedle domu paní Kateřiny, ovdovělé

Obr. 11 - Dům čp. 171 před přestavbou v roce 1909 (dobová pohlednice).

⁵¹⁸ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1575–1707*, fol. B23v.

⁵¹⁹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1617–1716*, fol. G17r.

⁵²⁰ I. ČADKOVÁ. – M. ZAHRADNÍKOVÁ, *Berní rula. Sv. 15. Kraj Hradecký IV*, s. 254.

*Trnkové, z druhé strany ležící...*⁵²¹ Dům nadále zůstává ve vlastnictví rodu Pošivalů, majitelem je obecní starší radní **Václav Pošival**. Zápis o něm nalézáme také v trhově smlouvě mezi Jakubem Kulhánkem a jeho manželkou Dorotou Kulhánkovou z roku 1693, kde je jako majitel sousedního domu uváděn Václav Pošival.⁵²² Ten vlastní dům až do roku 1727, kdy umírá.⁵²³ Jako majitel je ještě zmiňován v šacunku domů z téhož roku, kde kromě domu ve druhé čtvrti vlastní domek na Pražském předměstí.⁵²⁴ V následujícím roce dochází k dělení majetku po zemřelém Václavu Pošivalovi. Hlavní položkou majetku je „*Dům v druhé čtvrti města, vedle domův pana Jana Trnky z jedné, pak vedle pustých míst z strany druhé ležící strany...*“.⁵²⁵ Dům je v roce 1728 ceněn na 700 zlatých. Spolu s ním vlastní také roli v Kuklenách. Dědici domu se stávají Václavovy dcery **Kateřina Tluková** a **Ludmila Uhlířová**, stejně tak **Františka Pošivalová**, vdova po Václavovu synovi Janu Pošivalovi. Ačkoliv je dědiců více, došlo k převodu majetku pouze na **Kateřinu Tlukovou** a jejího manžela **Víta Tluku**. Ten je jako majitel uváděn v roce 1731 při prodeji dvou pustých míst vedle radnice. Místo stojí mimo jiné „...*vedle domku pana Víta Tluky i s tím na zad při nich se nacházejícím až k panu Janovi Trnkovi dobýhajícími místečkem z čtvrté strany...*“.⁵²⁶ Vít Tluka, syn radního Šimona Tluky z Jaroměře, byl majitelem další nemovitosti ve vnitřním městě.⁵²⁷ S Kateřinou Pošivalovou se oženil v roce 1702.⁵²⁸ Manželé Tlukovi dům společně drželi do roku 1742, kdy ho prodali své dceři **Rozárii** a jejímu manželovi **Karlu Zemanovi** za sumu 700 zlatých. Dům ležel „...*v druhé čtvrti města, vedle domu Částkovského, pak Trnkovského oboustranně situovaný...*“.⁵²⁹ Karel Zeman se s Rozárií oženil v roce 1733.⁵³⁰ Společně mimo jiné zakoupili v roce 1745 nemovitost ve třetí městské čtvrti, kterou původně vlastnil Vít Tluka.⁵³¹ V roce 1757 Karel Zeman zemřel a po jeho smrti došlo k dělení majetku. Pozůstalost zahrnovala varný dům, jehož polovina, kterou vlastnil Karel Zeman, je oceňována na 675 zlatých, dále dům se

⁵²¹ SOkA HK, AMHK, *Kniha smluv 1616–1706*, fol. S10r.

⁵²² SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1679–1724*, fol. F17r.

⁵²³ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1715–1733, fol. 389v.

⁵²⁴ SOkA HK, AMHK, *První tereziánský katastr 1727*, s. 71.

⁵²⁵ SOkA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1725–1742*, záznam A22.

⁵²⁶ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1714–1734*, trh L10.

⁵²⁷ V roce 1704 zakoupil od Václava Pošivala dům ve třetí čtvrti. (SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*, fol. E33r.)

⁵²⁸ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1690–1702, fol. 291r.

⁵²⁹ SOkA HK, AMHK, *Kniha smluv 1733–1743*, záznam P11.

⁵³⁰ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové NOZ 1715–1733, fol. 334v.

zahradou ve třetí čtvrti města a tři role za městem. Poté dům připadl na manželku **Rozárii**, která se nedlouho po smrti manžela provdala za Josefa Loužeckého. Rozárie vyplatila své děti z manželství s Karlem Zemanem a přenechala jim jednu ze svých rolí za městem.⁵³² Rozárie Loužecká dům po získání obratem prodala, a to manželům **Janu** a **Anně Širšovým** za sumu 1 350 zlatých. Jednalo se o dům „...ve druhé čtvrti, vedle domu Částkovského a Trnkovského...“.⁵³³ Manželé dům vlastnili až do Janovi smrti, poté přešel na vdovu **Annou Širšovou**. Anna je zmiňována v seznamu majitelů z roku 1790, v domě hospodaří do roku 1792, kdy sepisuje svoji závěť.⁵³⁴ Skromný majetek odkazuje svým dětem **Magdaléně Festlové**, **Anně Füllerové**, **Janovi Širšovi**, **Josefu Širšovi** a **Antonínu Širšovi**. Jedná se o granáty a perly, dále o drobné šatstvo nebo nábytek. Kramářské zboží a jiné řemeslné výrobky mají být vydraženy a ze získaných peněz uhrazeny náklady na pohřeb a sloužené mše za ní a jejího manžela. Nejvýznamější položkou je dům ve druhé čtvrti, který je oceněn na 1 700 zlatých.⁵³⁵ Mimo jiné se ve uvádí, že Jan Širš vykonává funkci kněze a jeho bratr Antonín je měšťan v Jaroměři.⁵³⁶ O dva roky později Anna Širšová umírá a majetek s domem přechází do rukou dědiců.⁵³⁷ Ti následně v roce 1796 dům prodávají za sumu 1 650 zlatých mistru kožešníkovi **Jarolímovi Rennerovi** a jeho manželce **Alžbětě**. První umírá Alžběta v roce 1806, kdy její část vlastnictví přešla do rukou manžela **Jarolíma Rennera**.⁵³⁸ Ten umírá v domě čp. 171 v roce 1813,⁵³⁹ po jeho smrti dům přebírá syn, farář **Josef Renner**. Objekt je oceněn na 1 650 zlatých.⁵⁴⁰ Josef Renner, divišovský kaplan, je majitelem nemovitosti dalších deset let až do roku 1823. V domě v roce 1814 podle soupisu duší bydlelo 13 osob, Josef Renner mezi nimi nebyl.⁵⁴¹ Příští rok to bylo 17 osob,⁵⁴² v roce 1820 dům obývalo 10 osob.⁵⁴³ Josef Renner objekt prodává

⁵³¹ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1743–1750*, trh F8.

⁵³² SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760*, záznam F24.

⁵³³ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1750–1757*, trh. L6.

⁵³⁴ SOKA HK, Sbirka varií, *Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790*, krabice č. 45.

⁵³⁵ SOKA HK, AMHK, *Kniha závětí 1780–1800*, záznam G19.

⁵³⁶ SOKA HK, AMHK, *Trhová kniha 1801–1803*, trh C7.

⁵³⁷ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1784–1806, s. 89; SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1788–1801*, fol. H22.

⁵³⁸ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, s. 20.

⁵³⁹ *Tamtéž*, s. 117.

⁵⁴⁰ SOKA HK, AMHK, *Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1821–1829*, fol. A2r.

⁵⁴¹ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1814*, s. 44–45.

⁵⁴² SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1815*, s. 51.

⁵⁴³ SOKA HK, DÚ HK, *Status animarum Hradec Králové 1820*, dům čp. 171.

manželům **Josefu** a **Anně Štolbovým** za sumu 1 960 zlatých.⁵⁴⁴ Josef Štolba byl příbuzný Štolbů z domu čp. 169, jeho manželka Anna byla dcerou hradeckého řezníka Jana Grubera.⁵⁴⁵ Josef Štolba, klempířský mistr, umírá v domě roku 1832 na mrtvici.⁵⁴⁶ Nemovitost od manžela poté získává vdova **Anna Štolbová** s dětmi. Ta ji držela do roku 1851, kdy ji prodala **Aloisii Houžvíkové**.⁵⁴⁷ Aloisie Houžvíková, dcera hradeckého kožešnického mistra Václava Chmelíka, byla vdovou po zámečnickém mistrovi Amandu Blümelovi. V roce 1850 se provdala za **Rudolfa Houžvika**, zámečnického mistra původem z Miletína, který byl spolumajitelem domu.⁵⁴⁸ Jako majitel je uváděný také v roce 1864.⁵⁴⁹ Manželé nemovitost drželi ve svém vlastnictví až do Aloisiny smrti v roce 1888.⁵⁵⁰ Ta poté přechází na žádost Rudolfa Houžvika jako dědictví do vlastnictví Aloisinych dcer z prvního manželství s Amandem Blümelem, **Marii Schwarzové** a **Anně Součkové**.⁵⁵¹ Marie byla manželkou kupce Aloise Schwarze, Anna si vzala za manžela klempířského mistra Antonína Součka.⁵⁵² Obě dcery však ihned po obdržení dědictví v roce 1889 objekt prodávají, a to **Františku Chrudimskému** a jeho manželce **Marii**.⁵⁵³ František Chrudimský byl kupec původem z Rosic, manželka Marie pocházela z rodu kožešnického mistra v Jičíně.⁵⁵⁴ Manželé Chrudimští byli majiteli v následujících letech, jako majitelé jsou zapsáni v soupisu vlastníků domů v roce 1893.⁵⁵⁵ V roce 1890 je dům obýván 15 osobami, včetně vdovce Rudolfa Houžvika. Manželé Chrudimští však domácnost neobývají.⁵⁵⁶ V roce 1900 čítá objekt 5 bytů, jeden z nich je prázdný. Byty obývá 8 osob, stále zde také žije Rudolf

⁵⁴⁴ SOkA HK, AMHK, *Trhová kniha 1820–1824*, trh K5.

⁵⁴⁵ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1784–1819, s. 226.

⁵⁴⁶ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1806–1846, s. 279.

⁵⁴⁷ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 171, s. 238.

⁵⁴⁸ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1850–1878, s. 23.

⁵⁴⁹ SOkA Hk, AMHK, *Orientační plánec pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majitelů domů 1864*, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

⁵⁵⁰ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové Z 1875–1907, s. 240.

⁵⁵¹ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 171, s. 238.

⁵⁵² SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1850–1878, s. 186, též s. 236.

⁵⁵³ KÚ HK, katastrální území Hradec Králové, knihovní vložky k pozemkovým knihám, dům čp. 171, s. 238.

⁵⁵⁴ SOA Zámorsk, SM Východočeského kraje, Hradec Králové O 1850–1878, s. 186, též s. 516.

⁵⁵⁵ SOkA HK, AMHK, *Seznam domů a jejich vlastníků v Hradci Králové z roku 1893*, dům čp. 171.

⁵⁵⁶ SOkA HK, OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225, dům čp. 171)*.

Houžvík. Manželé Chrudimští ani v tomto roce v domě nebydlí.⁵⁵⁷ Majitel František Chrudimský nemovitost nevedl v nejlepším stavu, často přicházely stížnosti a hygienické kontroly dům několikrát shledaly jako zdravotně závadný. Také zde probíhal vleklý spor o odkoupení domu mezi obcí a sousedem Antonínem Hanušem, což ve své knize podrobně popisuje Zdeněk Doubek.⁵⁵⁸ Spor byl nakonec vyřešen a v době připravované demolice a výstavby nového spojeného domu došlo k odkoupení objektu ze strany **Antonína Hanuše**. Ten byl poté majitelem celého spojeného bloku domů čp. 169–171.

Obr. 12 - Současná podoba domu z roku 1909 od architekta Vladimíra Fultnera (foto Petr Bártík).

⁵⁵⁷ OÚ HK, *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, dům čp. 171.

⁵⁵⁸ Srov. Z. DOUBEK, *Starý Hradec Králové dům od domu*, s. 307–308.

Majitelé (čp. 171)	Kupní cena	Roky vlastnictví
Jan Landa mladší		kolem r. 1648
Martin Pošival		kolem r. 1654
Václav Pošival		před r. 1692–1727
Kateřina Tluková, Ludmila Uhlířová, Františka Pošivalová	700 zlatých (ocenění)	1728–?
Vít Tluka s manželkou Kateřinou		před r. 1732–1742
Karel Zeman s manželkou Rozárií	700 zlatých	1742–1757
Rozárie Loužecká, dříve Zemanová		1757
Jan Širš s manželkou Annou	1 350 zlatých	1757–
Anna Širšová, vdova		–1794
Dědicové (Magdaléna Festlová, Anna Füllerová, Jan Širš, Josef Širš a Antonín Širš)	1 700 zlatých (ocenění)	1794–1796
Jarolím Renner s manželkou Alžbětou	1 650 zlatých	1796–1806
Jarolím Renner, vdovec		1806–1813
Josef Renner	1 650 zlatých (ocenění)	1813–1823
Josef Štolba s manželkou Annou	1 960 zlatých	1823–1832
Anna Štolbová, vdova		1832–1851
Rudolf Houžvík s manželkou Aloisií		1851–1888
Marie Schwarzová, Anna Součková (dcery Aloisie)		1888–1889
František Chrudimský s manželkou Marií		1889–1909
Antonín Hanuš		1909–1923

Tab. 6 - Majitelé domu čp. 171 do roku 1918

Závěr

Cílem diplomové práce bylo vytvoření historické topografie radničního bloku v Hradci Králové do roku 1918. Pozornost byla věnována především městským knihám, zejména knihám trhovým, dále knihám závětí a dělených pozůstalostí. Stranou nezůstaly ani knihy svatebních smluv nebo knihy měšťanů. Vyhledávání informací bylo doplňováno konskripce, soupisy, seznamy majitelů, dobovými vyobrazeními, mapovými podklady, stavebními plány i pohlednicemi a fotografiemi.

V úvodních kapitolách byl nastíněn vývoj hradeckých měšťanských domů, poté následovalo krátké seznámení s hradeckými měšťany, a to především od druhé poloviny 16. století do začátku 20. století. Z nashromážděných informací vyplynulo, že městská zástavba byla v celém prostoru vnitřního města velmi různorodá. Z hlediska stavebního materiálu lze o Hradci od 16. století hovořit jako o městě převážně kamenném, ve kterém však bylo i dřevo ve velké míře využíváno. Svědčí o tom především mohutné požáry, které v Hradci několikrát vypukly a které s sebou přinesly kompletní devastaci domů, někdy i celých čtvrtí a jejich významných částí. Radničnímu bloku se však téměř vyhnuly. Pro město měla zničující důsledky především třicetiletá válka, po které zůstala část objektů ve druhé, třetí a čtvrté městské čtvrti v troskách. Devastace se nevyhnula ani radničnímu bloku. Většina domů v lokalitě radnice byla téměř kompletně zničena nebo výrazně poškozena. Tento stav trvá do první poloviny 18. století, kdy byla poslední dvě pustá místa vedle radnice zastavěna.

Dílní pozornost byla soustředěna také na vývoj cen nemovitostí ve městě. Jedná se o téma velmi komplikované, které vyžaduje samostatné dílní studie, které se v posledních letech objevovaly v řadě závěrečných odborných prací. Ceny sledovaných domů byly ovlivňovány mnoha faktory, které vedly k jejich prudkému nárůstu nebo poklesu. Nejčastěji se na výši cen projeví války a požáry, které je výrazně snižovaly, naopak přístavby a rekonstrukce zvyšovaly. Rozdíly v cenách domů v radničním bloku jsou patrné na západní straně Rynku v okolí radnice a také na Svatojánském plácku směrem k Pražské bráně. Z výzkumu vyplynulo, že nemovitosti v okolí radnice byly mnohem dražší po celé sledované období. Potvrdilo se, že tyto domy byly umístěny v centrálním prostoru města, nejčastěji na jeho hlavním rynku. Jejich cenu výrazně ovlivňovaly přestavby, což je patrné zejména v radničním bloku.

Hradečtí měšťané se věnovali svým činnostem podobně jako v jiných městech království. Byli sociálně rozvrstvenou skupinou, mezi kterou patřili jak řemeslníci, tak bohatí měšťtí kupci a členové městské rady. Stejný rys je možné sledovat u radničního bloku. V domech po obou stranách radnice se soustředili především členové městské rady, lékaři nebo kupci, naopak blíže k Pražské bráně to byli převážně řemeslníci. Jako příklad lze uvést rohovou kovárnu čp. 169. Majitelé sousedních domů čp. 170 a 171 vykonávali kožešnická, zámečnická, ševcovská a jiná příbuzná řemesla. Stejně tak byli jejich nájemníci, jak zjišťujeme ze sčítacích operátů, nejčastěji řemeslníci nebo dělníci. Ačkoliv domy v sousedství radnice patřily svojí polohou do centra města a jejich lokalizace byla na velmi významném místě, nepatřili jejich obyvatelé k těm nejmajetnějším. Z pozůstalostí a závětí je patrné, že tito měšťané spadali do městského průměru, velikost jejich majetku nedosahovala na rodiny žijící v lokalitách první, druhé a čtvrté čtvrti. Výjimkou byli Jiskrové ze Sobince v polovině 17. století a hradecký purkmistr Alois Kemlink, který krátce vlastnil tři ze šesti měšťanských domů v radničním bloku, jejichž kupní cena překračovala několik tisíc zlatých.

Jádro práce bylo věnováno historické topografii radničního bloku v Hradci Králové. K jejímu vypracování byla zvolena retrospektivní metoda, která brala v úvahu změny v číslování domů a postup od mladšího období, kdy již bylo číslování dokončeno a zůstalo platné do současnosti. Zároveň od konce 18. století platil systém dosti přesného odkazování pro starší i novější záznamy, které bylo možné při práci využít. Metoda se projevila jako účinná a efektivní. Trhové knihy byly doplňovány záznamy z ostatních městských knih, proto bylo možné rekonstruovat vývoj domů do první poloviny 18. století. V 17. století vypukla třicetiletá válka, při které bylo město z velké části zničeno. Část městských knih z tohoto a předcházejícího období se nám navíc nedochovala. Z těchto důvodů vznikly mezery, které ztěžovaly provázání trhových smluv s majiteli radničního bloku v 17. století a v 16. století. Využívány musely být druhotné prameny, ne vždy se ale podařilo majitele dohledat. Nejvíce informací bylo zjištěno o domech v přímém okolí radnice, protože ve všech trhových smlouvách byla radnice explicitně zmíněna. Nebylo proto nutné soustředit se pouze na jména sousedících měšťanů. Složitější situace pro bádání nastala u objektů v ulici k Pražské bráně, tedy u čp. 169–171, které se u významné lokality nenacházely, nebyly k ní žádným způsobem odkazovány a rekonstruovat jejich lokalizaci a majitele ve starším

období se ukázalo jako velmi složité. Přesto se však u všech domů radničního bloku z větší části podařilo majitele vyhledat. Výsledky diplomové práce byly zároveň publikovány na webové stránce www.radnicni-blok-hradec-kralove.webnode.cz.

Fenomén městské historické topografie je badatelsky velmi bohaté a přínosné téma, které by bylo dobré do budoucna dále rozvíjet. Na příkladu radničního bloku se ukázalo, že téma je uchopitelné a je možné ho zpracovat pro celý prostor vnitřního města. Jednodušší situaci pro bádání nalézáme pro Velké a Malé náměstí, včetně domů v radničním bloku, kde se původní zástavba v podstatě dochovala do dnešních dní a rekonstrukce domů je proto snáze proveditelná. Naopak objekty ve třetí a ve čtvrté městské čtvrti procházely určitým vývojem a změnami poloh, které značně ztěžují rekonstrukci zástavby na základě písemných pramenů. Mnoho nezodpovězených otázek by osvětlily podrobnější archeologické výzkumy, řada cenných informací však zůstává skryta pod základy dnešních budov. Užítými metodami by bylo možné částečně vytvořit i historickou topografii hradeckého předměstí, ale práce by vyžadovala značné časové úsilí. Zdroje informací v hradeckých knihách jsou velmi rozsáhlé, do budoucna by bylo dobré využít je pro hlubší topografický výzkum nejen pro domy v radničním bloku, ale také pro ostatní objekty ve vnitřním městě. To by mohlo přispět k jejich intenzivnějšímu poznání a k případnému dohledání majitelů tam, kde se to nepodařilo v této práci.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny písemné nevydané:

Státní oblastní archiv Zámorsk (SOA Zámorsk)

Sbírka matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Hradec Králové:

Matrika NO 1667–1734, sign. 51–5.

Matrika NOZ 1680–1689, sign. 51–2.

Matrika NOZ 1690–1702, sign. 51–3.

Matrika NOZ 1700–1714, sign. 51–4.

Matrika NOZ 1715–1733, sign. 51–5.

Matrika NOZ 1734–1738, sign. 51–6.

Matrika NOZ 1734–1753; sign. 51–7.

Matrika NOZ 1753–1770, sign. 51–8.

Matrika NOZ 1771–1781, sign. 51–9.

Matrika NOZ 1782–1784, sign. 51–10.

Matrika N 1836–1847, sign. 51–16.

Matrika O 1784–1819, sign. 51–18.

Matrika O 1820–1849, sign. 51–20.

Matrika O 1850–1878, sign. 51–3509.

Matrika O 1878–1906, sign. 51–3510.

Matrika Z 1784–1806, sign. 51–21.

Matrika Z 1806–1846, sign. 51–22.

Matrika Z 1846–1875, sign. 51–23.

Matrika Z 1875–1907, sign. 51–3511.

Matrika Z 1908–1927, sign. 51–7657.

Státní okresní archiv Hradec Králové (SOkA HK)

Fond Archiv města Hradce Králové (AMHK)

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1725–1742, inv. č. 370, kn. č. 81.

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1742–1760, inv. č. 371, kn. č. 82.

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1773–1788, inv. č. 373, kn. č. 84.

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1788–1801, inv. č. 374, kn. č. 85.

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1821–1829, inv. č. 378, kn. č. 89.

Kniha dědických přípovědí a dělených pozůstalostí 1835–1842, inv. č. 380, kn. č. 91.

Kniha přijatých sousedů a měšťanů 1707–1802, inv. č. 372, kn. č. 38.

Kniha smluv 1616–1706, inv. č. 430, kn. č. 141.

Kniha smluv 1702–1716, inv. č. 431, kn. č. 142.

Kniha smluv 1715–1728, inv. č. 432, kn. č. 143.

Kniha smluv 1733–1743, inv. č. 433, kn. č. 144.

Kniha svatebních smluv 1562–1622, inv. č. 330, kn. č. 41.

Kniha svatebních smluv 1623–1850, inv. č. 331, kn. č. 42.

Kniha závětí 1612–1745, inv. č. 418, kn. č. 129.

Kniha závětí 1743–1780, inv. č. 419, kn. č. 130.

Kniha závětí 1780–1800, inv. č. 420, kn. č. 131.

Kniha závětí 1800–1820, inv. č. 421, kn. č. 132.

Orientační plánek pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majiteli domů 1864, inv. č. 5097, fasc. č. 10.

Plán města Hradec Králové 1840, inv. č. 5027, fasc. č. 3

Plán vytyčení nové pevnosti a demolice stávajících objektů 1767, inv. č. 5037, fasc. č. 5.

První Tereziánský katastr 1727 (Kontribuční ocenění, šatzung domů, domků atd.), inv. č. 317, kn. č. 28.

Seznam domů a jejich vlastníků v Hradci Králové z roku 1893, inv. č. 823, kn. č. 532.

Situační plán města Hradec Králové při zakládání pevnosti 1763, fa. 7, inv. č. 5075.

Trhová kniha 1532–1583 (= *Trhová kniha černá 1532–1606*), inv. č. 333, kn. č. 44.

Trhová kniha 1588–1602 (= *Trhová kniha žlutá 1588–1696*), inv. č. 334, kn. č. 45.

Trhová kniha 1575–1667 (= *Trhová kniha bílá 1575–1707*), inv. č. 335, kn. č. 46.

Trhová kniha 1604–1690 (= *Trhová kniha zelená 1604–1679 (1680–1687, 1689, 1690, 1706, 1801)*), inv. č. 336, kn. č. 47.

Trhová kniha 1617–1682 (= *Trhová kniha bílá 1617–1716*), inv. č. 337, kn. č. 48.

Trhová kniha 1675–1705 (= *Trhová kniha zelená 1675–1706*), inv. č. 338, kn. č. 49.

Trhová kniha 1679–1698 (= *Trhová kniha bílá 1679–1724*), inv. č. 339, kn. č. 50.

Trhová kniha 1694–1734 (= *Trhová kniha bílá 1694–1734 (1737)*), inv. č. 340, kn. č. 51.

Trhová kniha 1714–1734, inv. č. 341, kn. č. 52.

Trhová kniha 1728–1738, inv. č. 342, kn. č. 53.

Trhová kniha 1743–1750, inv. č. 343, kn. č. 54.

Trhová kniha 1750–1757, inv. č. 344, kn. č. 55.

Trhová kniha 1757–1761, inv. č. 345, kn. č. 56.

Trhová kniha 1760–1770, inv. č. 346, kn. č. 57.

Trhová kniha 1770–1777, inv. č. 347, kn. č. 58.

Trhová kniha 1776–1798, inv. č. 348, kn. č. 59.

Trhová kniha 1783–1817, inv. č. 349, kn. č. 60.

Trhová kniha 1787–1794, inv. č. 350, kn. č. 61.

Trhová kniha 1794–1801, inv. č. 351, kn. č. 62.

Trhová kniha 1801–1803, inv. č. 352, kn. č. 63.

Trhová kniha 1806–1809, inv. č. 354, kn. č. 65.

Trhová kniha 1808–1836, inv. č. 355, kn. č. 66.

Trhová kniha 1809–1813, inv. č. 356, kn. č. 67.

Trhová kniha 1813–1817, inv. č. 357, kn. č. 68.

Trhová kniha 1817–1820, inv. č. 358, kn. č. 69.

Trhová kniha 1820–1824, inv. č. 359, kn. č. 70.

Trhová kniha 1824–1828, inv. č. 360, kn. č. 71.

Trhová kniha 1828–1833, inv. č. 361, kn. č. 72.

Trhová kniha 1841–1844, inv. č. 364, kn. č. 75.

Trhová kniha 1844–1846, inv. č. 365, kn. č. 76.

Trhová kniha 1849–1875, inv. č. 368, kn. č. 79.

Návrhy na přestavbu radnice na Velkém náměstí, inv. č. 5047, fasc. č. 6.

Záležitosti stavební a veřejné komunikace, inv. č. 1748, kart. č. 333, spis č. 1900/25.

Záležitosti stavební a veřejné komunikace, inv. č. 1751, kart. č. 335, spis č. 1906/29.

Záležitosti stavební a veřejné komunikace, inv. č. 1753, kart. č. 338, spis č. 1910/135.

Fond Berní správa Hradec Králové 1860–1949(1954)

Hradec Králové čp. 151–217, inv. č. 643, kart. č. 94, čp. 170–171.

Fond Děkanský úřad Hradce Králové (DÚ HK)

Pamětní kniha děkanství II do r. 1910, inv. č. 3, kn. č. 2.

Pamětní kniha děkanství III do r. 1932, inv. č. 4, kn. č. 3.

Status animarum Hradec Králové 1814, inv. č. 75, kt. č. 33.

Status animarum Hradec Králové 1815, inv. č. 76, kt. č. 33.

Status animarum Hradec Králové 1820, inv. č. 77, kt. č. 33.

Status animarum Hradec Králové 1842, inv. č. 79, kt. č. 33.

Fond Okresní soud Hradec Králové (OS HK)

Pozemková kniha, inv. č. 1, kn. 1.

Fond Okresní úřad Hradec Králové (OÚ HK)

Spisová manipulace (1889–1895), Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1890 (Hradec Králové – čp. 151–225), inv. č. 2615, kart. č. 1331.

Spisová manipulace (1900–1906), *Sčítání lidu dle jednotlivých obcí 1900 (Hradec Králové čp. 1–175)*, inv. č. 2654, fasc. č. 20.

Sbírka varií

Popsání města Králova Hradce dle numer roku 1790, krabice č. 45.

Katastrální úřad Hradec Králové (KÚ HK)

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 164, s. 181–182.

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 165, s. 189–190.

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 166, s. 197–198.

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 169, s. 216–218.

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 170, s. 229–230.

Knihovní vložky k pozemkovým knihám, katastrální území Hradec Králové, čp. 171, s. 237–238.

Muzeum Východních Čech (MVČ)

Hudební archiv

Graduál český, inv. č. HK6.

Státní oblastní archiv Litoměřice

Sbírka matrik Severočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Lipová:

Matrika N 1821–1855, inv. č. 4618, sign. L90/18.

Prameny písemné vydané:

Iva ČADKOVÁ. – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Berní rula. Sv. 15. Kraj Hradecký IV*, Praha 2011.

Lenka MATUŠÍKOVÁ – Zlatuše KUKÁNOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (edd.), *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Hradecko-Bydžovsko. Sv. 1*, Praha 2000.

Miroslav RICHTER – Eva SEMOTANOVÁ (edd.), *Historický atlas měst České republiky, Sv. 5, Hradec Králové*, Praha 1998.

Literatura:

Mads Olle BALLING, *Von Reval bis Bukarest: statistisch-biographisches Handbuch der Parlamentarier der deutschen Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1919–1945*, Dokumentation Verlag 1991.

Jan BERÁNEK – Petr MACEK (ed.), *Metodika stavebněhistorického průzkumu*, Praha 2015.

Karl Joseph BIENER VON BIENENBERG, *Geschichte der Stadt Königgrätz II.*, Prag 1790.

Radek BLÁHA – Věra NĚMEČKOVÁ, *Město v letech 1225–1420*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 45–100.

Radek BLÁHA, *Putování po hradeckých kostelech a kláštorech*, Hradec Králové 2011.

Radek BLÁHA – Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Počátky zděné měšťanské architektury v Hradci Králové a v Chrudimi*, in: Forum urbes medii aevi III, 2006, s. 178–188.

Radek BLÁHA, *Pravěk a raný středověk*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 19–44.

Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014.

Ludvík DOMEČKA, *Stará radnice v Hradci Králové*, Hradec Králové 1937.

Ludvík DOMEČKA, *Alois Kemlink. císařský purkmistr královéhradecký*, Hradec Králové 1936[?].

- Zdeněk DOUBEK, *Starý Hradec Králové dům od domu*, Hradec Králové 2009.
- Zdeněk DOUBEK – Milan LAJDAR, *Město pod Bílou věží. Čtení o starém Hradci II*, Hradec Králové 2002.
- Zdeněk DOUBEK – Andrea PAVLÍKOVÁ – Jiří NĚMEČEK, *Bílá věž*, Hradec Králové 2007.
- Zdeněk FIŠERA, *Historické radnice Čech, Moravy a Slezska*, II. díl, Praha 2010.
- František HOFFMANN, *Středověké město v Čechách a na Moravě*, Praha 2009.
- Gustav HOFFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň 1984.
- Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jiří DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost*, Praha 2011.
- Roman HORKÝ – Petr GRULICH – Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, *Meziválečný salon republiky*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 441–484.
- Pavla HORSKÁ – Eduard MAUR – Jiří MUSIL, *Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa*, Praha 2002.
- Vladimír HRUBÝ, *Chrám Svatého Ducha v životě města a v proměnách času: katedrála a její sousedé*, Hradec Králové 2008.
- Kateřina KEJVALOVÁ, *Vývoj cen nemovitostí v Hradci Králové ve světle Trhové knihy žluté v letech 1588–1602*, diplomová práce na Katedře pomocných věd historických a archivnictví FF UHK, Hradec Králové 2017.
- Pavel KOBETIČ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002.
- Ludmila KYBALOVÁ, *Renesance*, Praha 1996.
- Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích: (1471–1526). 3. Města*, Praha 1998.

Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé Hory do současnosti*, Díl. I, Praha 2008.

Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./1*, Hradec Králové 1996.

Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové I./2*, Hradec Králové 1997.

Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/1*, Hradec Králové 1994.

Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/2*, Hradec Králové 1995.

Vladimír Jakub MRVÍK, *Dějiny černokosteleckých domů: historická topografie města Kostelce nad Černými lesy*, Kostelec nad Černými lesy 2011.

Věra NĚMEČKOVÁ, *Hradec v době husitské a jagellonské*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 101–144.

Jiří PAVLÍK – Radek POKORNÝ, *Zrod občanské společnosti*, in: Hradec Králové, Praha 2017, s. 373–440.

František PECINA, *Krypty v katedrále Sv. Ducha v Hradci Králové*, Hradec Králové 1979.

Marcel PENCÁK, *Hradecký architekt: Vladimír Fultner ve spleti české moderny*, Brno 2013.

Jan PĚTA, *Literární průvodce Hradcem Králové*, Hradec Králové 2016.

Miroslav RICHTER – Vít VOKOLEK, *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*, Hradec Králové 1995.

Jiří SLAVÍK, *Královéhradecká pevnost*, Hradec Králové 2015.

Jiří SLAVÍK, *Středověká Slezská brána v Hradci Králové*, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 1, 2004, s. 263–270.

Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen, Vierter Band, Königgrätzer Kreis*, Prag 1836.

Zbyněk SVITÁK, *Úvod do historické topografie*, Brno 2014.

František de Paula ŠVENDA, *První zlatý a stříbrný obraz města Hradec Králové*, Hradec Králové 1799.

František de Paula ŠVENDA, *Druhý železný obraz města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl V, Hradec Králové 1802–1804.

František de Paula ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl II, Hradec Králové 1813–1817.

František de Paula ŠVENDA, *Čtvrtý hliněný obraz historie Království českého a paměti města Králové Hradce nad Labem*, Rozdíl III, Hradec Králové 1813–1817.

Hana TROSZOKOVÁ, *Majetkové a sociální poměry měšťanů věnného města v polovině 18. století (na příkladu Hradce Králové)*, diplomová práce na Historickém ústavu FF MU, Brno 2015.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Ve víru třicetileté války*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 189–218.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Město v době předbělohorské: od prosperity k pozvolnému nástupu úpadku*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 145–206.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Petr POLEHLA, *Poválečná obroda: konsolidace městských poměrů a utváření nových církevních struktur*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 219–266.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Petr POLEHLA, *Město v době tereziánských a josefínských reforem*, in: Kol. autorů, Hradec Králové, Praha 2017, s. 267–312.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové 2013.

Aleš VYSKOČIL – Zbyněk SVITÁK, *Křenová. Příběh brněnské ulice*, Brno 2019.

Zikmund WINTER, *Dějiny kroje v zemích českých od počátku století XV. až po dobu bělohorské bitvy*, Praha 1894.

Jiří ZIKMUND – Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, *Fotoalbum města Hradce Králové 1866–1918*, Hradec Králové 2000.

Internetové zdroje:

<http://www.esbirky.cz/predmet/3102413> [cit. 2019–05–11].

https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=895138 [cit. 2019–06–05].

Seznam tabulek a obrázků

Tab. 1 - Majitelé domu čp. 164 do roku 1918	66
Tab. 2 - Majitelé domu čp. 165 do roku 1918	74
Tab. 3 - Majitelé domu čp. 166 do roku 1918	82
Tab. 4 - Majitelé domu čp. 169 do roku 1918	89
Tab. 5 - Majitelé domu čp. 170 do roku 1918	94
Tab. 6 - Majitelé domu čp. 171 do roku 1918	100
Obr. 1 - Radniční blok v 50. letech 19. století - orientováno východním směrem.....	58
Obr. 2 - Nárožní dům čp. 164.....	59
Obr. 3 - Erb rodiny z Isakovics na náhrobním kameni na Pouchově	65
Obr. 4 - Dům čp. 165	67
Obr. 5 - Dům čp. 166.....	75
Obr. 6 - Návrh na přestavbu domu v roce 1909	83
Obr. 7 - Dům čp. 169, stav před přestavbou v roce 1909	84
Obr. 8 - Dům čp. 169 (vpravo) a 170 před přestavbou v roce 1888.....	87
Obr. 9 - Dům čp. 170 před přestavbou v roce 1909 (dobová pohlednice)	90
Obr. 10 - Dům čp. 169 a 170 (vlevo) po přestavbě v roce 1888	93
Obr. 11 - Dům čp. 171 před přestavbou v roce 1909	95
Obr. 12 - Současná podoba domu z roku 1909 od architekta Vladimíra Fultnera	99

Seznam příloh

- Příloha č. 1 - Cappiho plán dobytí města z roku 1640
- Příloha č. 2 - Radniční blok na plánu Hradce Králové z roku 1766
- Příloha č. 3 - Radniční blok na plánu města z roku 1767
- Příloha č. 4 - Podoba radnice a okolních domů z konce 18. století
- Příloha č. 5 - Radniční blok na plánu stabilního katastru z roku 1840
- Příloha č. 6 - Radniční blok na orientačním plánu města z roku 1864
- Příloha č. 7 - Situační plán části radničního bloku v roce 1888
- Příloha č. 8 - Kresba západní strany Velkého náměstí z roku 1836
- Příloha č. 9 - Radnice s okolní zástavbou na dobové kresbě z roku 1864
- Příloha č. 10 - Domy čp. 169 (vpravo), 170 (uprostřed) a 171 (vlevo) na fotografii z roku 1866
- Příloha č. 11 - Dům čp. 164 (vlevo) a boční vchod do domu čp. 171 (naproti) na fotografii z roku 1900
- Příloha č. 12 - Svatojánský plácek na přelomu 19. a 20. století
- Příloha č. 13 - Demolice domů čp. 170 a 171 v roce 1909
- Příloha č. 14 - Velké náměstí s radnicí v pozadí po vypuknutí 1. světové války v roce 1914
- Příloha č. 15 - Současný stav radnice a okolních domů v roce 2019
- Příloha č. 16 - Antonín Hanuš s rodinou
- Příloha č. 17 - Alois Kemlink, hradecký purkmistr
- Příloha č. 18 - Hrobka rodin Kemlinků a Isakoivců na Pouchově
- Příloha č. 19 - Náhrobek Jiřího z Isakovicse
- Příloha č. 20 - Náhrobek purkmistra Aloisie Kemlinka a Aloisie z Isakovicse, rozené Kemlinkové
- Příloha č. 21 - Hrob rodiny Vacků
- Příloha č. 22 - Hrob rodiny Hanušů

Jmenný rejstřík

A

Altmanová Kateřina, 52

Altmayer Kryštof, 77

Altmayerová Judita, 82

Altmayerová Ludmila, 77

Anders Jan, 92

B

Barbar Adam, 56

Beran František

kožešník, 93

Beranová Anna, 52

Blümel Amand

zámečník, 98

Boháč Jan, 67

Böhmová Terezie, 79

Bouza Karel, 49

Braun Jan Tomáš

purkrabí smiřického panství, 46

Březovská Dorota, 77

Březovská Judita, 76, 77, 82

Březovský Martin Vincenc, 69, 76, 77,

82

Bulvasová Markéta, 65

Bůžková Anna, 67, 74

C

Cantani Arnaldo

italský lékař, 78

Cantani Augustin

kupec, 70, 78, 79, 82

Cantani Jan

kupec, 53, 78

Cantani Jan mladší, 79

Cantaniová Justina, 78, 79, 82

Cantaniová Veronika, 79, 82

Cejp z Peclínovce Martin, 47

Cejp z Peclínovce Samuel

primas, 46, 56

Cejp z Peclínovce Samuel Václav, 48,

49

Cejp z Peclínovce Václav Erhard, 63

Cihelná Rozina, 68, 74

Cihelný Václav, 68, 74

Coenens, 46

Czurba Josef, 64, 65

Č

Částka ze Sternsteinu Ferdinand, 45,

60, 61, 66

Částka ze Sternsteinu Ignác, 61, 66

Černá Kateřina, 48, 69

Černikovský Josef, 87

Červenomlýnská Voršila, 49

D

Dami Ignác, 77, 82

Dami Josef Štefan, 77, 82

Damiová Eleonora, 77, 82

Damiová Ludmila, 77

Dinka Bernard, 78

Dinka Václav

písař, 78, 82

Dinková Johana, 78

Dinková Judita, 82

Dinková Terezie, 78
Divíšek Jan, 72
Divíšková Marie, 72
Dobřenská ze Slumic Marie, 45
Drbálek, 30
Dřevěný Josef František, 50
Duban Alois, 70
Duban Antonín Josef, 70, 69, 70, 74,
77, 78
Dubanová Alžběta, 70
Dubanová Anna, 69, 70, 74
Dubanová Anna mladší, 70
Dubanová Rozálie, 70, 74
Dudek Josef, 80, 81
Dudek Václav, 81, 82
Dudková Josefa, 82
Dudková Marie, 80, 81, 82
Dunda Jan, 30
Dušek Jiří, 72, 74
Dušková Marie, 72, 74
Dvorská Dorota, 84, 89
Dvorský Václav, 84, 89
Dyringer Jan
rychtář, 54, 60, 66
Dyringerová Kateřina, 66

F

Festlová Magdaléna, 97, 100
Francek Jan
kaplan v Dobrušce, 91, 94
Francek Vojtěch, 91, 92, 94
Freund Thomas
lékárník, 46
Freyerampt Gabriel, 46

Freywald Gottfried, 46
Frölich Jáchym, 49
Füllerová Anna, 97, 100
Fultner Vladimír
architekt, 83
Fultnerová Anna, 88, 89, 94

G

Gergurič Jiří, 64, 65
Goll Adolf, 63
Goll František, 63
Goll Jaroslav
český historik, 63
Gregori Jan, 78, 82
Gregoriová Ludmila, 78, 82, 89
Grill Jan
krajský sekretář, 61
Grill Johann, 70
Grill Josef
generálmajor, 62, 66
Grillová Anna Marie, 61, 62, 66
Grillová Magdaléna, 70
Gruber Jan
řezník, 98

H

Hanuš Antonín, 83, 88, 89, 93, 94, 99,
100
Hanuš František, 88, 89, 93, 94
Hanušová Marie, 88, 89, 93, 94
Haubt Jan Antonín, 77, 82
Haubtová Anna, 57, 77, 82
Hellerová Augusta, 88, 89, 94
Helt Jan, 84, 89
Holub Martin, 79

Holzbach František, 80

Houžvík Rudolf

zámečnick, 98, 99, 100

Houžvíková Aloisie, 98, 100

Hradecký František, 46

Hronek Jan, 48, 49

Hronková Anna, 48

Hunšovský Jan, 53

Hunšovský Matěj, 29

CH

Chmelík Václav

kožešník, 98

Chrudimská Marie, 98, 100

Chrudimský František

kupec, 98, 99, 100

Chvála Jan, 48

I

z Isakovics Aloisie, 64, 66

z Isakovics Jiří, 64, 66

z Isakovics Karel, 64, 65, 66

z Isakovics Marie, 65

J

Janovský z Janovic Václav

kanovník, 61

Jech Filip Jakub, 50

Jelínek František, 92

Jelínek Jan, 50

Jelínková Anna, 50, 92

Jenichen Tomáš, 52

Jirka Václav, 56

Jirklice Jan, 59, 66

Jiskra ze Sobince Karel mladší, 68, 69,

74

Jiskra ze Sobince Karel starší, 54, 68,

69, 76

Jiskra ze Sobince Václav starší

primas, 67, 68

Jiskra ze Sobince Václav mladší

primas, 68

Josef II.

rakouský císař, 62

Joušová Magdaléna, 55

K

Karafiát Duchoslav, 56

Karásková Anna, 55

Kavka Jan

švec, 49, 55

Kavka Zikmund, 85, 90, 94

Kavková Alžběta, 55

Kavková Magdaléna, 90, 94

Keinarová Kateřina, 47

Keller Kryštof, 45

Kemlink Alois

purkmistr, 54, 62, 63, 64, 66, 72, 74, 92, 94,
102

Kemlink František, 63

Kemlink Jiří, 63

Kemlink Josef, 72

Kemlinková Aloisie, 63, 64

Kemlinková Veronika, 63, 72

Kezerová Ludmila, 50

Klac Jiří, 56

Kneys Josef, 70, 71, 74, 79

Kneysová Barbora, 71, 74

Knoll Jan, 79

Kohout Václav

radní, 46

Konopáč Josef, 92, 94

Kopecká Alžběta, 77, 82

Kopecký Josef, 30

Kotečník z Domoslavů Jiřík, 54

Koutníková Kateřina, 63

Kozlovská Dorota, 59

Kozlovský Matěj, 59, 66

Kracmajer Jan, 68, 74

Kracmajer Jiří mladší, 68, 74

Kracmajer Jiřík, 68, 74, 76

Kracmajer Ondřej, 68, 74

Kracmajerová Kateřina, 68, 74, 76

Kracmajerová Ludmila, 68, 74

Krejčová Žofie, 80, 82

Krušvic, 30

Kříž Jan Nepomuk, 46

Kučera Jan, 31

Kulhánek Jakub, 90, 91, 94, 95, 96

Kulháňková Dorota, 90, 94, 95, 96

L

Landa Jan, 50, 60, 95, 100

Lánský Josef, 72

Lernet František, 71, 74

Lernet Ignác, 71

Lernet Norbert, 71

Linkovicz Jaczinkus, 53

Lobkovic August

kníže, 62

Lodgman von Auen Antonín, 53

Lodgman von Auen Kašpar, 53

Lodgman von Auen Rudolf, 53

Loužecký Josef, 97

M

Macháně Bernard, 56

Malá Augusta, 87, 89

Marie Terezie

císařovna, 30

Martinides Jiří mladší, 50

Marvan Karel

holič, 93

Marvan Matěj, 54

Matek Antonín, 65

Matoušovi

manželé, 49

Meduna Jan, 72, 74

Medunová Anna, 72, 74

matka Jana, 72

Melber Adolf, 74

zlatník, 68

Melberová Magdaléna, 68, 74

Mikš Jan, 80

Mikšová Josefa, 80, 82

Mlynář Havel, 51

Moratti František, 53

Morávek Jan, 71, 74

Morávek Josef, 71

Morávková Kateřina, 71, 74

Muška Hynek, 73

Myšková z Radče Johana, 59, 66

N

Nábl Ferdinand, 93

Nábl František, 94

Nachtigelová Alžběta, 45

Naxera Samuel, 45

Nigrin Jan, 54

Nikl Josef, 52

Nožíř Ondřej, 51

P

Pactiart Martin Josef, 53

Pádr Jan

kovář, 86, 89, 91

Pádr Josef

kovář, 86, 89, 92

Pádr Josef mladší, 86

Pádr Václav, 86

Pádrová Barbora, 86

Pečanka Jan, 88

Pechánek František, 87

Peche Elisabeth, 71, 74

Peche Hermenegild, 71, 74

Pelikán Václav, 48

Pelikánová Marie Veronika, 47

Pěšina Jan, 47

Pirůček Jiřík, 67, 74

Plácel z Elbinku Václav, 56

Pol Jan, 48

Portenstein Simeon, 51

Porteš Václav, 29

Posadovská Anna, 56

Posadovská Terezie, 56

Posadovský František mladší, 55

Posadovský František starší, 55

Pošíval Jan, 96

Pošíval Martin

švec, 95, 100

Pošíval Václav, 90, 95, 96, 100

Pošívalová Františka, 96, 100

Prašinger Jakub, 92, 94

Prausová Klára, 87, 89

Pražák z Petřína Martin, 54, 84

Příhoda Josef, 29

R

Radenbach Jiřík, 84, 85, 89, 90

Rang Antonín

lékárník, 46

Rautenkranc František

krupař, 79

Rautenkranc Josef František Miloslav

katolický kněz, básník, prozaik a překladatel,
79

Rautenkranc Václav, 82

krupař, 79

Rautenkrancová Anna, 79, 82

Renner Jarolím, 97

kožešník, 97, 100

Renner Josef

farář, 92, 97, 100

Rennerová Alžběta, 97, 100

Rikvej Jan, 61

Rožková Ludmila, 47

Rýdl Václav mladší, 52

Ř

Řeháková Kateřina, 65

S

Samuel Jan, 46

Schwarz Alois

kupec, 98

Schwarzová Marie, 98, 100

Slavík Jan, 46

Slavíková Marie, 46

Slivka Václav, 46

Souček Antonín
klempíř, 98
Součková Anna, 98, 100
Springerová Terezie, 53
Stadler Andreas, 61
Staněk Martin, 56
Stejskal František, 73
Straka Hynek, 70
Stránská Kateřina, 85, 89
Strejček Jan, 73
Strnad Jan, 91, 92, 94
Strnadová Dorota, 91, 92, 94
Střemcha Václav, 48
Suchánek Samuel, 49
Sucharda Tomáš, 80, 81, 82
Svoboda Adam, 60, 66, 95
Svoboda Jiří, 62
Svoboda Jiřík, 85
Svoboda Tobiáš, 60, 66

Š

Šafránek Jiří, 29
Šafránková Veronika, 46
Šaršon František, 61
Šátová Kateřina, 72
Šej Josef, 60
Šej Tobiáš, 48, 76
Širš Antonín, 97, 100
Širš Jan, 97, 100
Širš Jan mladší, 97, 100
Širš Josef, 97, 100
Širšová Anna, 97, 100
Šlechta Jiřík, 84

Šmukýř Daniel, 54
Štolba Antonín
kovář, 87, 89
Štolba František
rektor Českého vysokého učení technického,
86
Štolba František mladší
kovář, 86, 87, 89, 92
Štolba František starší
kovář, 86, 87, 89
Štolba Josef, 86, 89
dramatik, 86
klempíř, 98, 100
syn Antonína, 87
Štolbová Anna
dcera Antonína, 87, 89
manželka Antonína, 87, 89
manželka Josefa, 98, 100
Štolbová Barbora, 86
Švenda František, 47, 50
Švenda František de Paula, 54
Švendová Klára, 50

T

Taussig Leo
obchodník s galanterií, 81
Tichler z Macetína Bernard, 45
Tluka Šimon, 96
Tluka Vít, 61, 96, 100
Tluková Kateřina, 96, 100
Toulec Bartoloměj, 47
Trentini Josef, 45, 61
Trnka František, 53, 78
Trnka Jakub, 85
Trnka Jan, 61, 85, 91, 94, 96

Trnka Jiří, 85, 89
Trnka Matěj, 85, 89
Trnka Pavel
kovář, 85, 89, 90
Trnka Pavel mladší, 85, 89
Trnka Václav
kovář, 85, 89
Trnka Václav mladší, 89
Trnka Vojtěch, 85
kovář, 85, 89
Trnková Anna, 85, 89
Trnková Barbora, 89
Trnková Dorota, 85, 89,
Trnková Kateřina, 85, 89, 90, 91
Truhlář Jan, 51
Týnecký z Újezdce Václav, 76

U

Uhlíř Josef, 29
Uhlířová Ludmila, 96, 100
Urbanová Růžena, 88, 89, 94

V

Vacek Jan, 73, 74
Vacek Tobiáš, 50
Vacková Aloisie, 73, 74
Vacková Terezie, 73, 74
Vadas Václav, 61
Valeš František, 47
Valešová Alžběta, 46
Velaš z Hostovic Václav, 84, 89
Velašová z Hostovic Marta, 84, 89
Vencelín Boleslavský Jan, 75, 76, 82
Vencelín Jan, 67, 75
Vencelín Václav, 68, 76, 82

Vencelínová Anna, 76
Vencelínová Dorota, 75
Vokáč Jiřík, 67, 84
Vokáč Václav, 84
Výrovská Anna Marie, 69

W

Wagner Josef, 70
Wagner Martin, 69, 70
Wagner Samuel, 69
Wagner Samuel mladší, 69, 74
Wagner Samuel starší, 68, 69, 74
Wagner Václav, 69
Wagnerová Anna Marie, 69
Wagnerová Dorota, 68, 74
Wagnerová Kateřina, 70
Weber Jakub
lazebník, 54
Weber Karel, 61
Weber Tobiáš
lazebník, 51
Weberová Dorota, 51

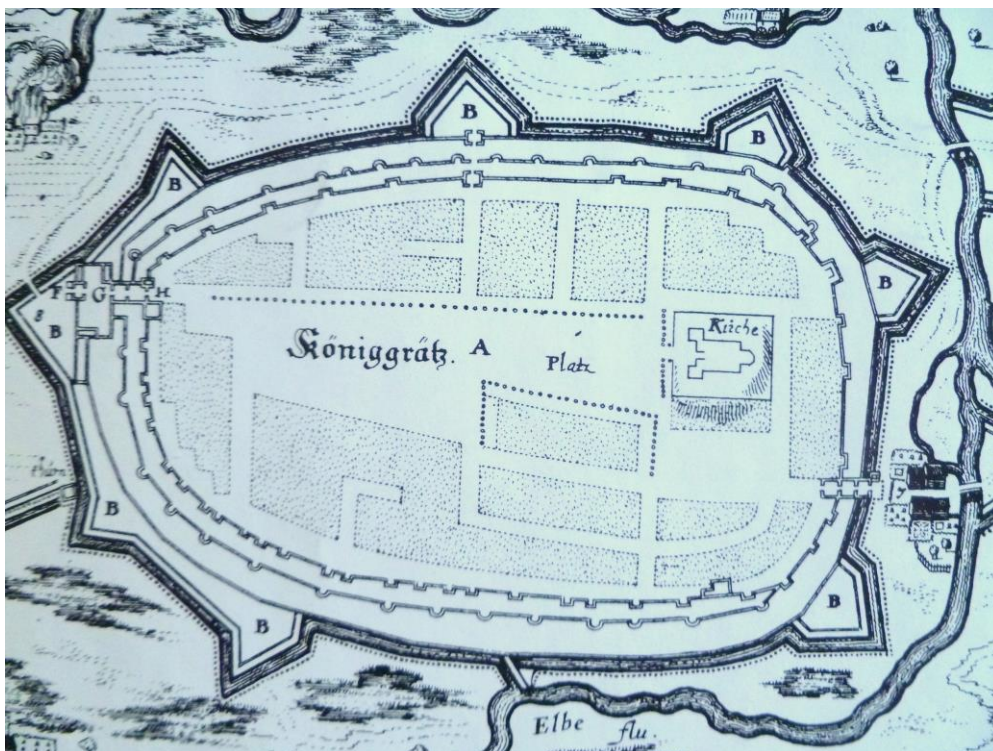
Z

Zámečník Václav, 49
Zásmucká Alžběta, 80, 82
Zásmucká Alžběta mladší, 80, 82
Zásmucký Václav, 79, 80, 82
Zeman Karel, 96, 97, 100
Zemanová Rozárie, 96, 97, 100
Zlatník Adolf, 68, 74, 76
Zlatník Jan, 51

Ž

Žáková Kateřina, 52
Žďárský Jiřík, 48

Obrazové přílohy

Příloha č. 1 - Cappiho plán dobytí města z roku 1640 ((M. RICHTER – E. SEMOTANOVÁ (edd.), Historický atlas měst České republiky, Sv. 5, Hradec Králové, mapa č. 4).

Příloha č. 2 - Radniční blok na plánu Hradce Králové z roku 1766 (M. RICHTER – E. SEMOTANOVÁ (edd.), Historický atlas měst České republiky, Sv. 5, Hradec Králové, mapa č. 8).

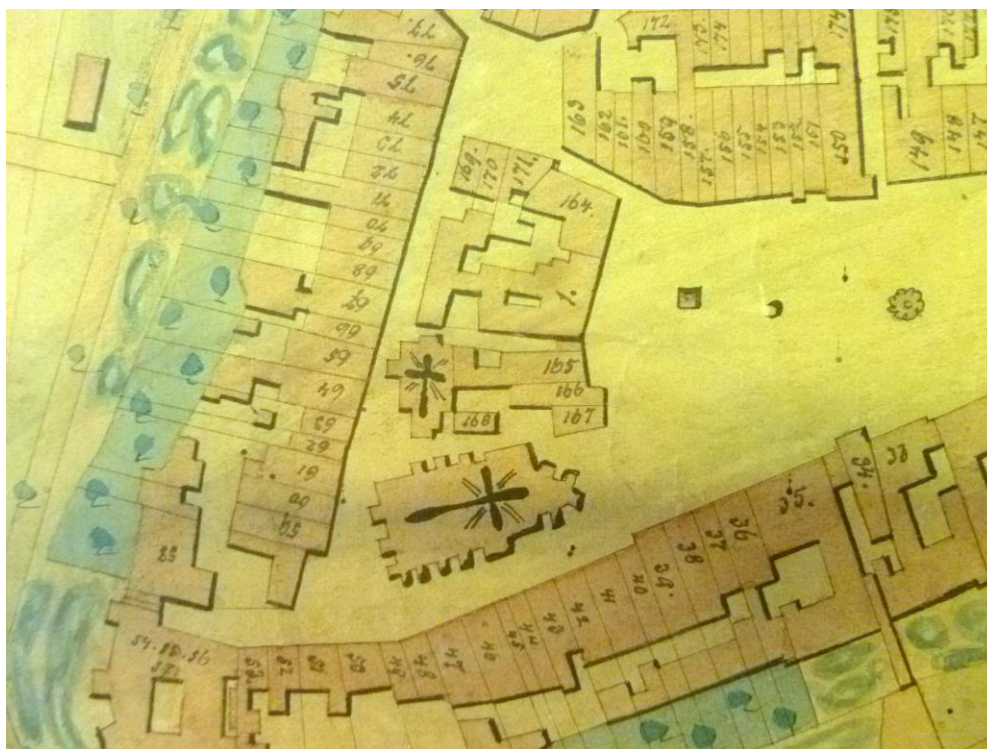
Příloha č. 3 - Radniční blok na plánu města z roku 1767 (SOKA HK, AMHK, Plán vytyčení nové pevnosti a demolice stávajících objektů 1767, inv. č. 5037, fasc. č. 5).

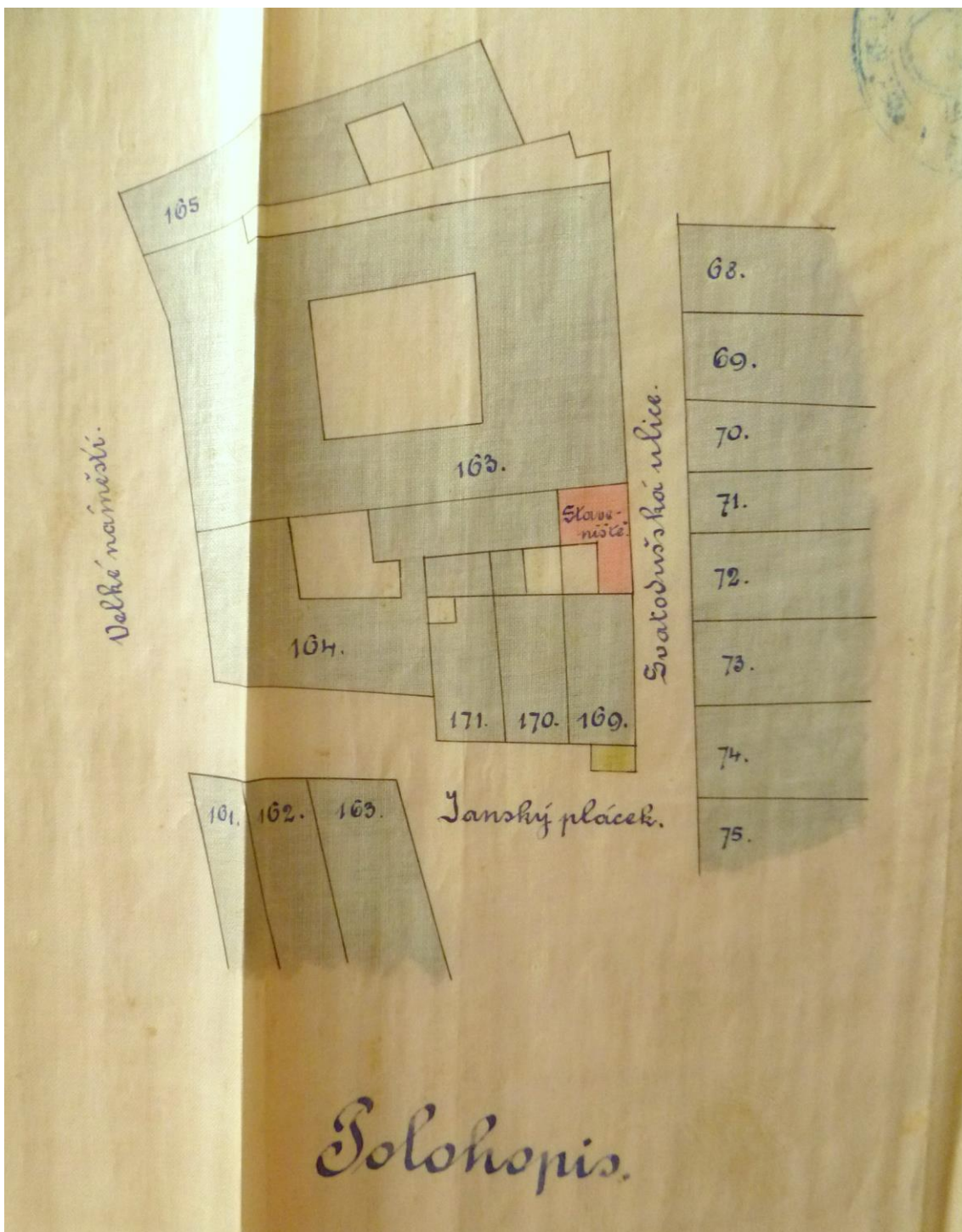
Příloha č. 4 - Podoba radnice a okolních domů z konce 18. století (SOKA HK, DÚ HK, Pamětní kniha děkanství III do r. 1932, inv. č. 4, kn. č. 3, s. 704).

Příloha č. 5 - Radniční blok na plánu stabilního katastru z roku 1840 (SOKA HK, AMHK, Plán města Hradec Králové 1840, inv. č. 5027, fasc. č. 3).

Příloha č. 6 - Radniční blok na orientačním plánu města z roku 1864 (SOKA HK, AMHK, Orientační plánek pevnosti Hradce s udáním popisných čísel a majiteli domů 1864, inv. č. 5097, fasc. č. 10).

Příloha č. 7 - Situační plán části radničního bloku v roce 1888 (SOKA HK, BS HK, Hradec Králové čp. 151–217, inv. č. 643, kart. č. 94, čp. 170–171).

Příloha č. 8 - Kresba západní strany Velkého náměstí z roku 1836 (Z. DOUBEK – H. REZKOVÁ, Starý Hradec Králové dům od domu, s. 370).

Příloha č. 9 - Radnice s okolní zástavbou na dobové kresbě z roku 1864 (M. RICHTER – E. SEMOTANOVÁ (edd.), Historický atlas měst České republiky, Sv. 5, Hradec Králové, obr. č. 7).

Příloha č. 10 - Domy čp. 169 (vpravo), 170 (uprostřed) a 171 (vlevo) na fotografii z roku 1866 (Jiří ZIKMUND – Jaroslava POSPÍŠILOVÁ, Fotoalbum města Hradce Králové 1866–1918, Hradec Králové 2000, s. 10).

Příloha č. 11 - Dům čp. 164 (vlevo) a boční vchod do domu čp. 171 (naproti) na fotografii z roku 1900 (J. ZIKMUND – J. POSPÍŠILOVÁ, Fotoalbum města Hradce Králové 1866–1918, s. 46).

Příloha č. 12 - Svatojánský plácek na přelomu 19. a 20. století (dobová pohlednice).

*Příloha č. 13 - Demolice domů čp. 170 a 171 v roce 1909
(M. PENCÁK, Hradecký architekt, s. 70).*

Příloha č. 14 - Velké náměstí s radnicí v pozadí po vypuknutí 1. světové války v roce 1914 (J. ZIKMUND – J. POSPÍŠILOVÁ, Fotoalbum města Hradce Králové 1866–1918, s. 189).

Příloha č. 15 - Současný stav radnice a okolních domů v roce 2019 (foto Petr Bártík).

Příloha č. 16 - Antonín Hanuš s rodinou (M. PENCÁK, Hradecký architekt, s. 64).

Příloha č. 17 - Alois Kemlink, hradecký purkmistr (J. MIKULKA, Dějiny Hradce Králové do roku 1850 II/2, s. 297).

Příloha č. 18 - Hrobka rodin Kemlinků a Isakovicsů na Pouchově (foto Petr Bártík).

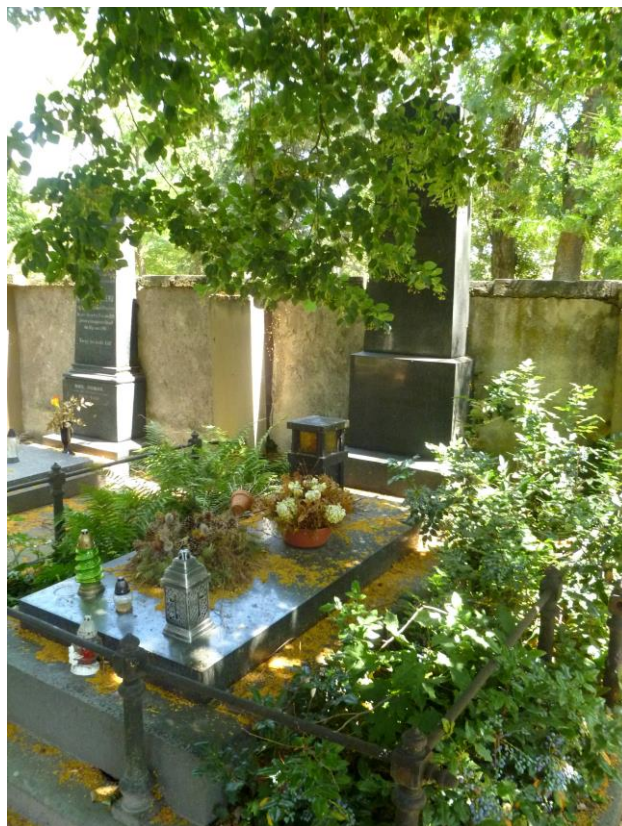
Příloha č. 19 - Náhrobek Jiřího z Isakovicse (foto Petr Bártík).

*Příloha č. 20 - Náhrobek purkmistra Aloisie Kemlinka a Aloisie z Isakovicse, rozené Kemlinkové
(foto Petr Bártík).*

Příloha č. 21 - Hrob rodiny Vacků (foto Petr Bártík).

Příloha č. 22 - Hrob rodiny Hanušů (foto Petr Bártík).